

I. WPROWADZENIE.....	7
II. MISJA, PRIORYTETY, CELE I ZADANIA STRATEGICZNE GMINY DOMARADZ.....	10
1. MISJA GMINY.....	10
2. PRIORYTETY STRATEGICZNEGO ROZWOJU GMINY.....	10
3. WARIANTY STRATEGII ROZWOJU GMINY DOMARADZ.....	11
III. PRIORYTETOWE CELE I ZADANIA W ZAKRESIE POPRAWY WARUNKÓW ŻYCIA I ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY DOMARADZ.....	14
IV. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY CODZIENNYCH WARUNKÓW ŻYCIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ POPRZEZ ROZWÓJ I UTRZYMANIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	30
1. KOMPLEKSOWA TELEFONIZACJA GMINY.....	30
2. DŁUGOTERMINOWE CELE STRATEGICZNE W ZAKRESIE PRZEBUDOWY UJEĆ WODY I SIECI WODOCIĄGÓW.....	31
V. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY JAKOŚCI NAWIERZCHNI DRÓG I FUNKCJONOWANIA KOMUNIKACJI.....	33
1. CELE KRÓTKOTERMINOWE.....	33
2. CELE DŁUGOTERMINOWE.....	33
3. CELE BEZ INWESTYCYJNE.....	34
VI. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE GOSPODARKI KOMUNALNEJ.....	35
1. SIEĆ KANALIZACYJNA I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW.....	35
2. GOSPODARKA STAŁYMI ODPADAMI KOMUNALNYMI I ROZWÓJ ICH SEGREGACJI.....	37
3. REORGANIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA GOSPODARKĄ KOMUNALNĄ W GMINIE.....	39
VII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO.....	41
1. FORMY I SPOSOBY REALIZACJI PRIORYTETOWYCH CELÓW W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA.....	41
VIII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE ROLNICTWA.....	47
1. CEL I UZASADNIENIE.....	47
2. FORMY I SPOSOBY REALIZACJI ZADAŃ W DZIEDZINIE ROLNICTWA.....	47
IX. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I GOSPODARCZEGO ROZWOJU GMINY.....	52
1. FORMY I SPOSOBY REALIZACJI WAŻNIEJSZYCH ZADAŃ STRATEGICZNYCH I AKTYWIZACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ NA RZECZ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO ROZWOJU GMINY.....	52
1.1. Stworzenie instytucjonalnego systemu wspierania przedsiębiorczości i inwestycji w gminie.....	53
Gminne Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego.....	54
Gminne Centrum Handlowo – Usługowe w Domaradzu.....	56
1.2. Edukacja ekonomiczna.....	57
1.3. Gminny Związek Wzajemności Członkowskich i Grupy Branżowe Wzajemności Członkowskich utworzony w ramach Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych.....	59
1.4. Fundusz Wspierania Rozwoju Gospodarczego.....	60
X. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI I BUDOWNICTWA.....	62
1. GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI I JEJ WPŁYW NA ROZWÓJ SPOŁECZNO – GOSPODARCZY GMINY I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ.....	62
XI. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ.....	64
1. OŚWIATA.....	64
1.1. Potrzeby inwestycyjne.....	64
1.2. Potrzeby remontowe.....	65

1.4. Potrzeby zakupu niezbędnego wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne, sprzęt sportowy i gospodarczy.....	66
1.5. Główne kierunki pracy wychowawczej, opiekuńczej i dydaktycznej.....	67
1.6. Sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych w zreformowanym systemie oświaty.....	69
2. KULTURA.....	70
XII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE OPEKI SPOŁECZNEJ I OCHRONY ZDROWIA	72
1. OPIEKA SPOŁECZNA.....	72
2. OCHRONA ZDROWIA	72
XIII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE AGROTURYSTYKI, SPORTU I REKREACJI	74
1. AGROTURYSTYKA I TURYSTYKA POBYTOWA.....	74
2. TURYSTYKA TRANZYTOWA.....	75
3. SPORT I REKREACJA.....	75
XIV. CELE STRATEGICZNE W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA GMINĄ I WRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY.	77
1. ZARZĄDZANIE GMINĄ I WDRAŻANIEM STRATEGII	77
2. POZYSKIWANIE ŚRODKÓW BUDŻETOWYCH NA FINANSOWANIE INWESTYCJI I ZADAŃ WŁASNYCH GMINY.	78
2.1. Stosowanie ulg i zwolnień z płacenia podatków i opłat gminnych.....	79
2.2. Zasady podziału środków finansowych na zadania inwestycyjne i wsie.....	79
2.3. Zasady podziału nadwyżki budżetowej.....	80
3. DZIAŁALNOŚĆ PROMOCYJNA GMINY.....	81

I. WPROWADZENIE

Płynność sytuacji rynkowej i finansowej, wielopodmiotowości życia społecznego i gospodarczego, wybieralność władz na krótki- 4-letni okres powodują, że w większości przypadków administracja samorządowa skupia się na realizacji zadań doraźnych, które bez odniesienia do celów długoterminowych nie zawsze przynoszą spodziewane efekty. Chcąc temu zapobiec niezbędne jest opracowanie dla gmin strategii społeczno-gospodarczego rozwoju gminy.

Chcąc sprostać wymaganiom gospodarki rynkowej planowanie przyszłego rozwoju powinno mieć charakter otwarty i elastyczny umożliwiający dostosowanie do szybko zmieniających się warunków i otoczenia. Zmienność warunków działania, zwłaszcza w okresie transformacji systemowej, zmusza władze gminy do oparcia się na trwałych wartościach i stabilnych elementach i na określeniu celów strategicznego długookresowego rozwoju i podporządkowania im zadań i działań doraźnych.

Planowanie strategiczne jest procesem wyboru celów działania gminy, ustalanie jej polityki i programów działania potrzebnych do realizacji konkretnych zadań oraz wybór metod i środków niezbędnych do zapewnienia realizacji tych celów. Jest to zespół środków, działań, czynności, decyzji zmierzających do przejścia od stanu aktualnego do stanu pożądanego, to jest takiego, który zamierzamy osiągnąć w planowanym horyzoncie czasowym.

Strategia odpowiada na pytanie – **Jak?** *Jak postępować, jak kształtować rozwój gminy w zmieniającej się rzeczywistości, aby osiągnąć zamierzone cele strategiczne i operacyjne gminy.*

Istota strategii polega na określeniu celów strategicznych rozwoju gminy i wyborze sposobu realizacji tych celów w określonych warunkach, przy danych ograniczeniach w ramach przyjętego horyzontu czasowego. Strategia określa więc główne długofalowe cele oraz kierunki działania i taką alokację zasobów i środków finansowych, które są konieczne do realizacji tych celów.

Strategia umożliwia:

- 1. Sformułowanie klarownego obrazu celów i kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, akceptowanego przez mieszkańców i rozdysponowanie gminnych środków budżetowych w dostosowaniu do priorytetowych kierunków rozwojowych.**
- 2. Wskazanie sposobu lepszego wykorzystania zasobów, którymi dysponuje gmina,**
- 3. Podporządkowanie działań doraźnych działaniom długofalowym,**
- 4. Zrównoważony rozwój, a zwłaszcza koordynację zmian gospodarczych i społecznych,**
- 5. Racjonalne zagospodarowanie zasobów i środków finansowych,**
- 6. Maksymalne wykorzystanie silnych stron i szans rozwojowych gminy oraz eliminację słabych stron i zagrożeń,**
- 7. Zmniejszenie ryzyka i niepewności działania lokalnych przedsiębiorców i rozwoju przedsiębiorczości,**
- 8. Zwiększenie szans i umocnienie pozycji gminy w przyciąganiu i oddziaływaniu na inwestorów zewnętrznych,**
- 9. Efektywniejsze gospodarowanie budżetem gminy i stymulowanie, koordynację działań i zmian gospodarczych, społecznych i ekologicznych przez władze gminy zgodnie z założoną strategią rozwoju,**

10. **Przelamywanie w społeczności lokalnej poczucia bezsilności, niewiary we własne siły, braku perspektyw i uzależnienia od tych, którzy rządzą „na górze”,**
11. **Zwiększenie szans gminy w pozyskiwaniu dodatkowych środków finansowych na rozwój gminy.**

Strategia rozwoju jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego, gospodarczego, ekologicznego i przestrzennego gminy. Oznacza to osiągnięcie wyznaczonych celów. Cele te powinny być wyrazem dążeń i aspiracji społeczeństwa zmierzającego do rozwiązywania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym gminy dla przyszłego jej rozwoju.

Ponieważ każda gmina ma odmienne warunki i możliwości rozwojowe, nie istnieje więc wzorcowy proces planowania strategicznego. Dlatego przy opracowaniu i wdrażaniu każdej strategii należy przyjąć indywidualny sposób postępowania dostosowany do charakteru społeczności gminy, poziomu jej rozwoju. Pamiętać należy, że strategia jest niezbędnym elementem w prawidłowym zarządzaniu każdą gminą.

Każdy strategiczny program powinien odpowiadać na kilka powiązanych ze sobą pytań:

1. **Gdzie jesteśmy?**
2. **Co chcemy osiągnąć?**
3. **Co robić, aby przyspieszyć rozwój danej miejscowości?,**
4. **Jak to zrobić?,**
5. **Skąd wziąć środki?,**

Strategia społeczno-gospodarczego rozwoju gminy Domaradz na lata 1999-2015 jest skonkretyzowaniem wizji - misji przyszłości i uporządkowaniem własnych działań podporządkowanych rozwojowi gminy. Powinna ona spełnić oczekiwania w zakresie podniesienia poziomu i jakości życia, poprawy warunków prowadzenia gospodarki, funkcjonowania władz i instytucji oświatowo-kulturalnych, społecznych działających na terenie gminy w powiązaniu z ochroną środowiska..

Stąd opracowana strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Domaradz oparta została na koncepcji rozwoju zrównoważonego, tj. rozwoju zapewniającego równoległy rozwój gospodarki, społeczeństwa i środowiska, umożliwiający zaspokojenie potrzeb współczesnego społeczeństwa bez ograniczania możliwości rozwojowych przyszłych pokoleń. A zatem integruje działania polityczne, gospodarcze i społeczne z działaniami na rzecz ochrony środowiska.

Celem nadrzędnym opracowanej dla gminy Domaradz strategii jest poprawa warunków życia i ożywienie gospodarcze gminy, które w rezultacie doprowadzi do restrukturyzacji rolnictwa, powstania nowych przedsiębiorstw, rozwoju już istniejących firm, a co za tym idzie powstania nowych poza rolnictwem miejsc pracy, wzrostu dochodów miejscowej ludności, wzrostu wpływów z podatków.

Planując rozwój gminy należy pamiętać o tym aby rozwój ten nie zakłócił koniunktury gospodarczej i był przyjazny dla rozwoju i ochrony naturalnego środowiska. Strategia rozwoju gminy określa kierunki działań samorządu, instytucji, jednostek gospodarczych w kilkuletniej perspektywie. Wybór tych kierunków jest wynikiem analizy warunków, potencjału i możliwości rozwojowych. Odzwierciedla on również poziom aspiracji i stan infrastruktury instytucjonalnej oraz aktywność i stopień gotowości do współdziałania

społeczności lokalnej. Strategia jest drogowskazem wytyczającym punkty orientacyjne na dość trudnej drodze rozwoju.

Planowanie strategiczne nastawione na dłuższy horyzont czasowy powinno uświadomić lokalnej społeczności, że przyszły rozwój na ogół odbywać się musi kosztem zaspokajania bieżących potrzeb. Tworzenie podstaw długotrwałego rozwoju często koliduje z bieżącymi korzyściami, do których samorządy przywiązują zbyt dużą wagę. Strategia zmusza niejako do kompromisu między działaniami doraźnymi i działaniami długofalowymi.

II. MISJA, PRIORYTETY, CELE I ZADANIA STRATEGICZNE GMINY DOMARADZ

1. Misja gminy.

Misją gminy jest zapewnienie ogólnego społeczno-gospodarczego rozwoju gminy a w szczególności zapewnienie jej mieszkańcom możliwie najwyższego poziomu życia, optymalne wykorzystanie zasobów, zabezpieczenie walorów środowiskowych i dostosowywania się do szybko zmieniających się uwarunkowań wynikających z otwartej gospodarki rynkowej i współpracy międzynarodowej.

2. Priorytety strategicznego rozwoju gminy.

Do najważniejszych zadań strategicznych gminy uszeregowanych według ważności przez respondentów zaliczyć należy:

- 1. Poprawę warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej poprzez właściwe rozwój i utrzymanie infrastruktury technicznej, społecznej, ochrony zdrowia oraz zasobów mieszkaniowych,*
- 2. Ekoprzyjazny rozwój aktywności i przedsiębiorczości, tworzenie i wspieranie różnych form działalności organizacji gospodarczych i społecznych, łagodzenie skutków transformacji systemowej, a zwłaszcza zapewnienie ludziom miejsc pracy i dochodów pozwalających na zadawalający w odczuciu społecznym poziom życia,*
- 3. Zachowanie walorów naturalnego środowiska dla przyszłych pokoleń, oraz prowadzenie racjonalnej gospodarki tymi zasobami zmierzającej do odnowy poszczególnych jego elementów i efektywnego ich wykorzystania i dostosowanie do tych działań rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.*
- 4. Zapewnienie warunków rozwoju duchowego, kształcenia, obcowania z kulturą i rozrywką, w tym wykorzystania walorów naturalnego środowiska do wypoczynku, rozwoju sportu, rekreacji i kontaktów z szeroko rozumianym otoczeniem.*
- 5. Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, zabezpieczenia zdrowia i dorobku życia, poczucia stabilizacji, perspektyw na przyszłość oraz rozwoju dla następnych pokoleń,*

Dążąc do osiągnięcia powyższych priorytetów strategicznych władze gminy Domaradz powinny oddziaływać na zachowanie się mieszkańców i poszczególnych podmiotów gospodarczych tak, aby służyły one tym celom działając równocześnie w imię własnych interesów. Chodzi o to, aby ukształtować pożądane zachowanie mieszkańców gminy i podmiotów gospodarujących w gminie. W procesie tym należy opierać się zarówno na chrześcijańskich wartościach etyczno-moralnych, a przede wszystkim na mechanizmach ekonomicznych. Istota sprawy sprowadza się do sterowania zachowaniami ludzi i podmiotów gospodarczych przy wykorzystaniu naturalnego dla nich dążenia do podnoszenia poziomu życia maksymalizacji efektywności gospodarowania. Władza gminna powinna tworzyć warunki sprzyjające temu rozwojowi i tej efektywności w określonych kierunkach, miejscach i czasie.

A zatem władze gminy nie mogą w swoich działaniach ograniczać się do doraźnej aktywizacji gospodarczej, wypełniania luk w kompleksie usług publicznych, komunalnych, ale powinny przyjąć jeden z podanych niżej wariantów strategii rozwoju gminy, działać dalekowzrocznie, sterując za pomocą różnych mechanizmów rozwojem społeczno-gospodarczym gminy.

3. Warianty strategii rozwoju gminy Domaradz.

Aby zrealizować nakreśloną wyżej misję i priorytety strategicznego rozwoju gminy władzom i mieszkańcom gminy zaproponowano trzy warianty rozwoju gminy.

Z zaproponowanych do wyboru trzech różnych wariantów strategii rozwoju gminy, respondenci mieli problemy z jednoznacznym wyborem najbardziej korzystnego z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia wariantu strategii rozwoju gminy.

Z przeprowadzonych badań ankietowych wśród 190 mieszkańców zebrano opinię od 132 respondentów wśród, których byli: 9 radnych gminy, 8 pracowników urzędu gminy, 21 członków rad sołeckich, 4 właścicieli – dyrektorów, 14 pracowników zatrudnionych w różnych zakładach pracy na terenie gminy i 71 losowo wybranych ze wszystkich miejscowości mieszkańców gminy (w tym: rolnicy, nauczyciele, emeryci, bezrobotni, młodzież) wynika, że:

- **35,6 % respondentów opowiedziało się za wariantem trzecim, który jest pośrednim między wariantem I. a II.**

„Respondenci wybierając trzeci wariant strategii rozwoju gminy Domaradz zwracali szczególną uwagę na poprawę warunków życia, tj.: poprawę jakości dróg, szybkie tempo budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, telefonizacji, wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców i inwestorów zewnętrznych, likwidację bezrobocia, rozwój handlu i usług, budownictwa, na połączenie skali i struktury produkcji rolniczej z możliwościami jej zbytu i przetwórstwa oraz z rozwojem agroturystyki, turystyki, rekreacji i bazy wypoczynkowej. Rozwój działalności gospodarczej musi być przyjazny dla środowiska naturalnego i musi uwzględniać ekologiczne podstawy jego ochrony.

Wariant pośredni łączy wybrane elementy z wariantu pierwszego i z wariantu drugiego dostosowane do możliwości finansowych gminy i jej mieszkańców oraz aspiracji i potrzeb społecznych,”

- **30,3 % respondentów opowiedziało się za wariantem drugim, który zakłada:**

„ Progospodarczy, ekspansywny, preferujący rozwój produkcji rzemieślniczej, budownictwa, rozwój handlu i usług, intensywnej produkcji rolniczej, przetwórstwa rolnego, wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców i inwestorów zewnętrznych, szybkie tempo budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, telefonizacji, poprawę jakości dróg, wymagający zaangażowania dużych nakładów i środków finansowych, ale zapewniający po pewnym czasie dynamiczny wzrost gospodarczy, likwidacja bezrobocia, nowe miejsca pracy i poprawę warunków życia i pracy oraz wzrost dochodów gminy i jej mieszkańców,”

- **28,8 % respondentów opowiedziało się za wariantem pierwszym, który zakłada:**

„ Proekologiczny, zrównoważony rozwój gminy, nastawiony na poprawę warunków życia mieszkańców i umiarkowane tempo rozwoju gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem aspektów ekologicznych, czystości środowiska, segregacją śmieci, szybkiego tempa budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, rozwojem turystyki i rekreacji, rolnictwa ekologicznego oraz umiarkowanym tempie zaspakajania potrzeb społecznych”

- **5,3 % respondentów nie wybrało żadnego z proponowanych wariantów rozwoju gminy.**

Mieszkańcy wybierając określony wariant strategii mieli również możliwość wypowiedzenia się co do tempo rozwoju gospodarczego gminy, które musi być dostosowane do możliwości finansowych gminy i jej mieszkańców. Stąd respondenci uznali, że najbardziej odpowiada im:

- **68,9 % respondentów opowiedziało się za umiarkowanym tempem rozwoju** – zapewniający realizację najpilniejszych inwestycji, nie wykorzystujący w pełni możliwości rozwojowych gminy, ale poprawa warunków życia i działalności gospodarczej nastąpi w dłuższym okresie czasu przy mniejszym obciążeniu podatkowym mieszkańców i zmniejszonych możliwościach korzystania ze środków pomocowych.

- **29,5 % respondentów opowiedziało się za szybkim tempem rozwoju** – wymagający zaangażowanie dużych środków finansowych, co związane jest z koniecznością zaciągania przez gminę kredytów, ustaleniem wysokich podatków, ale zapewniający po pewnym czasie dynamiczny wzrost gospodarczy, likwidację bezrobocia, nowe miejsca pracy i poprawę warunków życia i pracy oraz wzrost dochodów gminy i jej mieszkańców przy większych możliwościach korzystania ze środków pomocowych Unii Europejskiej i Banku Światowego.

• 3,8 % respondentów opowiedziało się za wolnym tempem rozwoju – dostosowane do aktualnej sytuacji dochodowej gminy, co oznacza stosunkowo niskie podatki, a zarazem skupienie się na zaspokajaniu bieżących potrzeb i przesunięcie inwestycji na dalszy plan i konieczności rezygnacji ze środków pomocowych,
• 3,8% respondentów nie ustosunkowało się do tempa rozwoju gminy.

Osiągnięcie wytyczonych zadań i celów strategicznych w ramach przyjętej strategii rozwoju gminy wymaga uwzględnienia bardzo wielu uwarunkowań oraz wszechstronnego, kompleksowego podejścia do problemów wymagających rozwiązania. W wyniku tego liczba celów częściowych i wynikających z nich zadań okazuje się bardzo duża. Z uwagi na ograniczone możliwości, nie sposób realizować je wszystkie jednocześnie, a ponadto nie są one zresztą jednakowo pilne.

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych, zebranych opinii i dyskusji na zebraniach wiejskich, w których uczestniczyło ponad 230 mieszkańców z poszczególnych miejscowościach, a także rozmów z pracownikami i władzami gminy uszeregowano według ważności poszczególne cele, zadania i kierunki działania. Zachodzi więc potrzeba wyboru priorytetowych kierunków działania obejmujących czy to pojedyncze, czy to zbliżone cele częściowe.

III. PRIORYTETOWE CELE I ZADANIA W ZAKRESIE POPRAWY WARUNKÓW ŻYCIA I ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY DOMARADZ

Na podstawie dokonanej analizy i oceny warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gminy Domaradz, stanu budżetu gminy, w którym bardzo mały udział mają dochody własne gminy nasuwają się wnioski, że gmina ma bardzo duże potrzeby i ograniczone możliwości w zakresie nadrobienia zaległości w wyposażeniu w podstawowe czynniki decydujące o poziomie życia i możliwościach rozwojowych gminy.

Biorąc pod uwagę opinię mieszkańców gminy podstawowe problemy ograniczające rozwój gminy i wymagające najpilniejszego rozwiązania można na podstawie liczby udzielonych odpowiedzi podzielić na trzy grupy ważności i pilności w rozwiązywaniu.

Pierwszą grupę stanowią problemy o najwyższej randze społecznej i gospodarczej, wymagające najpilniejszego rozwiązania, wymagające bardzo dużych nakładów finansowych. Za ich jak najszybszą realizacją opowiedziało się ponad 70% respondentów. Do problemów tych należą:

1. Przyspieszenie telefonizacji gminy,
2. Budowa kanalizacji i oczyszczalni ścieków,
2. Poprawa jakości i przebudowa sieci dróg,
4. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy.

Drugą grupę problemów o dużym znaczeniu, ale o niższej randze społecznej i gospodarczej stanowią problemy, wymagające znacznie mniejszych nakładów finansowych, a przede wszystkim sprawnej organizacji i umiejętnego dostosowania wdrażanych reform do potrzeb mieszkańców gminy. Za najpilniejszym ich rozwiązaniem opowiedziało się od 15 do 30 % respondentów.

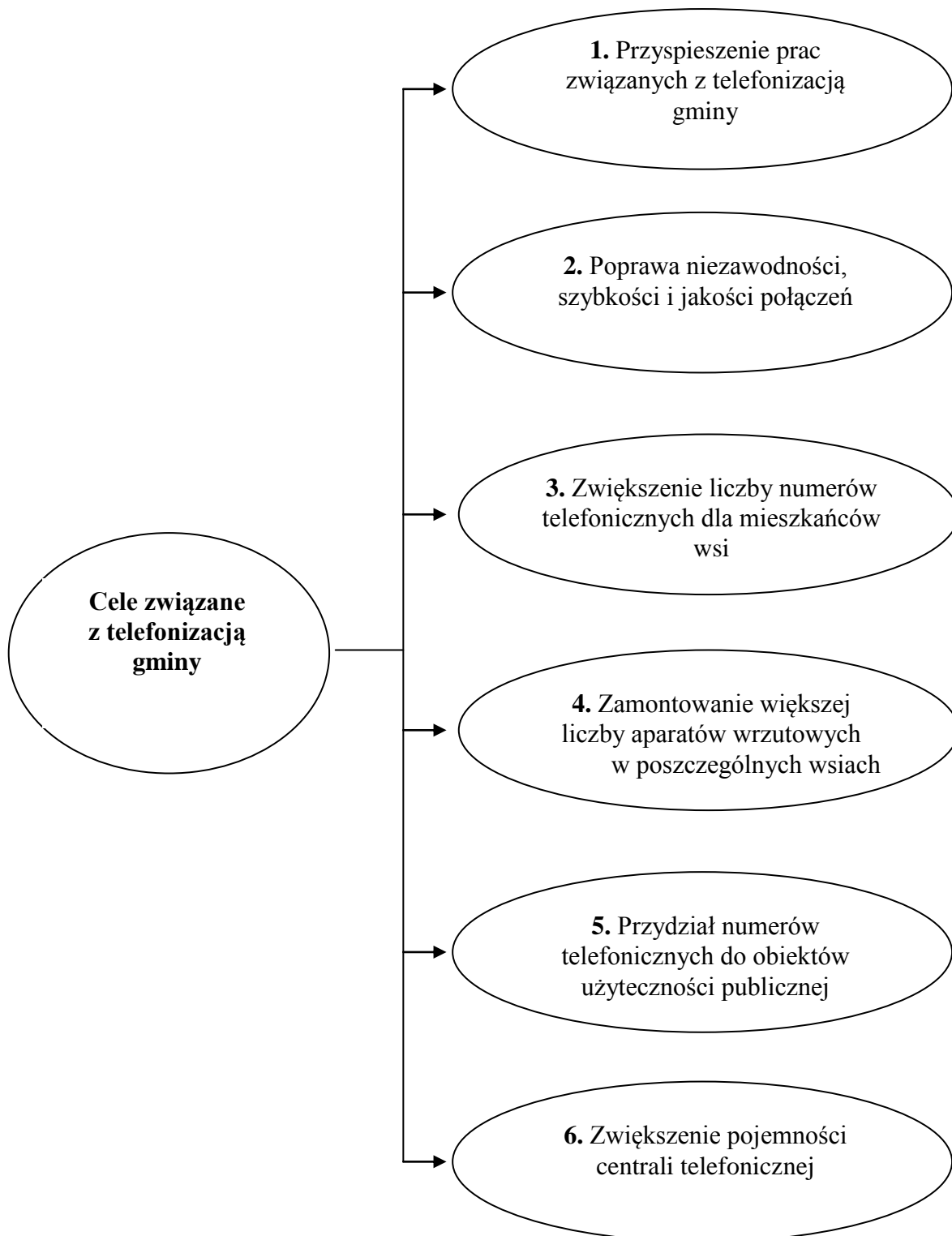
Do problemów tych należą:

1. Działania na rzecz poprawy ochrony zdrowia,
2. Działania na rzecz poprawy stanu oświaty na wsi,
3. Poprawa pracy urzędu gminy i usprawnienie zarządzania gminą,
4. Rozwój agroturystyki i turystyki, kultury, rekreacji i sportu,
5. Ochrona środowiska i ekologia,
6. Gospodarka komunalna,
7. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego i walka z patologią,
8. Zwiększenie konkurencyjności rolnictwa

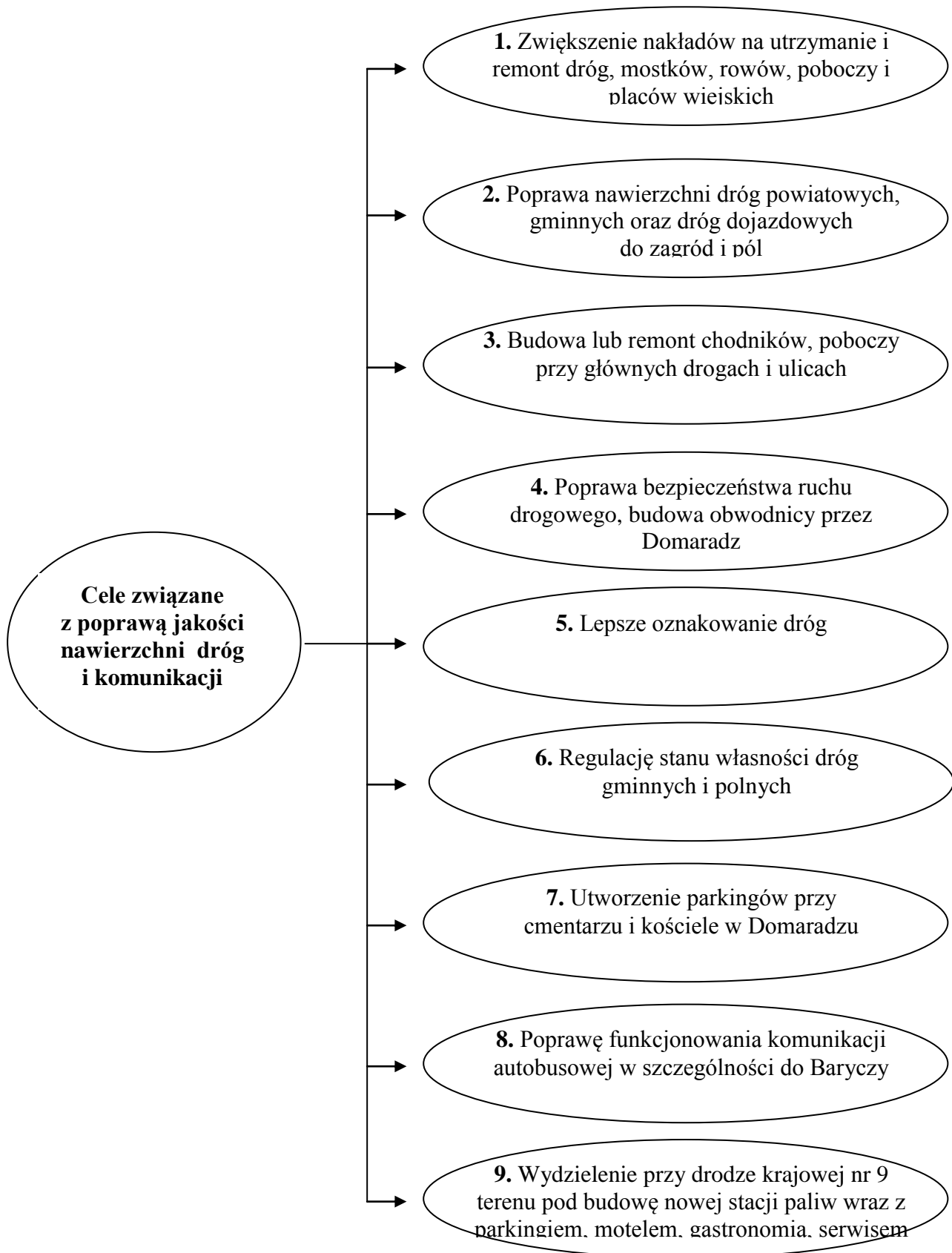
Trzecią grupę stanowią problemy o najmniejszym znaczeniu społeczno-gospodarczym, które w szerokim zakresie zostały już rozwiązane, lub mieszkańcy sami je rozwiązują. Za najpilniejszym ich rozwiązaniem opowiedziało się mniej niż 15% respondentów.

Do problemów tych należą:

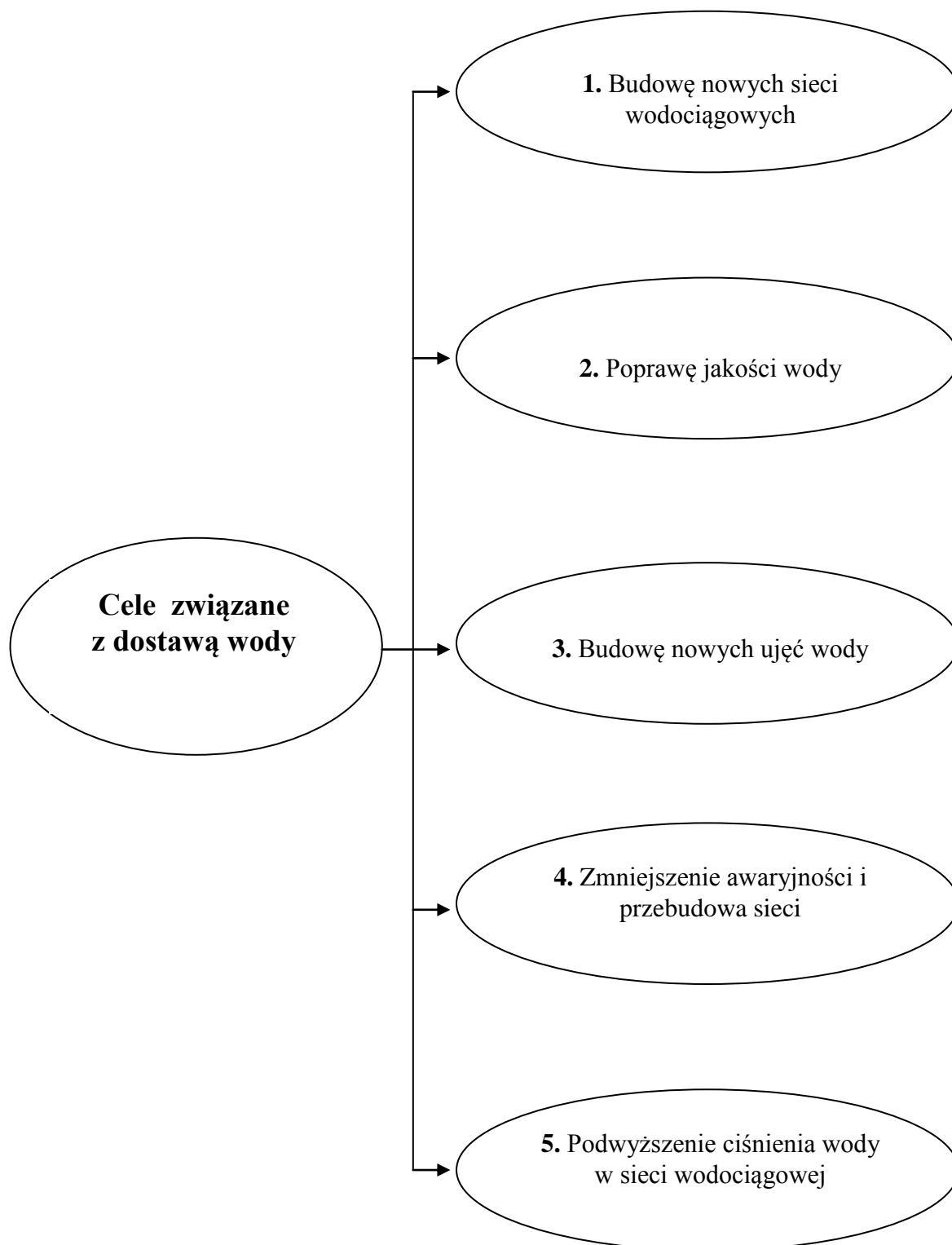
1. Rozwój budownictwa mieszkaniowego,
2. Poprawa zaopatrzenia w wodę,
3. Rozwój handlu i usług,
4. Polityka społeczna i aktywizacji lokalnych środowisk,
5. Elektryfikacja,
6. Gazyfikacja.

**HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH
W ZAKRESIE POPRAWY TELEFONIZACJI**

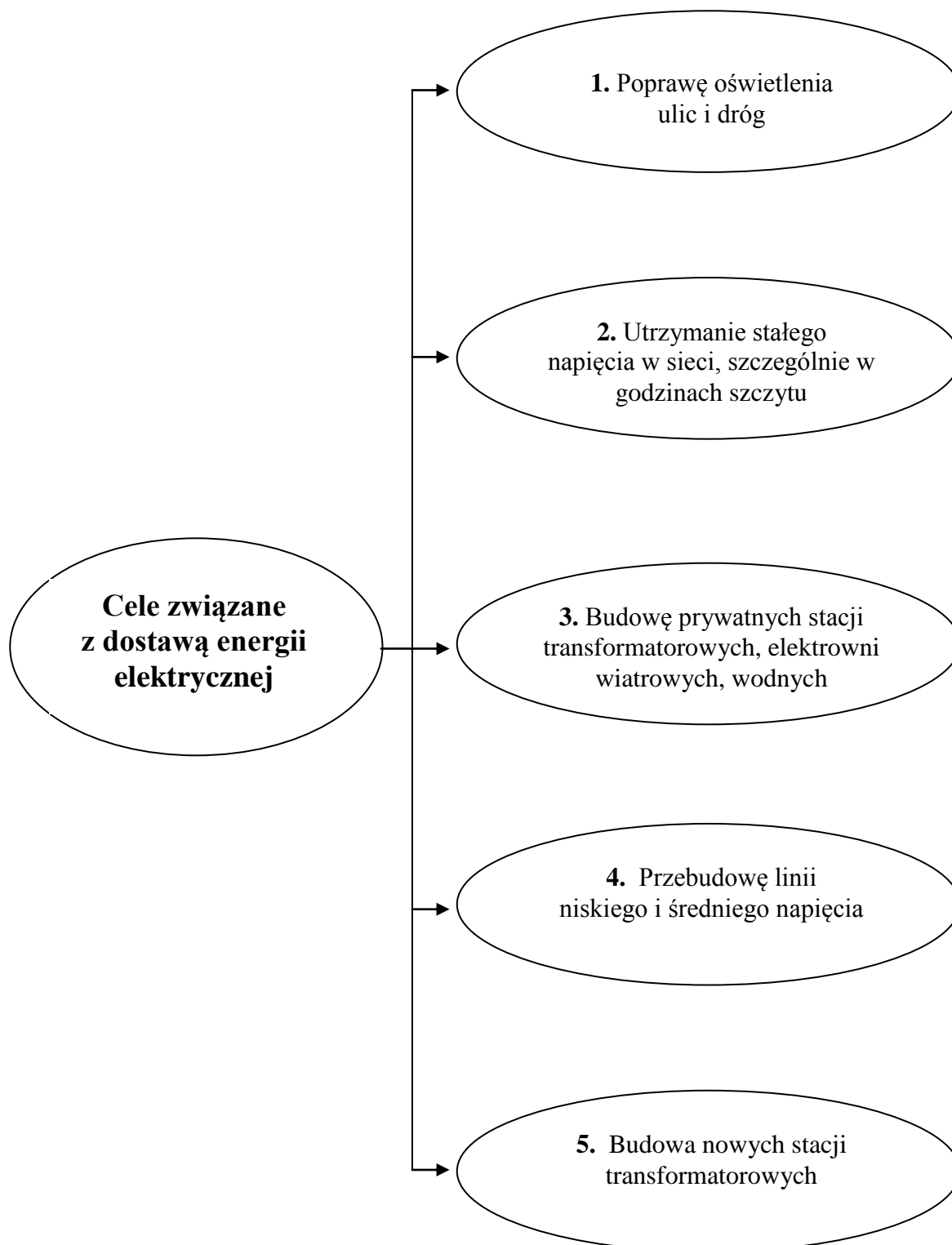
HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY JAKOŚCI NAWIERZCHNI DRÓG I FUNKCJONOWANIA KOMUNIKACJI

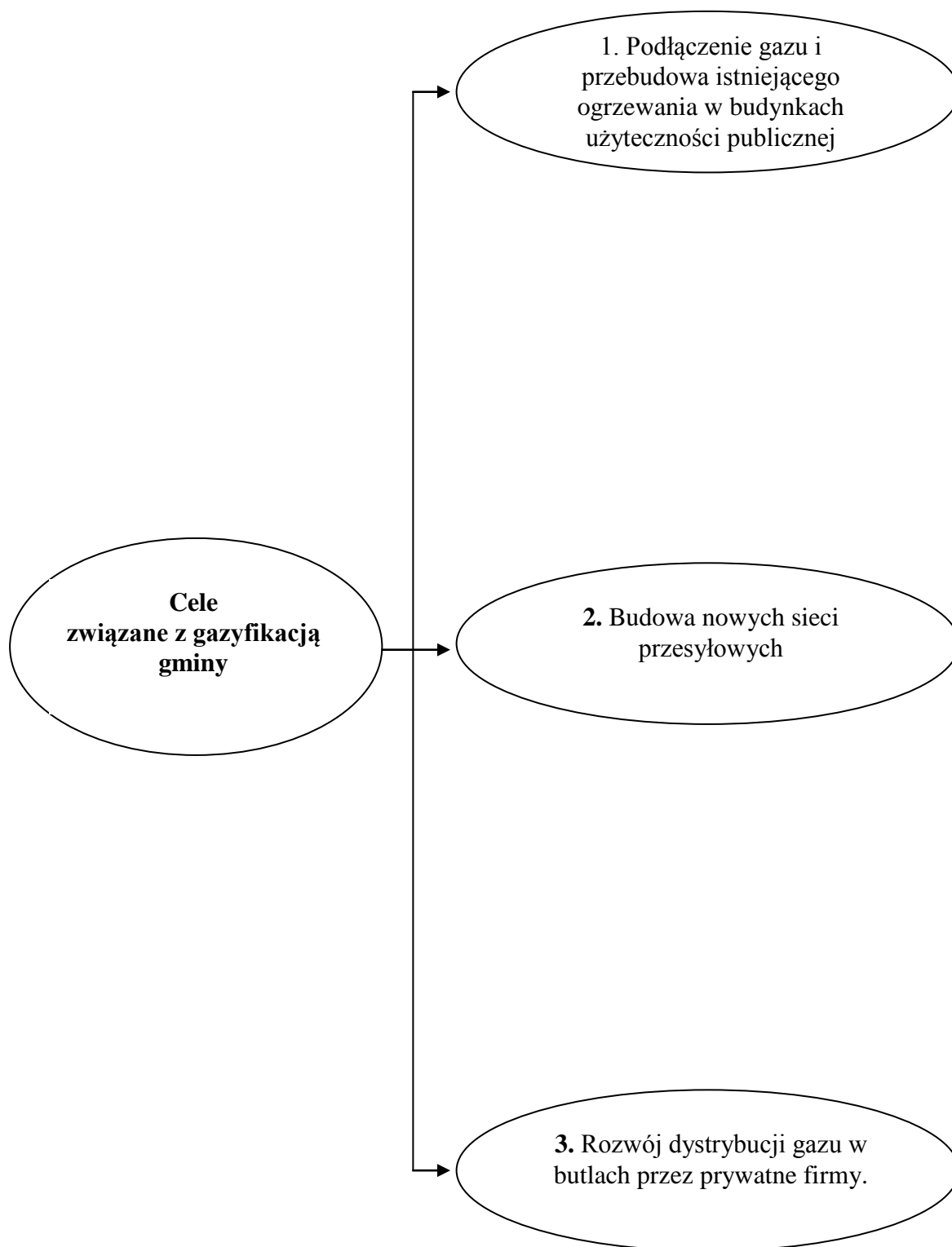
HIERARHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE
POPRAWY DOSTAW WODY I BUDOWY SIECI WODOCIĄGOWYCH

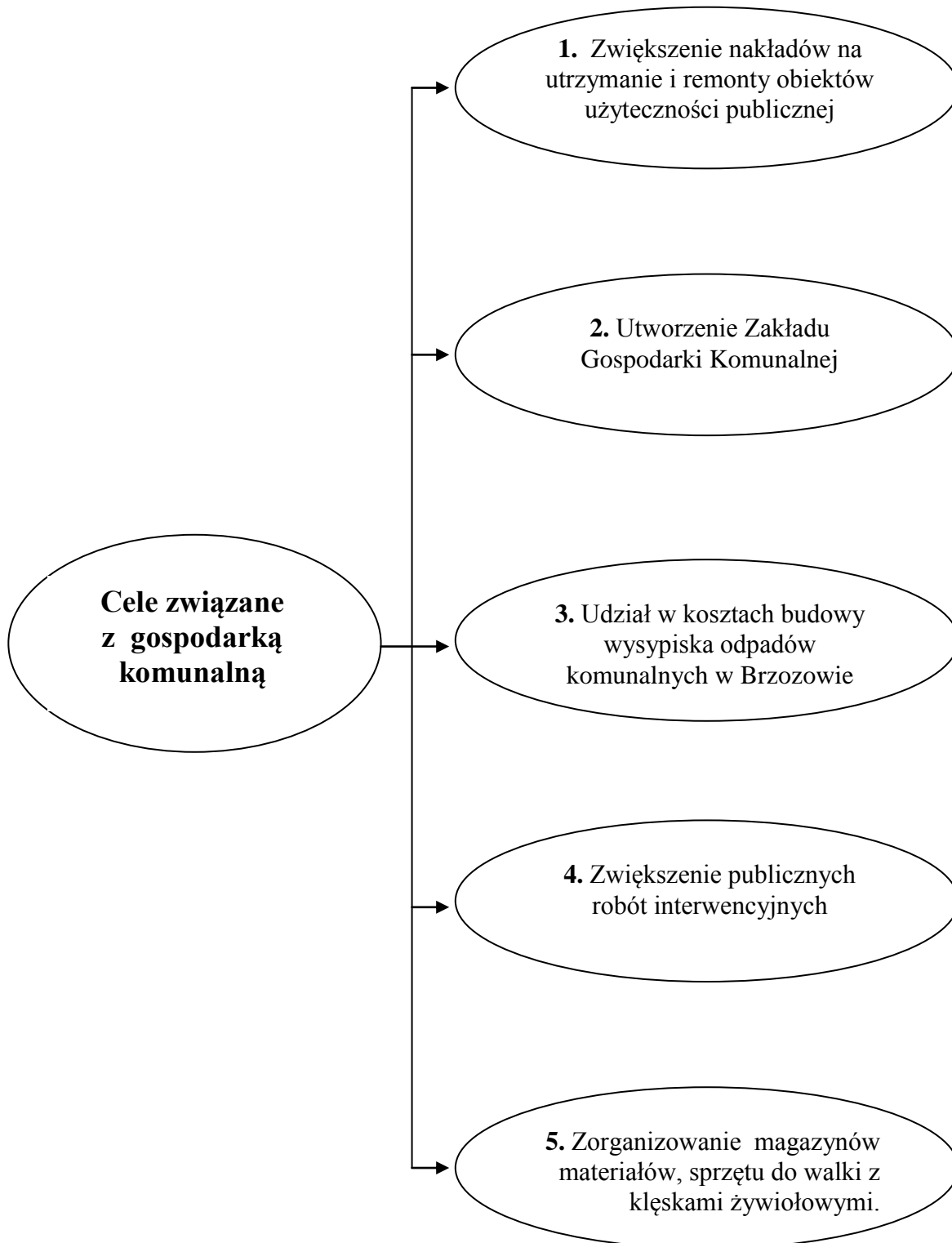
HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE
POPRAWY DOSTAW ENERGII ELEKTRYCZNEJ

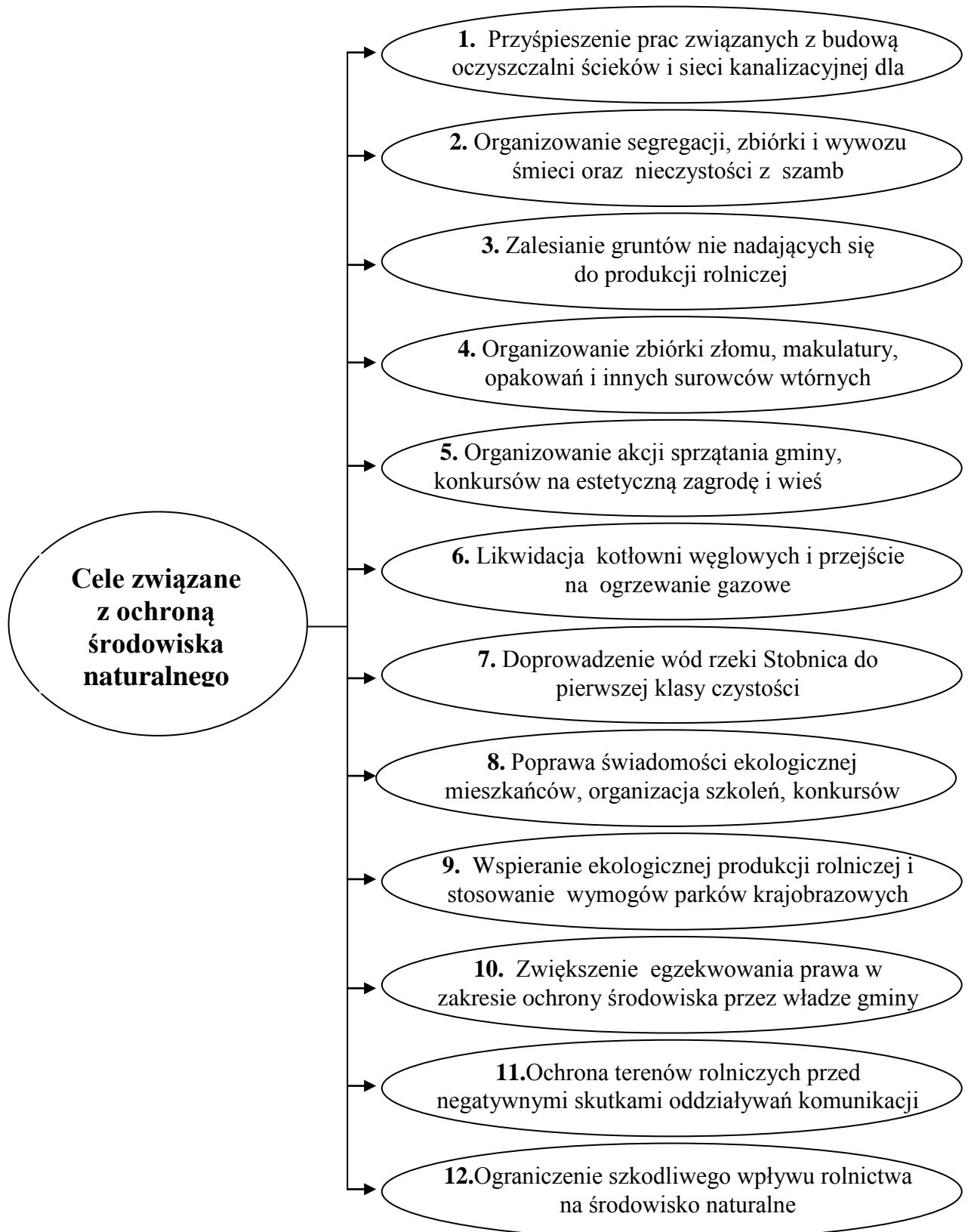

HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE
DOSTĘPU DO GAZU NA CELE GRZEWCZE

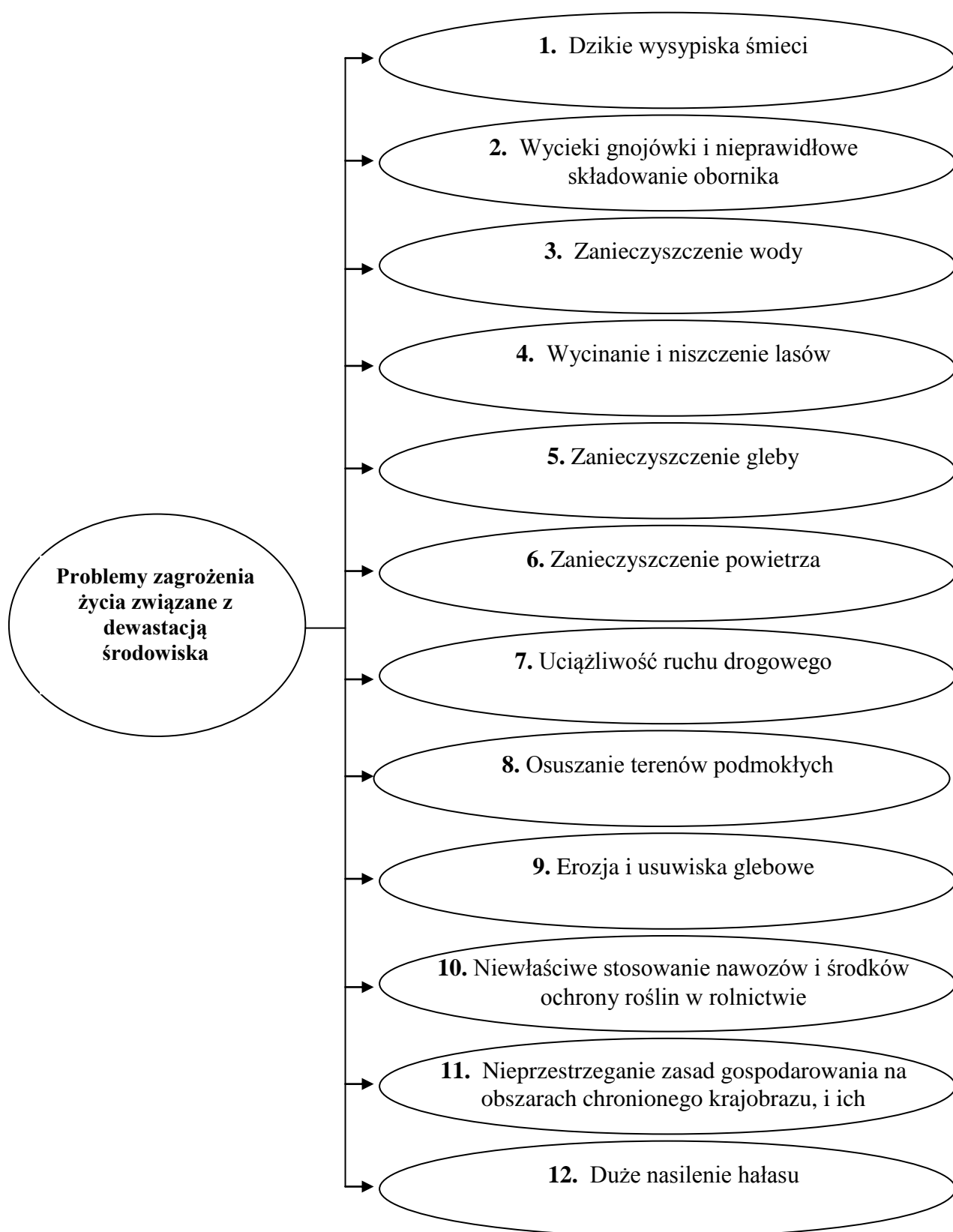

HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE
POPRAWY FUNKCJONOWANIA GOSPODARKI KOMUNALNEJ

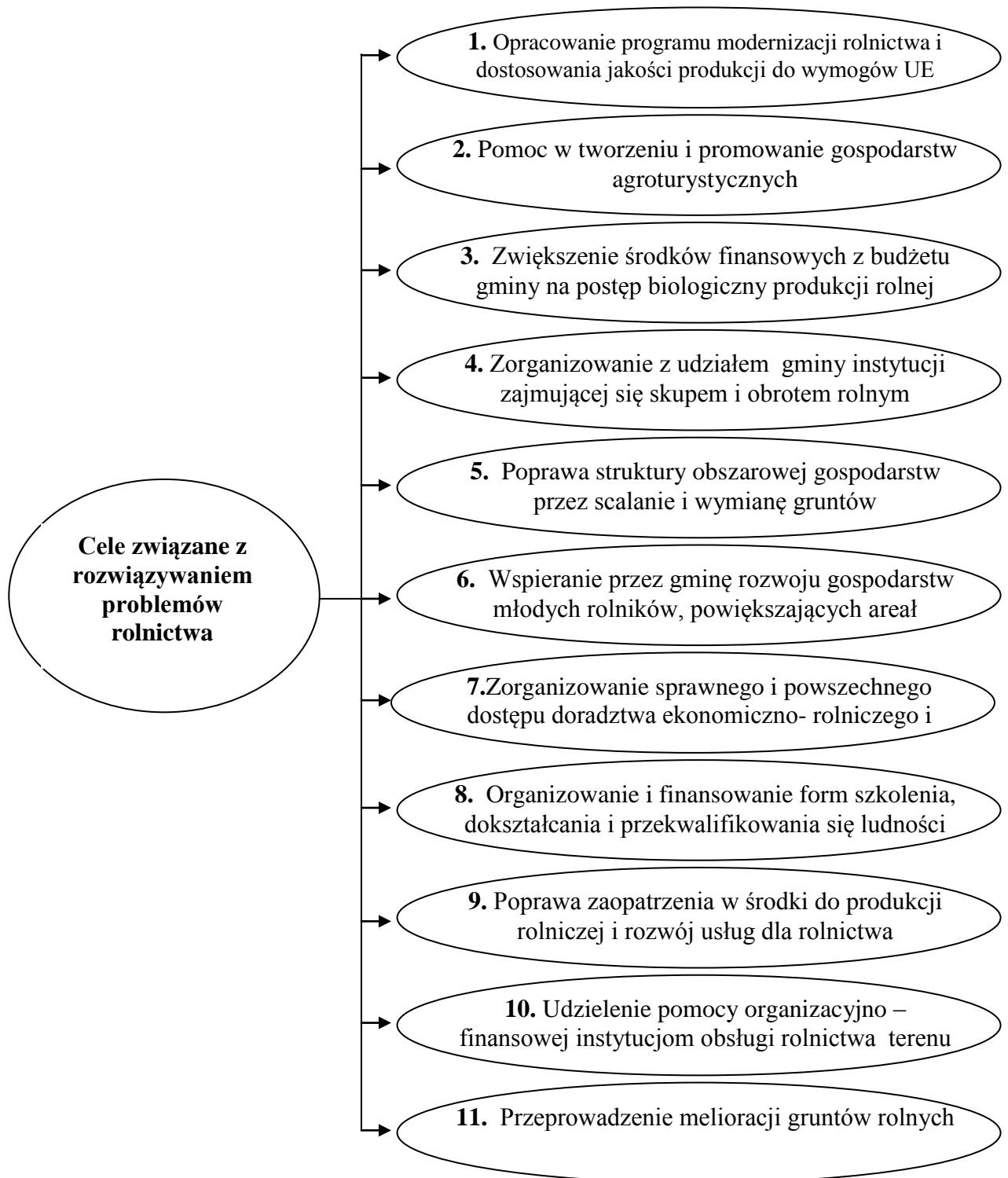

**HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POLITYKI EKOLOGICZNEJ I
OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO**

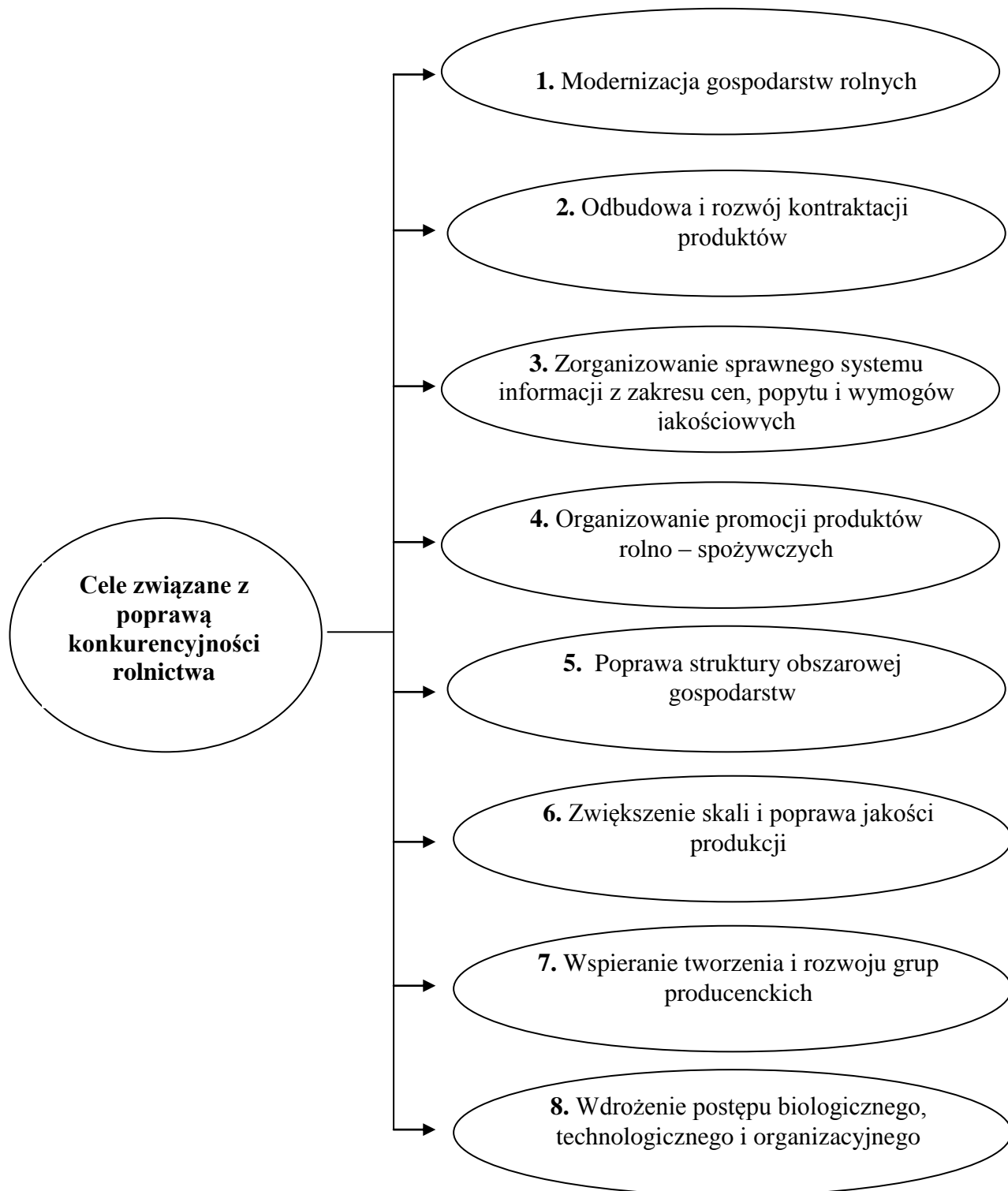
OCENA WYSTĘPUJĄCYCH NAJGROŹNIEJSZYCH ZAGROŻEŃ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW
PRZEZ DEGRADACJĘ ŚRODOWISKA NATURALNEGO

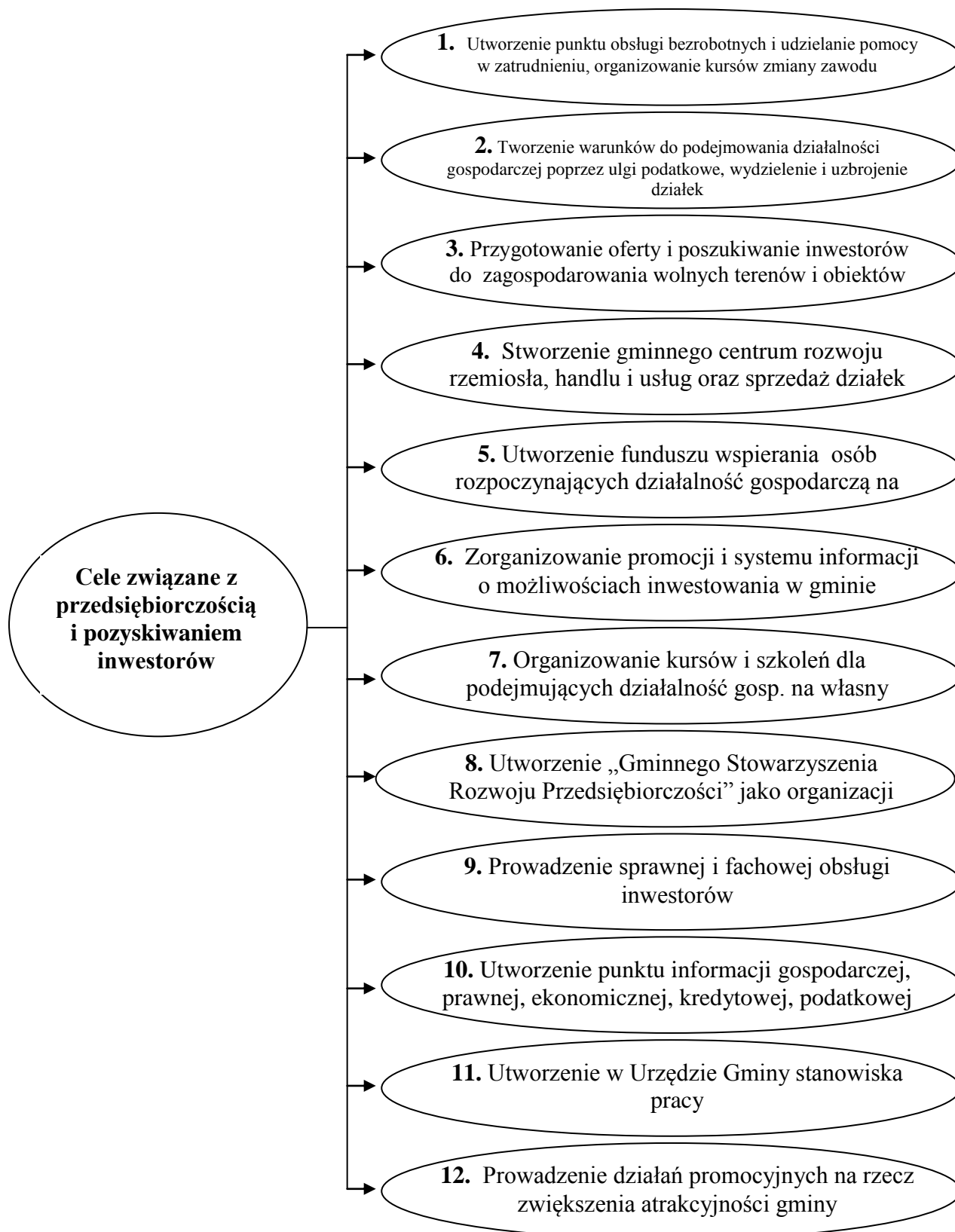
HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ROLNICTWA

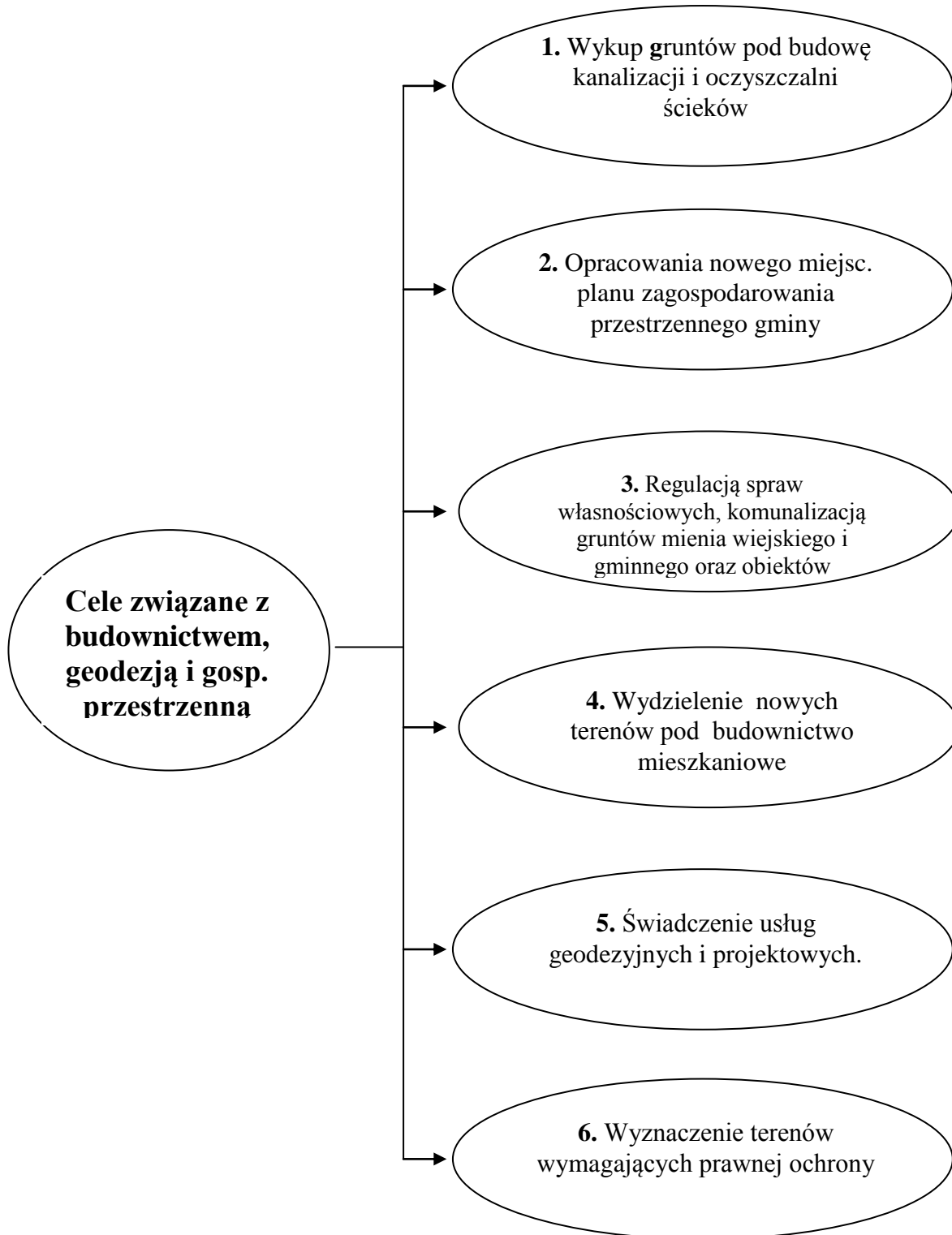
HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY KONKURENCYJNOŚCI ROLNICTWA I WZMOCNIENIA ROLI ROLNIKÓW NA RYNKU ROLNYM

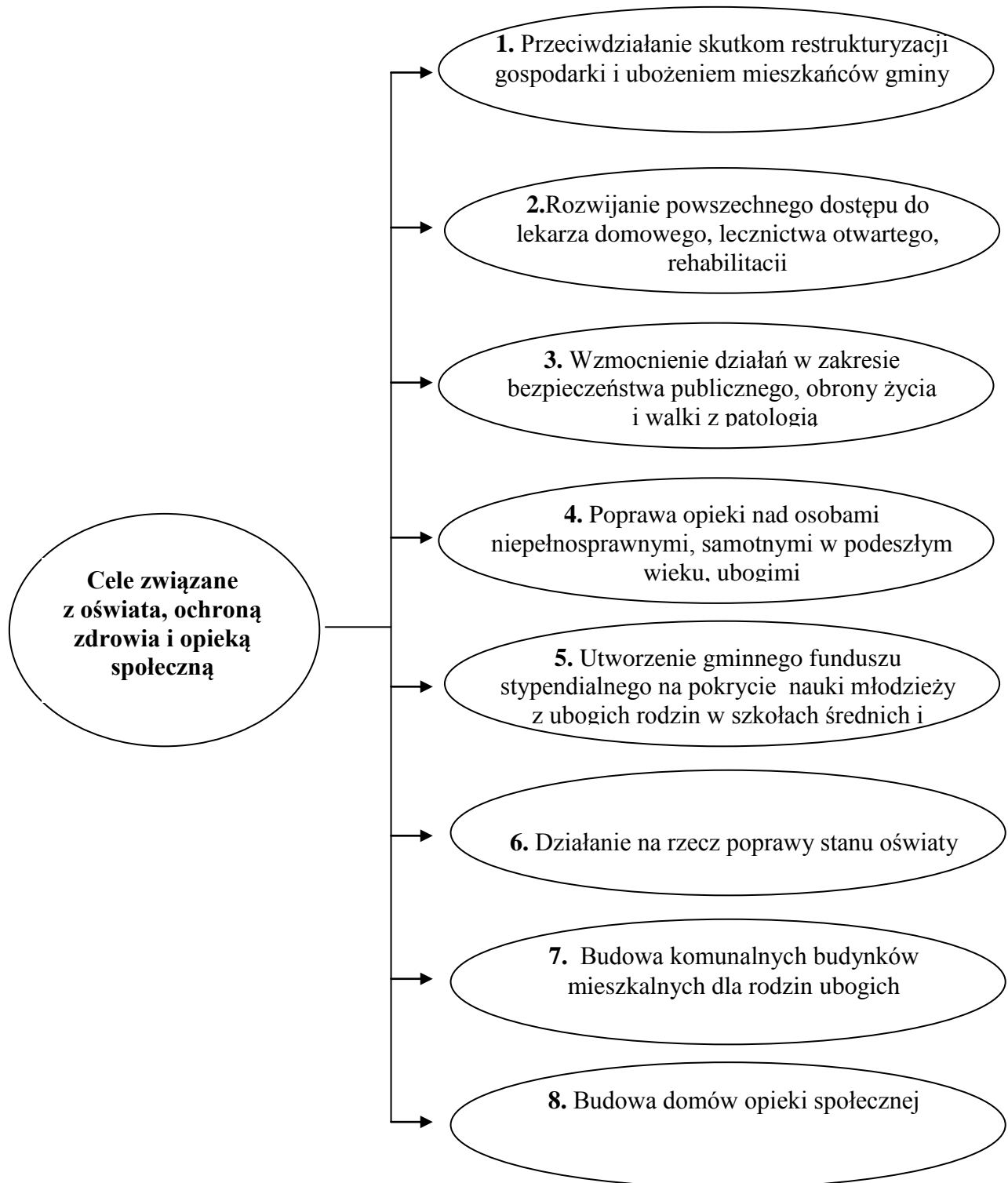

HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, TWORZENIA MIEJSC PRACY I POZYSKIWANIA INWESTORÓW

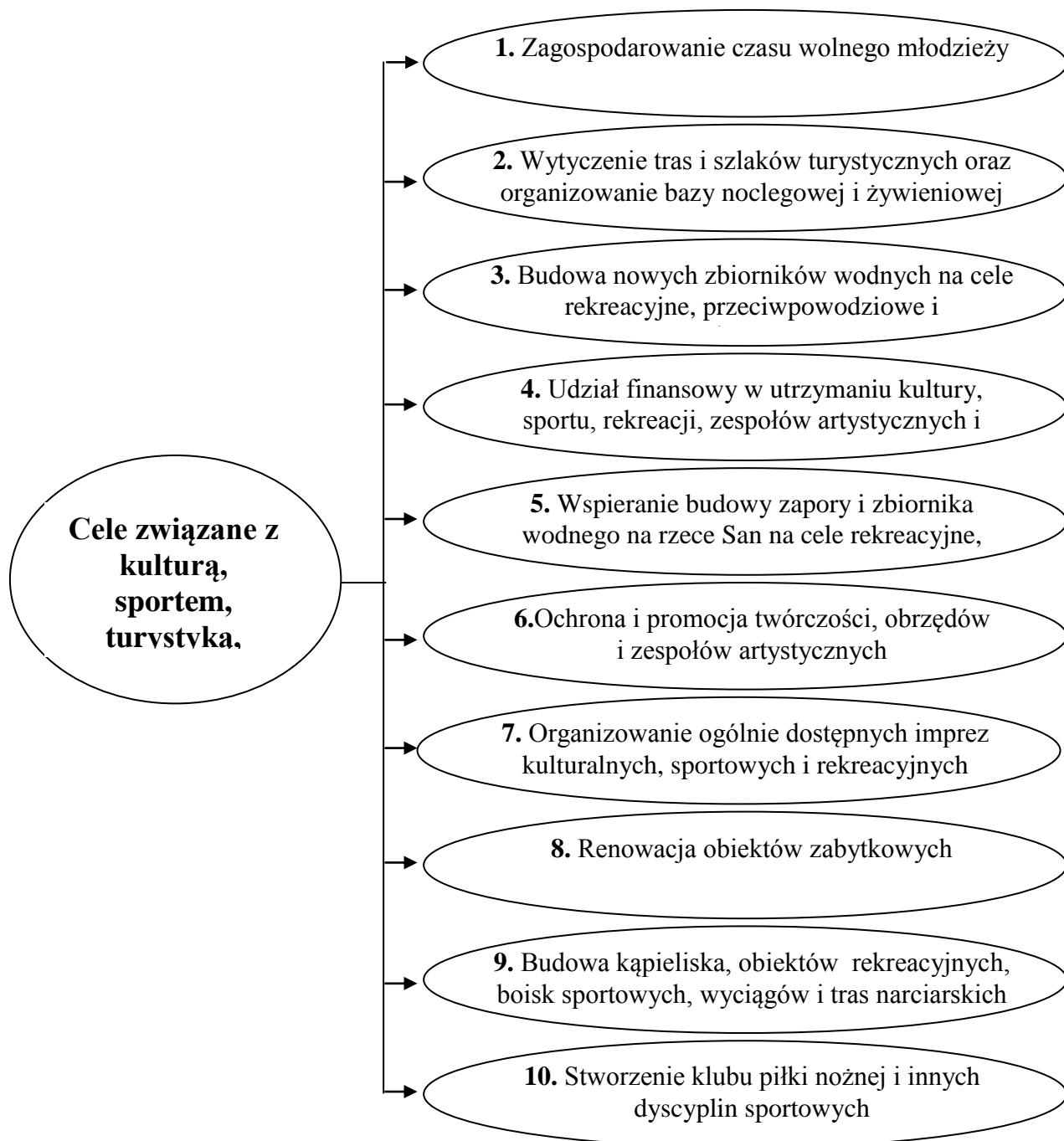

HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE GEODEZJI, BUDOWNICTWA I GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ

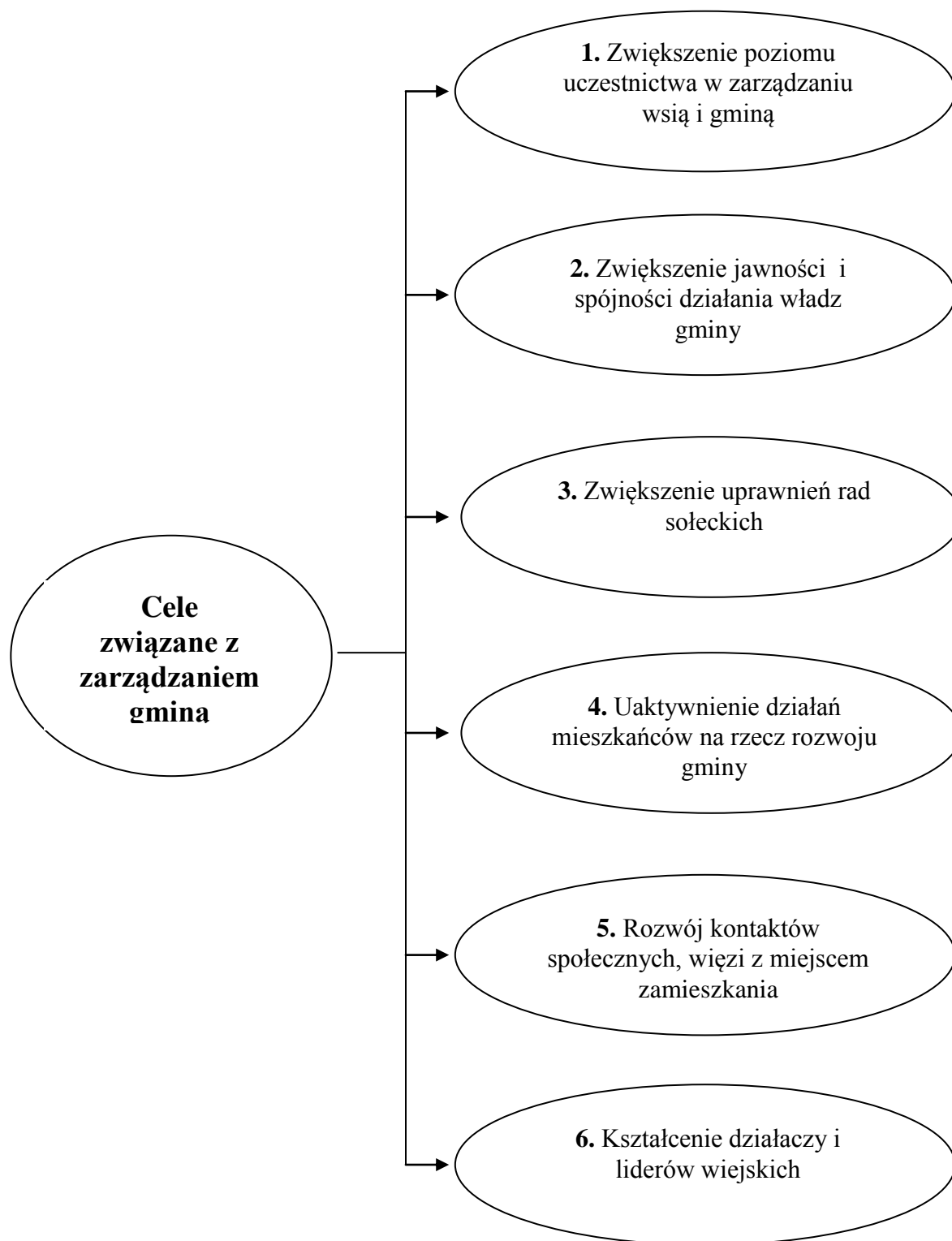

**HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY FUNKCJONOWANIA
OŚWIATY, OPIEKI SPOŁECZNEJ, OCHRONY ZDROWIA**

HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY FUNKCJONOWANIA KULTURY, SPORTU I REKREACJI

HIERARCHIA CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY ZARZĄDZANIA GMINĄ

IV. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY CODZIENNYCH WARUNKÓW ŻYCIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ POPRZECZ ROZWÓJ I UTRZYMANIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ,

Potrzeby mieszkańców w sferze infrastruktury technicznej tj. gazyfikacji, reelektryfikacji i zaopatrzenia w wodę zrealizowane zostały już w 1994 - 1999r. i nie ma większych problemów oraz potrzeb w tym zakresie. Zajmują one jedno z ostatnich miejsc w hierarchii potrzeb mieszkańców.

Do najpilniejszych potrzeb, które zgodnie z oczekiwaniami powinny być rozwiązane w okresie 1999 – 2001 należą problemy związane z:

- telefonizacją gminy,
- poprawa jakości nawierzchni dróg powiatowych, gminnych oraz dojazdowych do zagród i pól oraz poprawy funkcjonowania komunikacji publicznej,

Natomiast w następnych latach tj. po 2000 roku będą rozwiązane problemy związane z:

- budową sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków dla całej gminy,
- modernizacją i przebudowa drogi krajowej nr 9 oraz pozostałych rodzajów dróg,
- budowa nowych ujęć wody i sieci wodociągowej.

W związku z tym gmina Domaradz będzie należeć do grupy gmin w województwie podkarpackim, w których podstawowe sprawy warunkujące poziom życia mieszkańców i prowadzeniem działalności gospodarczej zostaną rozwiązane z dużym opóźnieniem. Dlatego w rozdziale tym zajmiemy się tymi problemami, których rozwiązywanie będzie realizowane w dłuższym okresie czasu i wymagać będzie ogromnych środków finansowych..

1. Kompleksowa telefonizacja gminy.

Cel i uzasadnienie

Stan ilościowy i jakościowy telefonicznej sieci i liczba abonamentów w gminie jest bardzo zróżnicowany i niezadawalający. Wskaźnik gęstości telefonizacji jest niski i wynosi 17,3 abonamentów na 1000 mieszkańców, przy wahaniami od 2,8 w Baryczy, do 29,3 w Domaradzu. Aktualnie dostęp do telefonu ma zaledwie 6,3% gospodarstw domowych. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że z obecnego stanu telekomunikacji w gminie zadowolonych jest zaledwie 6,8% respondentów, a 91% jest niezadowolonych. Przystarzałe centrale i łącza telefoniczne zaleganie wniosków o przyłączenie telefonu szczególnie w miejscowościach o bardzo niskim wskaźniku. Brak telefonicznej jest jednym z czynników ograniczających rozwój przedsiębiorczości i sprawności funkcjonowania prywatnych zakładów pracy.

Celem projektu jest:

- modernizacja i rozbudowa sieci telekomunikacyjnej w gminie,
- eliminacja barier telekomunikacyjnych,
- stworzenie warunków do zapewnienia dostępu do telefonu wszystkim chętnym mieszkańcom gminy i osobom prowadzącym i chcącym uruchomić działalność gospodarczą.

Koncepcja i założenia inwestycyjne:

Kompleksowa modernizacja i rozbudowa sieci telekomunikacyjnej w gminie przeprowadzona będzie w latach 1998 – 2001, na podstawie zawartej z Telefoniką Wiejską S.A. Z Mielca umowy i polegać będzie na:

- podłączeniu gminy do automatycznej centrali telefonicznej w budynku poczty w Domaradzu o pojemności 200 numerów – realizacja 1999 r.,
- podłączeniu gminy do nowej automatycznej centrali telefonicznej w budynku weterynarii w Domaradzu o pojemności 750 numerów – realizacja w 2001 roku,
- budowie na powietrznej sieci telefonicznej a miejscowościach Golcowa i Barycz dla abonentów indywidualnych i 45 numerów dla instytucji i zakładów pracy,
- z budową sieci światłowodowej na trasie Brzozów- Jasienica, Jasielna- Domaradz,

Prace te będą wykonywane bez udziału środków budżetowych gminy, a wyłącznie na koszt wykonawcy. Aktualnie trwają prace związane z budową instalacji zewnętrznych dla około 210 nowych abonentów z miejscowości Domaradz, gdzie wykonano już instalacje sieci wewnętrznych w budynkach. Na rozpoczęcie prac oczekuje tu jeszcze około 100 gospodarstw. W miejscowości Golcowa prace związane z telefonizacją wsi znajdują się na etapie przygotowywania pozwolenia na budowę sieć. Na telefony oczekuje 270 gospodarstw. Natomiast w Baryczy stopień zawansowania prac jest najmniejszy i znajduje się na etapie opracowania koncepcji telefonizacji. Potrzebę podłączenia telefonu zgłosiło 180 gospodarstw.

O wykonywanie tych prac zabiegają 3 firmy wykonawcze: „Telefonika Wiejska” S.A. Mielec, zakład z Brzozowa, „Łączbud- Rzeszów”, Telekomunikacja Polska SA Krosno.

Przyspieszenie prac związanych z telefonizacją gminy jest jednym z najpilniejszych zadań do wykonania w najbliższych latach.

Tempo wykonania uzależnione będzie od:

- dostępności aktualnych podkładów geodezyjnych,
- posiadanych środków finansowych przez wykonawców,
- a także od właściwego koordynowania prac na terenie gminy przez władze gminy

2. Długoterminowe cele strategiczne w zakresie przebudowy ujęć wody i sieci wodociągów.

Cel i uzasadnienie:

Aktualnie na terenie gminy z wspólnych i gminnych sieci wodociągowych korzysta około 85% gospodarstw domowych. Na przyłączenie do sieci wodociągowej oczekuje kilkadziesiąt gospodarstw domowych do tej pory nie korzystających z gminnej lub wspólnej sieci wodociągowej w poszczególnych miejscowościach oraz nowo budowanych budynków.

Biorąc pod uwagę opinię mieszkańców, wśród których prawie 39% ma już problemy z zaopatrzeniem w wodę (okresowe braki wody, spadki ciśnienia, zła jakość i wzrastające zanieczyszczenie fizyko-chemiczne i organiczne wód powierzchniowych, awaryjność pomp i sieci), w planach strategicznego rozwoju gminy przewiduje się, że znaczna część gospodarstw korzystających aktualnie z własnych ujęć wody po wybudowaniu sieci kanalizacyjnej w poszczególnych miejscowościach zwiększy się zużycie wody i wyrazi chęć podłączenia się do zdrowych, głębinowych źródeł wody.

W związku z tym głównymi celami działania po 2005 roku w tym zakresie będzie:

- badanie i udokumentowanie zasobności i jakości wód głębinowych.
- budowa nowych, gminnych sieci wodociągowych i podłączenie wszystkich chętnych, którzy dotychczas korzystali z prywatnych, grawitacyjnych sieci wodociągowych z powierzchniowych ujęć wody,
- budowa nowych głębinowych ujęć wody i z tym związana poprawa jakości wody, stanu zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę poprzez likwidację przerw w dostawach,
- budowa zbiorników wyrównawczych ciśnienia wody w sieci,
- badanie jakości wody,
- wzrost niezawodności działania systemów wodociągowych poprzez eliminację przerw w dostawach wody, utrzymanie ciśnienia, odnowa zdekapitalizowanych elementów tego systemu,
- podniesienie sprawności usuwania awaryjności sieci wodociągowej i ograniczenie strat wody,
- obniżenie kosztów eksploatacyjnych sieci,

Cele te realizowane będą na poprzez usprawnienie nadzoru i zmiany organizacyjnej w zarządzaniu i eksploatacji studni i sieci.

W tym celu jak już zaznaczono należy powołać w gminie Zakład Gospodarki Komunalnej, który będzie zajmował się eksploatacją gminnych studni i sieci wodociągowej. Prowadził on będzie wymianę wyeksploatowanych sieci i urządzeń, konserwację urządzeń, kontrolę odczytów wodomierzy, urealnienie cen i kosztów eksploatacji oraz terminową ściągalsnością należności za wodę.

Środki finansowe na te cele powinny pochodzić z opłat za zużyty wodę i wpłat od mieszkańców.

V. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POPRAWY JAKOŚCI NAWIERZCHNI DRÓG I FUNKCJONOWANIA KOMUNIKACJI.

1. Cele krótkoterminowe:

Poprawa jakości nawierzchni oraz bezpieczeństwo ruchu drogowego.

- Zwiększenie nakładów na utrzymanie i remont dróg, mostków, rowów, poboczy, doprowadzenie nawierzchni dróg powiatowych i gminnych do stanu zapewniającego użytkownikom dróg bezpieczeństwo korzystania zgodnie z klasą techniczną dróg oraz poprawa oświetlenia dróg to priorytetowe zadania i cele strategiczne gminy. Za realizacją tych zadań w pierwszej kolejności wypowiedziało się ponad 70% respondentów.
- Budowa lub remont chodników i poboczy,
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- lepsze oznakowanie dróg,
- regulacja stanu własności,
- budowa parkingów przy cmentarzu i kościele w Domaradzu,
- oczyszczenie przydrożnych rowów i poprawa stanu mostów, przepustów do pól i zagród,
- poprawa funkcjonowania komunikacji to druga grupa celów strategicznych, za którą opowiedziało się od 16 do 31% respondentów.

Jak najpilniejsza realizacja tych celów w pierwszym etapie (tj. w najbliższych 2-3 latach) wdrażania strategii rozwoju gminy ma istotne znaczenie w poprawie sprawności funkcjonowania komunikacji miejscowej nie tylko na terenach zabudowanych, ale także na odcinkach łączących gminę Domaradz z miejscowościami innych gmin. Szczególnie nasilone powinny być prace drogowe umożliwiające wygodny i bezpieczny dojazd do miejscowości i terenów atrakcyjnych turystycznie i gospodarczo, obszarów leśnych i terenów przeznaczonych pod planowany rozwój handlu, usług, rzemiosła, przemysłu, budownictwa mieszkaniowego. Stwarza warunki do zapewnienia użytkownikom dróg bezpiecznego z nich korzystania zgodnie z klasą techniczną drogi, poprawia wizerunek gminy w oczach przyjezdnych i stwarza możliwości ściągnięcia zewnętrznych inwestorów do podejmowania działalności gospodarczej. Zachęci to również do przyjazdu do tych miejscowości i stworzy warunki do rozwoju agroturystyki.

Środki finansowe na te cele pochodzić powinny z budżetu własnego gminy, budżetu urzędu powiatowego, Powiatowej Dyrekcji Dróg publicznych oraz ze środków pomocowych np. Banku Światowego w ramach wsparcia rozwoju infrastruktury technicznej i rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich.

2. Cele długoterminowe

- *Budowa obwodnicy przez Domaradz i bezkolizyjnych skrzyżowań (Domaradz-Przemysł, Domaradz-Sanok), to grupa długoterminowych wspólnych zadań i działań strategicznych władz gminy Domaradz i 9 gmin położonych wzdłuż drogi nr 9, które w ramach podpisanej deklaracji współpracy mają wspólnie doprowadzić do możliwie jak najszybszej modernizacji i przebudowy międzynarodowej trasy E-371, drogi krajowej nr 9 na drogę szybkiego ruchu, prowadzącej z Rzeszowa do przejścia granicznego w Barwinku.*

W ramach realizacji tego celu w studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy, a w konsekwencji w miejscowym planie przestrzennego zagospodarowania gminy zarezerwować odpowiedni teren na pas drogowy oraz na skutki wyburzeń kilku istniejących budynków, zgodnie z MPOPZG i z opracowywanymi propozycjami przez biuro projektów „Transprojekt-Gdańsk”.

- ***Ponadto w ramach modernizacji drogi nr 9 przewiduje się zarezerwowanie niezbędnego terenu (około 3-5ha) na utworzenie Gminnego Centrum Rzemiosła, Handlu i Usług w ramach, którego między innymi wybudowane zostaną: nowa stacja paliw, motel, gastronomia, czynny całą dobę sklep typu supermarketu, parkingi dla samochodów TIR, autobusów i samochodów osobowych turystów, obiekty socjolno-sanitarne, serwis samochodowy, pawilony handlowo-usługowo-wystawowe oferujące miejscowe produkty.***

3. Cele bez inwestycyjne

- Niezależnie od wyżej przedstawionych celów i zadań inwestycyjnych najpilniejszym zadaniem powinno być ***poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym, między innymi poprzez odpowiednie oznakowanie dróg i nasilone kontrole stanu technicznego pojazdów i przestrzegania przepisów ruchu drogowego.***
- Ponadto na bazie posiadanych środków finansowych i zaplecza technicznego jakim dysponują kółka rolnicze lub przez ***powołanie*** nowego podmiotu gospodarczego - ***gminnej służby drogowej***, która będzie zajmować się właściwym utrzymaniem porządku, czystości, koszeniem chwastów na poboczach, rowów przydrożnych, przepustów, przystanków, zimowym utrzymaniem dróg i poboczy oraz wykonywać będzie drobne remonty i konserwacje w pasie drogowym. Wymagać to będzie oczywiście zwiększenia nakładów z budżetu gminy na utrzymanie i remonty dróg.

VI. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE GOSPODARKI KOMUNALNEJ

1. Sieć kanalizacyjna i oczyszczanie ścieków.

Odprowadzenie ścieków z przeważającej liczby gospodarstw domowych i obiektów publicznych ma charakter nieuporządkowany. Na terenie gminy znajduje się oczyszczalnia ścieków w Domaradzu o przepustowości 150m³/d i wysokich parametrach oczyszczania ELJOT 150, która siecią kanalizacyjną długości około 1000 m przejmuje ścieki z budynków użyteczności publicznej i z 87 gospodarstw położonych w centrum Domaradza oraz przysiółków: Zakościół, Poddział, Pańskie. Ponadto w miejscowości Golcowa przy szkole zlokalizowano małą oczyszczalnię ścieków (bioblok), do której oprócz szkoły podłączono kilka gospodarstw domowych.

Dla pozostałej zabudowy w Domaradzu miejscowy plan przestrzennego zagospodarowania gminy określa tereny predysponowane do lokalizacji i oczyszczalni. W Golcowej dopuszcza się ponadto lokalizację oczyszczalni ścieków na terenach wzdłuż potoku Golcówka, a w Baryczy wzdłuż potoku Baryczka. Lokalizacja i parametry realizowanych oczyszczalni nie mogą powodować uciążliwości dla istniejącej i projektowanej zabudowy.

Natomiast 730 (tj. 47,6 %) gospodarstw odprowadza ścieki głównie do dołu gnilnego bez oczyszczania i wywozu do oczyszczalni, a 108 (tj. 7,0 %) gospodarstw odprowadza ścieki bez szamba i bez kanalizacji. Niepokojący jest fakt, że aż 507 (tj. 33,1 %) gospodarstw nie posiada żadnej kanalizacji.

W gminie brak jest specjalnie wyznaczonych do tego celu miejsc wylewu ścieków. Brak jest również zorganizowanego wywozu ścieków. Każdy właściciel posesji i gospodarstwa rolnego we własnym zakresie organizuje wywóz i neutralizację ścieków sanitarnych i gospodarczych pochodzenia zwierzęcego. Nie oczyszczone ścieki stanowią istotne zagrożenie dla środowiska i mają bezpośredni wpływ na jakość wód powierzchniowych, czystości rzeki Stobnica i innych rzek, potoków oraz czystość powietrza i terenów gminy.

Porządkowanie gospodarki ściekowej jest bardzo ważnym elementem celu ogólnego, jakim powinna być kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno – ściekowej i usuwania odpadów stałych w sposób nie zagrażający środowisku naturalnemu. Cel ten jest szczególnie ważny z punktu widzenia nie tylko poprawy warunków życia mieszkańców, rozwoju przedsiębiorczości i funkcji turystyczno – rekreacyjnych gminy ale przede wszystkim ochrony zasobów naturalnego środowiska.

Przygotowania do budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków dla gminy Domaradz są na wstępnym etapie tj. opracowania koncepcji.

W opracowywanej koncepcji uwzględnić należy:

- **rozbudowę i modernizację techniczną i technologiczną istniejącej oczyszczalni ścieków, powiększając możliwości przerobowe do przejścia ścieków z 800 gospodarstw z Domaradza i 600 gospodarstw z Golcowej oraz ich przysiółków, za wyjątkiem kilkunastu (10-20) gospodarstw, które planuje podłączyć się do malej oczyszczalni przy szkole,**
- **budowę sieci kanalizacyjnej długości około 51 km dla tych miejscowości wraz z zespołem stacji przepompowni.**
- **Dla miejscowości Barycz rozważa się dwa warianty rozwiązań:**
 - **partycypacja w budowie oczyszczalni ścieków w gminie Nozdrzec i budowa 15 km sieci kanalizacyjnej dla miejscowości Barycz, która będzie podłączona do tej oczyszczalni,**

- w przypadku braku możliwości ze względów ekonomicznych lub technicznych przyjęcia pierwszego wariantu, należy rozważyć budowa niezależnej sieci kanalizacyjnej i własnej oczyszczalni ścieków,
- ponadto w przysiółka o małej liczbie gospodarstw domowych i rozproszonej zabudowie należy rozważyć ze względów ekonomicznych (kosztów budowy i kosztów eksploatacji) i technicznych (ukształtowanie terenu i czynne usuwiska) budowę bezobsługowych, tanich zbiorczych lub budowę przyzagrodowych roślinnych oczyszczalni ścieków.

Proponuje się, żeby program budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków realizowany był w latach 2000 – 2008 w czterech etapach:

I etap to budowa sieci kanalizacyjnej wraz z przyłączami dla miejscowości Domaradz, w latach 2000-2003. Efektem tego etapu będzie przyłączenie do sieci 800 gospodarstw domowych,

II etap to rozbudowa i modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków którego realizacja odbywać się będzie w latach 2002- 2003. Efektem tego etapu będzie możliwość przyłączenie 1400 - 1600 gospodarstw.

III etap to budowa w latach 2003-2005 sieci kanalizacyjnej dla miejscowości Golcowa wraz z podłączeniem do oczyszczalni. Efektem będzie przyłączenie 600 gospodarstw domowych.

IV etap to budowa sieci kanalizacyjnej dla miejscowości Barycz wg wybranego wariantu. Inwestycja realizowana będzie w latach 2004 – 2008. Efektem będzie przyłączenie 270 gospodarstw.

Aktualnie trwają prace przygotowawcze związane z opracowaniem koncepcji rozwiązań technicznych. *W opracowaniu tym należy szczególną uwagę zwrócić obok nowoczesności i niezawodności rozwiązań techniczno-technologicznych w tak trudnym terenie na koszty realizacji inwestycji a przede wszystkim na wysokość opłat ponoszonych przez mieszkańców za zrzut i odprowadzanie ścieków.*

Wstępnie szacuje się, że nakłady na budowę 66 km sieci kanalizacyjnej wraz z przyłączami do gospodarstw wyniosą około 10 400 000 zł.. Środki na realizację inwestycji w 10 % pochodzić będą z wpłat mieszkańców, w 15 % z budżetu gminy, a pozostałe 75 % pochodzić będą z dotacji z funduszy pomocowych i kredytów.

Na realizację tej inwestycji Zarząd gminy złożył wniosek o jej dofinansowanie do Banku Światowego.

Czynniki sprzyjające to:

- Oddanie 1995r. do eksploatacji gminnej oczyszczalni ścieków o mocy przerobowej 150m³ / dobę
- Oddanie do eksploatacji część kolektora sanitarnego do oczyszczalni ścieków w Domaradzu i przyłączenie 100 gospodarstw domowych i budynków użyteczności publicznej,
- Przygotowywana koncepcja rozwiązań techniczno – technologicznych wraz z ekonomiczną oceną proponowanych rozwiązań.
- Duża świadomość mieszkańców co do potrzeby budowy i częściowego finansowania tych inwestycji.

Czynnik utrudniające realizację zadania to:

- Niedostatek środków finansowych,
- Istnienie grupy osób nie przekonanych do celowości podłączenia ich gospodarstw do sieci kanalizacyjnej i nie mających odpowiedniej ilości wolnych środków własnych na ten cel oraz obawiających się wysokich opłat za odprowadzanie ścieków,
- Trudności w uzyskaniu zgody na przeprowadzenie sieci przez niektóre działki,

W celu uzyskania społecznej akceptacji przygotowywanych rozwiązań inwestycyjnych pilne jest podjęcie prac związanych z powołaniem przez Radę Gminy gminnego i wiejskich społecznych komitetów budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, przygotowania zasad i regulaminu wnoszenia wpłat przez mieszkańców.

2. Gospodarka stałymi odpadami komunalnymi i rozwój ich segregacji.

Gospodarka odpadami komunalnymi jest podstawowym zadaniem własnym gminy.

Zbiórka odpadów komunalnych odbywa się przy użyciu kontenerów samochodowych typu KP-7, których na terenie gminy w poszczególnych miejscowościach rozstawiono 17 szt. i 23 kosze na śmieci.

Prawie 80% badanych mieszkańców gminy uważa, że na terenie gminy występują problemy związane ze zbiórką odpadów komunalnych. Podstawowym problemem jest niedostateczna liczba kontenerów na śmieci i z tym związane duże odległości do noszenia, przepełnienie, brak segregacji śmieci. Z tego powodu wielu mieszkańców wywozi odpady na „dziki wysypiska”. Śmietniska te są najczęściej zlokalizowane w obrębie dolin rzecznych. Gromadzone są na nich zarówno odpady komunalne jak i gospodarskie.

Odpady po napełnieniu kontenerów wywożone są i składowane na wysypisku odpadów w Brzozowie. Wywóz odpadów wykonywany jest przez MPGKiM w Brzozowie. Gmina nie prowadzi żadnych działań związanych z organizacją selektywnej zbiórki i segregacji odpadów stałych.

Aktualnie zdecydowana większość (tj.83,1%) gospodarstw domowych zagospodarowuje śmieci we własnym zakresie, a tylko 16,9 % gospodarstw wywozi je na zorganizowane wysypisko.

W okresie wdrażania strategii konieczne jest skoncentrowanie środków i działań na takich zagadnieniach, które w zakresie gospodarki komunalnej i ochrony środowiska doprowadzą do zahamowania degradacji środowiska i będą skutecznie wdrażać politykę ekorozwoju.

Konieczne działania

W tym celu Urząd Gminy podejmie działania związane z:

- likwidacją dzikich wysypisk,
- Poprawą organizacji zbiórki i wywozu śmieci przez zakup odpowiedniej liczby kontenerów i pojemników, lub kolorowych worków na śmieci dla poszczególnych gospodarstw domowych i zakładów pracy oraz pojemników na szkło, opakowania z tworzyw sztucznych,
- Zawarciem ze wszystkim właścicielami posesji odpowiednich umów na wywóz śmieci, opracuje stały harmonogram ich wywozu, okresowo aktualizować się

będzie opłaty za użytkowanie pojemników i wywóz śmieci na podstawie rzeczywistych kosztów,

- przygotowaniem programu i zorganizowaniem selektywnej zbiórki, składowania oraz segregacji śmieci, odpadów specjalnych (akumulatory, baterie, opakowania po środkach ochrony roślin, lakierach, przeterminowane środki ochrony roślin, zużyte opony, oleje itp.),
- Zakupem odpowiedniego sprzętu i urządzeń, samochodów niezbędnych do organizacji i zbiórki i segregacji oraz zagospodarowania odpadów stałych, złomu, makulatury, różnych opakowań z tworzyw sztucznych itp.
- Współfinansowaniu budowy i użytkowania nowego, międzygminnego wysypiska śmieci w Brzozowie, którego budowa powinna zakończyć się do 2000 r.
- Alternatywnym działaniem władz gminy w tym zakresie jest podejmowanie działań związanych z budową gminnego wysypiska odpadów na działkach nr 5976 i nr 5977 znajdujących się w obrębie gminy Domaradz w pobliżu miejscowości Poręby w odległości ok. 1 km od drogi powiatowej Domaradz-Dynów.
- Podniesieniem świadomości ekologicznej i poprawy estetyki wsi poprzez przygotowanie i wdrożenie programu edukacyjnego i promocyjnego dla młodzieży szkolnej i dorosłych mieszkańców gminy, organizowaniem różnego rodzaju szkoleń, prelekcji, konkursów i współzawodnictwa dla dzieci, młodzieży i dorosłych, sołectw form promocji w zakresie utrzymania czystości, ładu, porządku i estetyki wsi, upiększania zagród i zakładów pracy,
- Organizowaniem co najmniej dwa razy do roku gminnych akcji sprzątania wsi, obszarów chronionego krajobrazu, lasów, cieków wodnych, rowów i innych zagłębień terenowych,
- Powołaniem przy Urzędzie Gminy „Straży Gminnej” stanowiska inspektora d/s ochrony środowiska, której zadaniem byłoby egzekwowanie ładu i porządku, przepisów gospodarki terenami i ochrony środowiska na terenie gminy i realizacji uchwał Rady Gminy, Zarządzeń Wojewody Krośnieńskiego, ustaw o ochronie i kształtowaniu środowiska, ochronie przyrody, o ochronie gruntów rolnych i leśnych, o lasach, prawo wodne, geologiczne i górnicze, prawo łowieckie,
- Opracowaniem gminnego programu polityki ekologicznej i gospodarki komunalnej ze szczególnym uwzględnieniem ochrony obszarów chronionego krajobrazu, ujęć wodnych i terenów źródłiskowych, zgromadzenia i zagospodarowania odpadów stałych i ciekłych, estetyzacji wsi,
- Zarząd i Rada Gminy podejmie stosowne uchwały w celu do zorganizowania zakładu budżetowego p.n. Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Domaradz finansowany częściowo z budżetu gminy a częściowo z opłat mieszkańców. Jest to konieczne ze względu na planowane dynamiczne porządkowanie i rozwijanie się gospodarki komunalnej, brakujących składników infrastruktury technicznej gminy, potrzebę współpracy z wieloma partnerami i pozyskiwaniem środków na prawidłowe utrzymanie i eksploatację tych urządzeń. Daje to możliwość zwiększenia efektywności zarządzania poprzez zatrudnienie odpowiedniej kadry konserwatorów, usamodzielnienie, zmianę zasad finansowania i zarządzania.
- Po 3-5 latach działalności Zakład Gospodarki Komunalnej powinien być przekształcony w samodzielny i samofinansujący się działający na prawach spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Udziałowcami spółki obok Gminy, która powinna posiadać pakiet kontrolny, mogą być osoby fizyczne i prawne dysponujące wolnym kapitałem. Przed podjęciem decyzji o przekształceniu

Zakładu w spółkę należy opracować wielowariantowy biznes plan dla tego przedsięwzięcia,

- Ze środków budżetowych, Funduszu Ochrony Środowiska i funduszy pomocowych Zakład zakupi odpowiedni sprzęt i urządzenia, samochody, budynki i linii technologiczne niezbędne do organizacji zbiórki i segregacji oraz zagospodarowania odpadów stałych, złomu, makulatury, różnych opakowań z tworzyw sztucznych itp.

Czynniki utrudniające:

- Brak lokalnych firm i specjalistów zagospodarowujących odpady,
- Wysokie koszty inwestycyjne i organizacyjne,
- Niedostatek środków finansowych,
- Trudności w uzgodnieniu wspólnej międzygminnej polityki inwestycyjnej w zakresie ekorozwoju i gospodarki komunalnej,
- Niezadowolająca jeszcze świadomość ekologiczna mieszkańców gminy i niezadowolające poczucie estetyki, ładu i porządku w miejscu zamieszkania i otaczającym środowisku,

Koszty i finansowanie

Koszty realizacji tego projektu uzależnione będą od przyjętego zakresu i tempa działań i sięgać będą od kilku do kilkunastu milionów złotych.

Źródłami finansowania powinny być obok funduszy własnych gminy, środków mieszkańców, zagraniczne fundusze pomocowe m. in. Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa, dotacji i kredyty Funduszu Ochrony Środowiska,

3. Reorganizacja systemu zarządzania gospodarką komunalną w gminie.

Cel i uzasadnienie.

W zebranych opiniach wśród mieszkańców gminy problem powołania Zakładu Gospodarki Komunalnej w Domaradzu znalazł powszechną akceptację. Potwierdza to potrzebę dynamicznego porządkowania rozwijającej się gospodarki komunalnej i infrastruktury technicznej gminy, poprawę efektywności zarządzania i finansowania.

- Wyodrębnienie osoby prawnej realizującej wielobranżową działalność gospodarczą związaną z budową i eksploatacją wodociągów, kanalizacji, poprawą stanu dróg, zbiórką, segregacją i zagospodarowaniem odpadów i oczyszczaniem wsi, pielęgnacją zieleni, gospodarką mieszkaniową, wykonywaniem prac remontowych na rzecz gminy, konserwacją urządzeń melioracyjnych oraz sprawowaniem zarządu nad majątkiem gminy itp. stworzy warunki do prowadzenia pełnego i rzetelnego rachunku ekonomicznego, zachęcania do opłacalnych działań, prowadzących do poprawy efektywności zarządzania i zmniejszania strat, obniżania kosztów oraz pozyskiwania dodatkowych inwestorów finansowych.
- Uruchomienie tego zakresu działalności stworzy dodatkowe miejsca pracy w gminie, co nie jest bez znaczenia dla rozwoju gminy.
- Przed podjęciem decyzji o przekształceniu zakładu budżetowego w spółkę należy opracować wielowariantowy,

Zamierzenia realizacyjne:

Przygotowanie organizacyjno – prawne:

- Uregulowanie stosunków własnościowych majątku, na który składają się budowle i urządzenia techniczne, przygotowanie do procesu przekształceń, pozyskiwanie udziałowców, reorganizacja i likwidacja struktur aktualnie realizujących te zadania.
- Opracowanie wielowariantowych analiz ekonomicznych i biznes planu dla tego przedsięwzięcia stanowiących dla radnych podstawę do wyboru najlepszej formy organizacyjnej,
- Przygotowanie koncepcji prawnej, organizacyjnej i finansowej spółki, statutu oraz podstawowych dokumentów potrzebnych do rejestracji i rozpoczęcia działalności.
- Opracowanie stosownych umów cywilno-prawnych, regulaminów i innych niezbędnych dokumentów regulujących zasady korzystania i opłacania należności przez mieszkańców za świadczone usługi,

Przygotowania organizacyjno- prawne oraz ekonomiczne analizy porównawcze i opracować biznes plan dla podjęcia decyzji przez Radę Gminy w sprawie powołania Zakładu powinny trwać nie dłużej jak od 0,5 do 1 roku.

Do pełnej zdolności usługowo – produkcyjnej zakład powinien dochodzić stopniowo w miarę posiadanych środków i zdobywania nowych inwestorów oraz osiągniętych wyników ekonomicznych.

VII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO

1. Formy i sposoby realizacji priorytetowych celów w zakresie ochrony środowiska.

Problemy ochrony środowiska w gminie Domaradz są ściśle powiązane z organizacją i funkcjonowaniem gospodarki komunalnej w ramach, której priorytetowymi celami są jak najszybsze rozpoczęcie budowy kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków dla całej gminy oraz organizacja zbiórki, segregacji i zagospodarowania odpadów stałych. Najważniejsze problemy w tym zakresie zostały szerzej omówione w poprzednim rozdziale.

Natomiast najważniejszymi problemami w zakresie ochrony środowiska naturalnego wymagającymi szerszego rozwinięcia i skomentowania w powiązaniu z istnieniem obszarów chronionego krajobrazu i gospodarką na nich są sprawy związane przede wszystkim z likwidacją dzikich wysypisk śmieci, oczyszczeniem i utrzymaniem w czystości rzek, potoków i wszystkich cieków wodnych oraz odbudowa i utrzymanie istniejących zbiorników wodnych a także budowa nowych na cele rekreacyjne, hodowli ryb, przeciw powodziowe i ppoz..

- Istotnym zadaniem strategicznym ze względu na stosunkowo niską wartość produkcyjną i niekorzystne ukształtowanie terenu z punktu rolniczego ich wykorzystania w zdecydowanej większości gruntów dotychczas wykorzystywanych nie efektywnie na cele rolnicze **jest kontynuowanie akcji zwiększenia nasadzeń drzew na gruntach nie nadających się do produkcji rolniczej. W planach na najbliższe 5 lata, przewiduje się, że na ten cel przeznaczy się kilkaset ha gruntów. W latach następnych przewiduje się, że pod nasadzenia nowych powierzchni leśnych przeznaczy się wszystkie grunty V i VI klasy bonitacyjnej nie przydatne na cele rolnicze oraz tereny zagrożone usuwiskami.** Akcja nasadzeń nowych powierzchni leśnych w gminie powinna być dobrze zorganizowana i przebiega pod nadzorem, doradztwem i ścisłej współpracy z służbami leśnymi. Cieszy się ona dużym zainteresowaniem miejscowych rolników. Jest i będzie ona finansowana środkami budżetowymi gminy i wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska.

- Bardzo ważnym zagadnieniem jest i będzie **stała poprawa świadomości ekologicznej mieszkańców gminy.** Osiągnąć to można poprzez **organizowanie różnego rodzaju szkoleń, prelekcji, konkursów, współzawodnictwa dla dzieci, młodzieży i dorosłych, sołectw w zakresie utrzymania czystości, estetyki wsi, upiększania zagród i zakładów pracy.** Ponadto stałą formą pracy w tym zakresie powinno być organizowanie akcji sprzątania gminy i nasadzeń drzew w terenie zabudowanym.

- **W celu nadzoru i egzekwowania utrzymania ładu, porządku i przestrzegania przepisów uchwał Rady Gminy w zakresie gospodarki komunalnej i ochrony środowiska** oraz współorganizowanie wyżej wymienionych działań i akcji zarówno na terenie obiektów użyteczności publicznej, zakładów pracy, gospodarstw rolnych i nieruchomości należy **rozważyć powołanie przy Urzędzie Gminy tzw. „Straży Gminnej” lub stanowiska inspektora d/s ochrony środowiska.** Jest to szczególnie ważne ze względu na występowanie na terenie gminy obszarów chronionego krajobrazu.

- Ponadto Zarząd Gminy powinien **zlecić opracowanie gminnego programu ekorozwoju czyli polityki ekologicznej i ochrony środowiska naturalnego.** W programie tym należy przewidzieć zrównoważony rozwój i współistnienie terenów przyrodniczych – chronionych, rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki, terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i gospodarcze dla rodzin rolników, terenów na centrum handlowo-przemysłowo- usługowe. W szczególności należy uwzględnić ochronę ujęć wodnych,

likwidacji kotłowni opalanych węglem i nasadzeń drzew w terenie zabudowanym oraz na gruntach nie nadających się do produkcji rolniczej, zagospodarowania istniejących zbiorników wodnych i budowy nowych, ochrony terenów leśnych.

W praktyce oznacza to tworzenie w gminie:

- Lokalnego lobby na rzecz ekorozwoju, tworzącego podstawy „partnerstwa dla środowiska” mieszkańców, samorządu, biznesu, różnych organizacji lokalnych,
- Sytemu informacji o zasobach gminy – inwentaryzacja zasobów przyrodniczych gminy,
- Spójnego programu ekorozwoju obejmującego politykę ekologiczną, strategię rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy. Program ten powinien przewidzieć zharmonizowany równoległy rozwój gospodarki, społeczeństwa i środowiska, umożliwiający zaspokojenie potrzeb współczesnego społeczeństwa bez ograniczeń możliwości rozwojowych przyszłych pokoleń.

W tym celu bardzo istotnym będzie doprowadzenie do zawarcia umowy i nawiązanie ścisłej współpracy z odpowiednimi organizacjami zajmującymi się opracowywaniem inwentaryzacji zasobów przyrodniczych i programów ekorozwoju np.: **United Nations Development Programme UMBRELLA PROJECT**, która zajmuje się przygotowaniem programu ekorozwoju gminy zgodnie z zaleceniami Agendy 21”

W programie tym należy przewidzieć w szczególności niżej wymienione cele:

1. *Doprowadzenie rzek Stobnica, Golcówka, Barycz i innych cieków do I klasy czystości,*
2. *Budowa 3 zbiorników wodnych małej retencji(w tym 2 w Domaradzu i 1 w Golcowej) utrzymujących wodę w celu:*
 - *podniesienie poziomu wód gruntowych,*
 - *wykorzystanie dla celów turystyki, rekreacji i wypoczynku (urządzenie kąpielisk i plaż rzecznych, pól namiotowych), hodowli ryb, celów przeciw powodziowych i przeciw pożarowych,*
3. *Ochrona terenów o dużych walorach przyrodniczych, a w szczególności:*
 - *parku krajobrazowego i na obszarach chronionego krajobrazu zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami,*
 - *terenów leśnych w celu utworzenia rezerwatu przyrody- buczyny karpackiej w Golcowej*
 - *naturalnych źródeł wodnych, zbiorników wodnych, starodrzewia i pomników przyrody, jarów,*
 - *podmokłych łąk bogatych w rzadkie gatunki flory i fauny,*
4. *Rozwój terenów rekreacyjnych na bazie zasobów przyrodniczych:*
 - *wytyczenie tras i szlaków turystycznych pieszych i rowerowych w tym ścieżek dydaktycznych,*
 - *wytyczenie tras biegowych i zjazdów narciarskich,*
5. *Tworzenie osiedli mieszkaniowych na terenach o małych zasobach wodnych w sposób nie zakłócający funkcjonowanie ekosystemu,*
6. *Określenie kierunków rozwoju przemysłu a szczególnie uciążliwego dla środowiska (zakład produkcja mas bitumicznych),*
7. *Podniesienie dochodów gospodarstw rolnych przez produkcję ekologicznie czystą i agroturystykę, ekoturystykę a tym samym zwiększenie dochodów spoza rolnictwa w życiu gospodarczym gminy.*

Program ochrona środowiska powinien obejmować:

- *podstawowe uwarunkowania i ograniczenia rozwoju przestrzennego gminy oraz prowadzenia działalności gospodarczej wynikające z występowania obszarów chronionego krajobrazu,*
- *ochronę i wykorzystywanie zasobów wodnych,*
- *ochronę i użytkowanie zasobów leśnych,*

Ochrona środowiska na terenie gminy powinna być realizowana przez jednostki gospodarcze i usługowe działające na jej obszarze w drodze przestrzegania szeregu zakazów i nakazów wynikających z:

- a/ ustawy o ochronie środowiska
- b/ ustawy o ochronie przyrody
- c/ ustawy o lasach
- d/ ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych
- e/ prawa wodnego
- f/ miejscowego ogólnego planu przestrzennego zagospodarowania gminy mających na celu zachowanie walorów przestrzennych oraz przyrodniczych, a tym samym niedopuszczenie do naruszenia równowagi biologicznej w przyrodzie.

Tereny prawnie chronione to:***1. Czarnorzeko- Strzyżowski Obszar Chronionego Krajobrazu***

Granica Czarnorzecznego Obszaru Chronionego Krajobrazu na terenie gminy Domaradz od strony północnej biegnie granicą województwa od przysiółka Zalesie w kierunku wschodnim do przecięcia się z drogą Lutcza –Domaradz. Granica wschodnia od miejscowości Domaradz biegnie drogą przez Domaradz, Płosinę Górna, Jasienicę Rosielną. Podstawa prawna: Dziennik Urzędowy Województwa Krośnieńskiego nr 3/911.

Zasady gospodarowania na terenach obszarów chronionego krajobrazu

Na terenach obszaru chronionego krajobrazu sprawy ekologiczne należy traktować na równi z racjami gospodarczymi jednocześnie zakazuje się lokalizacji zakładów uznanych w świetle przepisów prawa za szczególnie uciążliwe dla otoczenia /np. duże fermy hodowlane, zakłady produkcji mas bitumicznych itp./.. Fakt ten wyklucza wszelką działalność gospodarczą naruszającą zasady gospodarowania na tego typu terenach. Inwestycje mieszkaniowe, usługowe na terenie gminy wymagają zapewnienia wody z ujęć wspólnych i odprowadzania ścieków za pośrednictwem systemów oczyszczania.

W celu zachowania walorów obszaru chronionego krajobrazu nakazuje się:

- w zakresie stosowania prawa lokalowego, zapewnienie w miejscowym planowaniu przestrzennym rozwiązań zapobiegających degradacji krajobrazu,
- wprowadzenie wzmożonego nadzoru w zakresie ładu przestrzennego i dyscypliny budowlanej,
- zapewnienie kompleksowego rozwiązania problemów zabudowy z bezwzględny zachowaniem wymogów prawnych w zakresie gospodarki wodnej, odprowadzania

ścieków, składowania i unieszkodliwiania odpadów, urządzania i kształtowania terenów zieleni,

- propagowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego jako kierunku przyszłościowego,
- zalesienie wszystkich gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa,
- podejmowanie działań zmierzających do poprawy bilansu wodnego i retencjonowania wody,
- ograniczenie przecinania wyłączonych obszarów chronionego obszaru przez nowe napowietrzne linie energetyczne wysokiego napięcia,
- przyjęcie wielkości dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających powietrze określonych jak dla obszarów specjalnie chronionych,
- zmniejszenie emitowanych zanieczyszczeń ze wszystkich obiektów istniejących na obszarze chronionego krajobrazu poprzez instalowanie urządzeń redukcyjnych, ich prawidłową eksploatację oraz eliminowanie paliwa nieodpowiedniej jakości,
- stosowanie rozwiązań technicznych i technologicznych w zakresie gospodarki cieplnej ograniczających wysokość kominów do wysokości obiektów z nimi związanych,
- sukcesywną likwidację lub doprowadzenie obiektów istniejących do stanu harmonizującego z otoczeniem uwzględniając miejscowe walory krajobrazowe.

Zakazuje się:

- lokalizowania obiektów przemysłowych uciążliwych dla otoczenia i powodujących degradację wody, gleby i powietrza,
 - realizacji działalności gospodarczej i takich form użytkowania terenu, które mogłyby zniszczyć lub zmienić w istotny sposób naturalny krajobraz lub jego poszczególne elementy,
 - sztucznego nie racjonalnego obniżania wód gruntowych oraz jednostronnie prowadzonych melioracji odwadniających.

Podstawa prawna: Dziennik Urzędowy Województwa Krośnieńskiego nr 3/91.

2. Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy:

Na terenie gminy Domaradz obejmuje on obszar 400,65 ha.

Granicą parku krajobrazowego na terenie gminy od strony północnej jest granica województwa do styku z drogą lokalną Lutcza - Domaradz biegnąca wzdłuż lewego brzegu rz. Stobnica. Granica wschodnia biegnie drogą lokalną od przysiółka Zakościół w miejscowości Domaradz, a następnie odchodzi w kierunku południowe - wschodnim drogą gruntową przecinając po drodze potok bez nazwy do przysiółka Płosim Górna w miejscowości Jasienica Rosielna.

Podstawa prawna: Dziennik Urzędowe Województwa Krośnieńskiego nr 8/93/.

Zasady gospodarowania na terenie Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego.

W celu zabezpieczenia parku krajobrazowego przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych i ochrony wartości estetycznych krajobrazu tworzy się wokół parku otulinę o powierzchni 10421 ha, która na terenie gminy Domaradz obejmuje 400,64 ha. Role otuliny pełni Czarnorzecko-Strzyżowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

W celu zapobieżenia dewastacji środowiska przyrodniczego na terenie parku krajobrazowego ***zakazuje się:***

- lokalizacji szczególnie szkodliwych dla środowiska inwestycji o znaczeniu krajowym i wojewódzkim,

- dokonywania zmiany koryt rzecznych oraz zmiany spadku rzek i cieków, zmiany' stosunków wodnych szkodzących ekosystemom i pogarszających stan zasobów wodnych poza pracami związanymi z bezpieczeństwem przeciwpowodziowym i budową ujęć wody pitnej;
- lokalizacji linii elektroenergetycznych o napięciu powyżej 110 kV,
- eksploatacji surowców mineralnych na skalę przemysłową z dopuszczeniem poszukiwań i eksploatacji złóż ropy i gazu oraz pozyskiwania surowców skalnych na miejscowe potrzeby przy uwzględnieniu zachowania środowiska i krajobrazu oraz przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- poboru kruszywa z cieków wodnych z wyjątkiem przypadków uregulowanych przepisami szczególnymi.
- lokalizowania składowisk odpadów komunalnych i przemysłowych za wyjątkiem niezbędnych dla potrzeb miejscowej ludności,
- prowadzenie działalności wzmagającej procesy erozyjne gleb ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zad rzewień na stromych zboczach, brzegach jarów. potoków.

W celu prawidłowej gospodarki na terenie parku krajobrazowego ***nakazuje się***:

- rekultywacji i zagospodarowanie gruntów zdegradowanych na skutek prowadzenia w sposób niewłaściwy gospodarki rolnej, leśnej oraz eksploatacji torfu, piasku, kruszyw oraz innych kopalin,
- zapewnienie szczególnej dbałości o rozwiązania architektoniczne wpływające na kształtowanie krajobrazu,
- zalesienie i zadrzewienie gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej, a nie przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na inne cele.
- propagowanie, popieranie i inicjowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- objęcie ochroną przed zanieczyszczeniem źródeł rzek i potoków,
- popieranie wszelkich działań koniecznych do optymalnego zagospodarowania turystycznego parku oraz propagowania turystyki kwalifikowanej i krajoznawczej.

Podstawa prawna: Dziennik Urzędowy Województwa Krośnieńskiego Nr 8/93.

Zasoby wodne.

Gmina Domaradz leży w dorzeczu Stobnicy; która jest dopływem rz. Wisłok, a Wisłok jest źródłem zaopatrzenia ludności w wodę dla miasta Rzeszowa. Docelowo wody Stobnicy powinny odpowiadać I kl. czystości.

Rzeka Stobnica niesie wody odpowiadające III kl. czystości pod względem fizyko-chemicznym. Czynnikiem decydującym jest zawartość fosforanów. Pod względem bakteriologicznym wody Stobnicy nie odpowiadają obowiązującym normom.

Zły stan sanitarny wód powierzchniowych jest wynikiem m.in. odprowadzania nie oczyszczonych ścieków do rzek i potoków wycieku nieczystości z szamb. nadmiernego stosowania nawozów sztucznych z bezpośrednim sąsiedztwie wód płynących.

Ochrona zasobów wodnych

Teren gminy Domaradz wymaga uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej oraz szczególnej ochrony czystości wód powierzchniowych przed sphywami wraz z wodami opadowymi środków ochrony roślin, nawozów sztucznych, gnojowicy, nie oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych

W związku z tym:

- w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych nie dopuszcza się masowego i powszechnego stosowania środków ochrony roślin trudno rozkładających się w glebie i długo w niej zalegających, a tym samym niebezpiecznych dla organizmów żywych oraz czystości wód powierzchniowych i podziemnych, za wyjątkiem jaj i przypadku kłęskowego pojawienia się groźnych dla gospodarki chorób roślin, szkodników itp.
- budynki powinny być wyposażone w zbiorniki bezodpływowe w przypadku, gdy nie ma kanalizacji zbiorczej, bądź nie ma możliwości podłączenia się do niej,
- zabrania się bezpośredniego zrzutu nie oczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych i podziemnych. rowów przydrożnych, potoków itp.
- zabrania się urządzania wysypisk śmieci nad ciekami wodnymi, na terenach podmokłych, /tzw. "dzikich wysypisk"/
- zabrania się składowania na powierzchni ziemi bez odpowiedniego zabezpieczenia substancji, które mogą mieć szkodliwy wpływ na czystość wód powierzchniowych i podziemnych,
- sugeruje się stosowanie adekwatnych kar do negatywnych skutków za naruszenie ustaleń i warunków technicznych poboru wody i zrzutu ścieków wynikających z prawa wodnego i ustaleń wodno-prawnych.

Ochronna lasów

Znaczenie lasów w materialnym i kulturalnym rozwoju społeczeństwa wyraża się nie tylko w produkcji surowca drzewnego i innych użytków leśnych. Przejawia się ono również w niezastąpionej wartości lasu jako czynnika współdziałającego w kształtowaniu środowiska przyrodniczego, zwłaszcza stosunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych. Na terenie gminy znajdują się przede wszystkim lasy gospodarcze, których głównym celem jest produkcja surowca drzewnego.

Lasy są ponadto uznanym obiektem zaspokajania rekreacyjno-zdrowotnych i kulturalnych potrzeb człowieka. I tą funkcję obszarów leśnych na terenie gminy należy przede wszystkim rozwijać.

Pozostałe cele polityki ekologicznej i jej uwarunkowania szerzej przedstawione zostały w „**Studium przyrodniczym**” opracowanym dla potrzeb „**Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Domaradz**”

VIII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE ROLNICTWA

1. Cel i uzasadnienie.

Rolnictwo ze względu na swoje funkcje żywicielskie i zatrudnienie mimo średniej jakości gleb i stosunkowo niskiego poziomu produkcji spełnia ważną funkcję w rozwoju gospodarki i podobnie jak inne dziedziny musi być poddane głębokiej restrukturyzacji. Wymaga to opracowania kompleksowego programu restrukturyzacji rolnictwa, edukacji i doskonalenia zawodowego rolników ze szczególnym uwzględnieniem dostosowania technologii, kierunków i skali produkcji oraz organizacji handlu płodami rolnymi do potrzeb konsumenta rynku krajowego, przetwórstwa oraz wymogów Unii Europejskiej.

Dla realizacji tego celu konieczna jest przede wszystkim poprawa sytuacji w zakresie zbytu produktów rolniczych po opłacalnych cenach. A to przyczyni się do poprawy sytuacji finansowej rolnictwa, która pozwoli zgromadzić określone środki finansowe na zaspokojenie potrzeb bytowych, zmianę świadomości i postaw rolników oraz na inwestowanie w gospodarstwo rolne.

Stąd przyjęta koncepcja rozwoju wsi i rolnictwa w pełni koresponduje z założeniami Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa oraz założeniami do Strategii Rozwoju woj. podkarpackiego. Nakazują one łączyć restrukturyzację i modernizację rolnictwa z wielofunkcyjnym rozwojem obszarów wiejskich.

A zatem, jeżeli nie zostaną stworzone nowe miejsca pracy i szanse alternatywnego zarobkowania nie możliwe będzie wprowadzenie postępu technologicznego i organizacyjnego, zmian kierunków produkcji, obniżki kosztów produkcji, podniesienie jakości produktów i sprostanie wymogom konkurencji krajowej i zagranicznej. Jest to podstawowy problem rozwoju społeczno - gospodarczego bowiem gmina ta położona jest w historycznie ukształtowanej strefie nadmiernego rozdrobnienia gospodarstw na terenach wsi.

Stąd też konieczny jest rozwój funkcji nierolniczych i tworzenie miejsc pracy dla umożliwienia zatrudnienia osób nie uzyskujących odpowiednich dochodów z rolnictwa.

2. Formy i sposoby realizacji zadań w dziedzinie rolnictwa.

Jednak ze względu na stosunkowo niską produktywność gleb, niekorzystne ukształtowanie terenu, duże rozdrobnienie gospodarstw w gminie trudno będzie większości rolników osiągnąć sukcesy i dobre efekty ekonomiczne bez pomocy władz gminy województwa i państwa.

Biorąc pod uwagę opinie respondentów w zakresie najważniejszych problemów wymagających najpilniejszego rozwiązania w ramach strategii rozwoju rolnictwa zakłada się, że bez pomocy władz gminy, województwa i państwa same rolnictwo nie jest w stanie ich rozwiązać. Świadczy o tym liczba problemów, które wymagają pilnego rozwiązania i rozproszenie głosów. Problemy te można pogrupować następująco:

Pierwsza grupa, to problemy i cele wynikające z polityki rolnej państwa, województwa i gminy, za realizacją których w pierwszej kolejności opowiedziało się ponad 50% respondentów:

1. Opracowanie kompleksowego programu restrukturyzacji rolnictwa ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju handlu płodami rolnymi i dostosowania jakości produkcji do wymogów Unii Europejskiej,
2. Pomoc w tworzeniu i promowaniu gospodarstw argoturystycznych, a więc tworzenie alternatywnych źródeł dochodu,

Druga grupa, to problemy i cele wynikające z inicjatywy i własnych działań gminy zmierzających do poprawy warunków ekonomicznych i organizacyjnych produkcji i zbytu płodów rolnych, za realizacją których w pierwszej kolejności opowiedziało się od 45-50% respondentów:

1. Zwiększenia środków finansowych z budżetu gminy na dopłaty dla rolników do zakupu środków ochrony roślin, wapna nawozowego i usług wapnowania gleb, kwalifikowanego materiału siewnego i sadzeniaków, inseminacji, konserwacji urządzeń melioracyjnych itp
2. Zorganizowanie z udziałem funduszy gminy instytucji zajmującej się skupem, przechowywaniem, czyszczeniem, sortowaniem, pakowaniem i przetwórstwem płodów rolnych i runa leśnego, a tym samym eliminowanie pośredników, tworzenie „lokalnego produktu markowego”,
3. Poprawa struktury obszarowej gospodarstw poprzez scalanie i wymianę gruntów,
4. Wspieranie przez gminę gospodarstw młodych rolników powiększających obszar gospodarstwa,

Trzecia grupa, to problemy i cele wynikające z zadań Ośrodka Doradztwa Rolniczego i Izby Rolniczej, związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i budowa systemu informacji rynkowej, za realizacją których w pierwszej kolejności opowiedziało się od 40-30% respondentów:

1. Zorganizowanie sprawnego i powszechnego dostępu do doradztwa ekonomiczno-rolniczego i informacji rynkowej, z zakresu prawa, podatków, kredytów, i prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej,
2. Organizowanie i finansowanie różnych form szkolenia i kształcenia rolników i przekwalifikowania ludności wiejskiej do innych zawodów,

Czwarta grupa, to zakres i poziom świadczonych usług przez firmy obsługi rolnictwa, za realizacją których w pierwszej kolejności opowiedziało się mniej niż 30% respondentów:

1. poprawa zaopatrzenia w środki do produkcji rolniczej i rozwój usług rolniczych,
2. udzielenie pomocy organizacyjnej i finansowej (np. ulgi podatkowe) instytucjom obsługi rolnictwa działających na terenie gminy (GS, SKR, KR),
3. Przeprowadzenie melioracji gruntów rolnych,

Przystępując od realizacji powyższych celów w pierwszej kolejności należy dokonać wnikliwej oceny aktualnego potencjału i zamierzeń produkcyjnych wszystkich gospodarstw

rolnych. Na bazie tych badań opracować kompleksowy program dostosowania i restrukturyzacji rolnictwa ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju handlu płodami rolnymi i zwiększenia skali, poprawy jakości produkcji do wymogów rynku krajowego i Unii Europejskiej, program tworzenia i promowania gospodarstw argoturystycznych oraz udzielania im pomocy, a więc tworzenie alternatywnych źródeł dochodu,

Na tej podstawie określić należy liczbę ludności, która z rolnictwa powinna odejść, ile gospodarstw zostanie zlikwidowanych, a ile zostanie „pełnorolniowych”, aby mogły zapewnić odpowiedni poziom dochodów dla rodziny rolnika i stać się konkurencyjnymi na rynku rolnym.

Rozwiązując wyżej wymienione problemy z zakresu rolnictwa władze gminy dążyć powinny do osiągnięcia celów strategicznych w zakresie poprawy konkurencyjności rolnictwa i wzmocnienia roli rolników na rynku rolnym.

Cele te osiągnie się realizując nakreśloną przez respondentów hierarchię zadań.

Ponad 70 % respondentów uważa, że osiągnie się je w pierwszej kolejności poprzez:

1. Modernizację gospodarstw rolnych,2. Odbudowę i rozwój kontraktacji produktów,

Natomiast 50-60% respondentów uważa, że osiągnie się je w pierwszej kolejności poprzez:

1. Zorganizowanie sprawnego systemu informacji z zakresu cen, podatków, podaży, popytu i wymogów jakościowych produktów,2. Organizowanie promocji miejscowych produktów rolno-spożywczych,3. Poprawę struktury obszarowej gospodarstw i związane z tym zwiększenie skali i jakości produkcji,4. Wspieranie tworzenia grup producenckich,

A około 40% respondentów uważa, że osiągnie się je w pierwszej kolejności poprzez:

1. Wdrażanie postępu biologicznego, technologicznego i organizacyjnego,

Aby uzyskać efekty w wyżej wymienionych działaniach niezmiernie ważnym zagadnieniem będzie nadanie tym problemom w pracy władzy samorządowej gminy odpowiedniej rangi oraz zorganizowanie i finansowanie efektywnych form doradztwa, szkolenia i doskonalenia zawodowego rolników oraz przekwalifikowania ludności wiejskiej do innych zawodów. W tym zakresie należy nawiązać ścisłą i stałą współpracę z służbami surowcowymi zakładów przetwórstwa, firmami handlowej obsługi rolnictwa i pracownikami Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Iwoniczu Zdroju, Małopolską Giełdą Rolno- Towarową S.A. w Rzeszowie, oraz Izbą Rolniczą.

Biorąc jednak pod uwagę aktualną sytuację w rolnictwie gminy a przede wszystkim duże rozdrobnienie i przeludnienie gospodarstw, opłacalności produkcji i dochodowość gospodarstw oraz możliwości doboru kierunków produkcji a także mentalności i przyzwyczajenia, małą podatność rolników wprowadzanie innowacji na radykalna poprawa sytuacji w rolnictwie w krótkim okresie czasu nie będzie możliwa. Niemniej jednak zachodzi pilna potrzeba racjonalizacji produkcji rolniczej poprzez zmianę struktury obszarowej gospodarstw i prowadzonej przez nich produkcji, rozwoju specjalizacji i jej koncentracji. Chodzi o to aby wszystkie działania skoncentrować na wypromowaniu w dużej ilości dobrego produktu lokalnego.

W gminie tymi produktami mogą być ziemniaki jadalne, maliny, porzeczki czarne i kolorowe, agrest, truskawki, chów bydła mięsnego i produkcja mleka.

Ze względu na niepewność zbytu wyprodukowanych płodów rolnych należy zwrócić uwagę na odbudowie i tworzeniu trwałych i dwustronnie obowiązujących powiązań integracyjnych (kontraktacji) z przemysłem i jednostkami handlu. W systemie tym podmioty przetwórstwa rolno – spożywczego i duże jednostki handlowe (np.; supermarkety, MGR-T S.A.) uczestniczyć powinny w:

- Finansowaniu zakupów materiału nasiennego, sadzeniakowego i hodowlanego, przemysłowych środków produkcji oraz specjalistycznego sprzętu i wyposażenia technologicznego gospodarstw rolnych,
- Organizacji doradztwa, nadzoru i kontroli technologii wytwarzania kontraktowanych produktów,
- Udzielania rolnikom w miarę możliwości gwarancji cenowych w ramach prawidłowo funkcjonującego rynku rolnego.

Aktywizacja produkcyjna i restrukturyzacja rolnictwa dotyczy dostosowania kierunków produkcji do wymogów rynku, unowocześnienia form organizacji produkcji, rozwoju usług, przetwórstwa, przechowalnictwa i przygotowania do sprzedaży dużych i jednorodnych partii towarowych. Działalność ta umożliwi stopniową racjonalizację zatrudnienia w rolnictwie oraz wzrost dochodów na wsi. Dziś jednak, kiedy konkurencyjność naszego rolnictwa okazała się niewielka i dochody na wsi spadają, przy równoczesnym regresie większości usług i braku pełnej obsługi handlowej, jego rozwój bez wielokierunkowego i bezpośredniego wsparcia oraz odpowiedniej polityki prowadzonej przez gminę jest wątpliwy.

W budowie tego systemu należy wykorzystać między innymi fundusze Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa. Warunkiem uzyskania pomocy z funduszy Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa jest posiadanie przez gminę konkretnego programu działań na rzecz modernizacji rolnictwa i wielofunkcyjnego rozwoju wsi ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości i innych alternatywnych źródeł dochodu na wsi.

Ważnym czynnikiem oddziałującym na postęp w produkcji a przede wszystkim handlu i poprawie konkurencyjności sprzedanych produktów będzie zorganizowanie zakładu zajmującego się skupem, sortowaniem, pakowaniem, przetwórstwem, przechowywaniem i sprzedażą płodów rolnych a w szczególności ziemniaków, malin, porzeczek, truskawek i innych owoców. W organizacji tego zakładu wykorzystać należy funkcję wspomagającą, doradczą i organizatorską ODR między innymi w przygotowaniu koncepcji organizacyjnej i biznesplanu, rozwiązań technologicznych, pozyskaniu na ten cel funduszy własnych ODR, pomocowych (np. Małopolskiego Programu Rozwoju Wsi i Rolnictwa, SAPARD, Banku Światowego) i gminy oraz innych zainteresowanych osób prawnych i fizycznych.

W przedstawionym zakresie restrukturyzacji funkcjonowania rolnictwa należy powołać w okresie realizacji strategii co najmniej **5 samodzielnie funkcjonujące programy** tj.:

- ***Program produkcji zdrowej żywności w ramach którego mogą być realizowane:***
 - ***programy produkcji ziemniaków jadalnych, owoców malin, porzeczek, agrestu, truskawek, i innych w miarę potrzeb,***
 - ***program produkcji mleka najwyższej jakości,***
 - ***program chowu bydła mięsnego***
- ***Program organizacji zespołów i grup produkcyjno – marketingowych rolników,***
- ***Program tworzenia i promowania gospodarstw agroturystycznych,***
- ***Program zorganizowania zakładu zajmującego się skupem, sortowaniem, pakowaniem, przetwórstwem, przechowywaniem i sprzedażą płodów rolnych,***

➤ ***Program poprawy struktury obszarowej gospodarstw i wyłączenie gruntów rolnych z produkcji w celu zalesiania.***

Przed przystąpieniem do realizacji tych programów wymagane jest opracowanie szczegółowych założeń organizacyjno – technologicznych, inwestycyjnych opartych na analizach finansowych oraz zainteresowanie i namówienia określonej liczby rolników na zmianę kierunku produkcji i przeszkolenia ich w tym zakresie.

W procesie restrukturyzacji rolnictwa istotne znaczenie będzie miały zmiany w funkcjonowaniu w zakresie terminowości, jakości, asortymentu, konkurencyjności cenowej świadczonych usług oraz jakości obsługi klienta a w szczególności w gminnej spółdzielni „SCH”, kółkach rolniczych, oceny skupowanych produktów, terminowości zapłaty punktów.

IX. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I GOSPODARCZEGO ROZWOJU GMINY.

1. Formy i sposoby realizacji ważniejszych zadań strategicznych i aktywizacji społeczności lokalnej na rzecz przedsiębiorczości i społeczno – gospodarczego rozwoju gminy.

Z prawnego punktu widzenia samorząd nie jest podmiotem gospodarczym, a jego bezpośrednie zaangażowanie w dziedzinie gospodarki ogranicza się do niektórych usług publicznych. Zadania własne samorządu, mające bezpośredni związek z działalnością gospodarczą, to organizacja gospodarki komunalnej i usługi komunalne, rozwój i utrzymanie infrastruktury technicznej, zarządzanie zasobami mienia gminnego, tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego i poprawy jakości życia, a pośrednio działania osłonowe w sytuacji kryzysu na lokalnym rynku pracy (pomoc i opieka społeczna).

Nie negując działań Rady i Zarządu Gminy, które pod presją doraźnych celów zmierzają do porządkowania i rozwoju gospodarki komunalnej, infrastruktury technicznej i współpracy z wieloma partnerami mając na celu poszukiwanie i pozyskanie środków na te inwestycje, wyraźnie poprawiają warunki życia i prowadzenia działalności gospodarczej. Działania te wpływają bezpośrednio na aktywność gospodarczą społeczeństwa gminy.

Dlatego niezależnie od zadań własnych samorząd musi być żywotnie zainteresowany stanem i rozwojem lokalnej gospodarki. Oznacza to bowiem wzrost skali dochodów w budżecie gminy, powstawanie nowych miejsc pracy i zmniejszenie obciążenia środkami przeznaczonymi na pomoc społeczną. Gminny budżet w większości tworzony jest z podatków od działalności gospodarczej osób prawnych i fizycznych. W związku z tym samorząd nie może być tylko egzekutorem należnych podatków ale powinien być zainteresowany rozwojem tych podmiotów gospodarczych i stwarzać warunki do powstawania nowych organizmów.

Gmina nie będąc podmiotem gospodarczym i nie mając uprawnień do prowadzenia działalności gospodarczej poza sferą użyteczności publicznej, ma jednak do dyspozycji wiele środków do pobudzania rozwoju gospodarczego.

Środkami pobudzania rozwoju gospodarczego w gminie mogą być między innymi:

- **Stworzenie instytucjonalnego systemu wspierania przedsiębiorczości i inwestycji w gminie.**
- **Rozwój edukacji ekonomicznej,**
- **Udostępnianie majątku komunalnego na dogodnych warunkach (sprzedaży, dzierżawy lub wniesienia jako aport do spółki) do tworzenia i prowadzenia działalności gospodarczej, oraz terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego i przemysłowo- usługowo –handlowego.**
- **Określenie zasad udostępniania terenów i ich ceny, a także organizacji usług komunalnych i ich kosztów.**
- **Wspierania rozwoju przedsiębiorczości przez udzielanie ulg, umorzeń i odroczeń płatności podatkowych,**
- **Przeznaczanie własnych środków na ochronę działających na terenie gminy zakładów pracy i istniejących miejsc pracy,**
- **Tworzenie spółek z udziałem środków finansowych gminy,**

- **Prawidłowe wykonywanie funkcji inspiracyjnej, wspomagającej, koordynacyjnej, organizatorskiej, decyzyjnej i informacyjnej,** które umożliwiłyby zbiorową i indywidualną aktywizację gospodarczą w kluczowych dziedzinach gospodarki gminy i w tych segmentach rynku w których stwierdza się nisze rynkowe.

1.1. Stworzenie instytucjonalnego systemu wspierania przedsiębiorczości i inwestycji w gminie.

Sieć instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości jest już dość dobrze rozwinięta na terenie kraju i w województwie podkarpackim. Obejmuje one agencje rozwoju regionalnego, stowarzyszenia, ośrodki wspierania i inkubatory przedsiębiorczości, fundacje i firmy konsultingowe, doradcze oraz cały szereg programów adresowanych do różnego rodzaju podmiotów gospodarczych.

Na terenie gminy nie działają żadne instytucje wspierania przedsiębiorczości. Nie wykorzystywane są oferty tych instytucji i programy pomocowe przez działające firmy i osoby podejmujące działalność gospodarczą na terenie gminy Domaradz.

Trudności związane z prowadzeniem działalności gospodarczej w warunkach gospodarki rynkowej powodują, że potencjalni przedsiębiorcy cechują się dużą niewiedzą w tym zakresie i z dużą rezerwą odnoszą się do prób podejmowania działalności gospodarczej na własną rękę, obawiają się także podejmowania działań wspólnych. Mała jest liczba osób z dobrym doświadczeniem w dziedzinie biznesu. Wiele osób fizycznych i prawnych potrzebuje pomocy, doradztwa, podpowiedzi zarówno w okresie przygotowywania i rozpoczynania działalności jak i w okresie jej rozwijania. Dostęp do specjalistów i wiarygodnych firm konsultingowych jak utrudniony i zbyt kosztowny. Część inicjatyw nie może być zrealizowanych ze względu na brak podstawowych informacji i porad. Przedsiębiorcy nie mają informacji i nie uzyskują pomocy i wsparcia w zakresie procedur związanych ze staraniem się o preferencyjne kredyty, pożyczki, dotacje, czy pomoc z funduszy pomocowych.

Spółeczność gminy odczuwa brak szybkiej i pełnej informacji o sytuacji i inicjatywach podejmowanych na terenie gminy, brak jest też instytucji promującej, wspierającej i koordynującej inicjatywy gospodarcze i społeczne lokalnych liderów.

W tej sytuacji wydaje się za konieczne powołanie instytucji, która przeciwdziałać będzie niekorzystnym tendencjom i weźmie na siebie odpowiedzialność za realizację strategii rozwoju i przedsiębiorczości w gminie.

Dla zdynamizowania rozwoju przedsiębiorczości konieczne jest szybkie zbudowanie instytucjonalnego systemu wspierania przedsiębiorczości pod patronatem władz gminy.

Dobrze temu służyć będzie podpisana z inicjatywy gminy Domaradz deklaracja współpracy pomiędzy gminami położonymi wzdłuż międzynarodowej drogi E-371.

Głównym zadaniem zinstytucjonalizowanego systemu wspierania rozwoju przedsiębiorczości będzie:

- **rozpoznawanie potrzeb mieszkańców gminy w zakresie przedsiębiorczości i rolnictwa,**
- **gromadzenie, przetwarzanie i dostarczanie informacji gospodarczych i porad dla rolników, gospodarstw agroturystycznych, lokalnych firm i inwestorów zewnętrznych,**
- **organizowanie i prowadzenie szkoleń w zakresie produkcji zdrowej żywności, prowadzenia gospodarstw agroturystycznych, podejmowania działalności gospodarczej na własny rachunek, kursów zawodowych, podwyższania kwalifikacji i zmiany zawodu oraz doradztwa specjalistycznego,**

- rozwijanie sieci kontaktów gospodarczych o zasięgu lokalnym, regionalnym, krajowym i zagranicznym dla zainteresowania inwestowaniem w gminie,
- koordynacja, wspieranie i monitorowanie inicjatyw gospodarczych i społecznych,
- pomoc w opracowywaniu biznes planów, wniosków kredytowych, w nawiązywaniu kontaktów z instytucjami wspierającymi rozwój pozarolniczej przedsiębiorczość,
- marketing i promocja gminy,
- monitorowanie inwestycji oraz opieka przed i po inwestycji,
- wspieranie, integracja i koordynacja działań wszystkich instytucji około biznesowych w zakresie realizacji strategii rozwoju gminy, w tym inspirowanie, wspieranie i koordynowanie realizacji deklaracji współpracy gminy położonych wzdłuż drogi E-371,

Nakreślone cele, zadania i kierunki działania w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy, pozyskiwania inwestorów, rozwoju agroturystyki i produkcji zdrowej żywności realizować mogą niżej wymienione organizacje utworzone w ramach instytucjonalnego systemu wspierania przedsiębiorczości.:

- **Jednoosobowe stanowisko pracy ds. rozwoju i przedsiębiorczości w Urzędzie Gminy,**
- **Gminne Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego** w ramach, którego mogą działać np.:
 - **Biuro obsługi bezrobotnych (klubu pracy),**
 - **Gminny Klub Produkcji Zdrowej Żywności,**
 - **Gminne Klub Gościennych Gospodarstw Agroturystycznych,**
 - **Gminne Centrum Handlowo-Usługowe,**

Zakres pracy jednoosobowego stanowiska d/s rozwoju przedsiębiorczości.

Zatrudnienie w Urzędzie Gminy lub wyznaczenie osobie dotychczas zatrudnionej funkcji pełnomocnika d/s rozwoju przedsiębiorczości może przyczyni się do:

1. Przygotowywanie wniosków w imieniu gminy i udzielanie pomocy w przygotowywaniu wniosków przez osoby zainteresowane uzyskaniem pomocy z linii kredytowych, funduszy i programów pomocowych,
2. Zgromadzenie chętnych osób i kapitału do założenia Stowarzyszenia Rozwoju Gospodarczego gminy Domaradz,
3. Przygotowanie statutu, koncepcji działania, struktury organizacyjnej i innych dokumentów niezbędnych do zarejestrowania nowej organizacji,
4. Zorganizowanie zebrania założycielskiego i wybranie władz Stowarzyszenia,
5. Koordynacja i organizacja prac związanych z realizacją deklaracji współpracy 10 gmin,
6. Organizacja biura obsługi bezrobotnych (klubu pracy) i współpraca z tym biurem w zakresie organizacji szkoleń i kursów kwalifikacyjnych,
7. Organizacja klubu producentów zdrowej żywności i gościennych gospodarstw agroturystycznych
8. Przygotowanie podstawowych założeń organizacji Centrum Handlowo-Usługowego.

Gminne Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego

Za najwłaściwszą formę organizacyjno - prawną należy uznać Stowarzyszenie. Po przyjęciu formy organizacyjno-prawnej Stowarzyszenia opracować należy statut, uwzględniający cele dla których instytucja zostanie powołana, zasady finansowania działalności, sposób zarządzania i sprawowania nadzoru. Nadzór nad działalnością sprawować będzie Rada Programowa Stowarzyszenia. W skład Rady obok założycieli

Stowarzyszenia wchodzić powinni przedstawiciele władz gminy i samorządu terytorialnego oraz zaproszeni specjaliści.

Powołania instytucji o nazwie **Gminne Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego w Domaradzu**, jako samorządowego, dobrowolnego zrzeszenia osób prawnych i fizycznych ma na celu inspirowanie, koordynacja, wspieranie, organizowanie i monitorowanie działań w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, a w szczególności:

- integrację i wspieranie działań lokalnych na rzecz zrównoważonego, wielofunkcyjnego rozwoju gospodarczego gminy,
- restrukturyzację i dostosowywanie rolnictwa do produkcji zdrowej żywności wg wymagań rynku krajowego i zagranicznego,
- organizację gościnnych gospodarstw agroturystycznych,
- organizację i prowadzenie szkoleń, konsultacji i doradztwa prawnego, finansowo-podatkowego, marketingowego, organizowanie opracowywania programów rozwoju przedsiębiorczości, itp.
- sprawowanie opieki merytorycznej nad realizacją projektów, pozyskiwanie źródeł finansowania, a także nadzorowanie zgodności realizowanych projektów z przyjętymi celami strategicznymi rozwoju gminy.
- opracowywanie planów, programów i projektów rozwoju lokalnego,
- udzielanie pomocy w przygotowywaniu wniosków osobom zainteresowane uzyskaniem pomocy z preferencyjnych linii kredytowych, funduszy i programów pomocowych,
- tworzenie instytucji ubezpieczeń i poręczeń wzajemnych,
- ułatwianie nawiązywania kontaktów gospodarczych, społecznych, kulturalnych,
- promocja gminy i działalności członków stowarzyszenia w kraju i zagranicą,

Źródła finansowania.

Podstawowym źródłem finansowania działalności będą środki finansowe i mienie powierzone przez fundatorów i założycieli stowarzyszenia. Ponadto środki finansowe mogą pochodzić z:

- Dotacji i funduszy celowych: rządowych i pozarządowych, programów pomocowych, instytucji wspomagających rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury około biznesowej w gminie,
- Subwencji, darowizn, spadków i zapisów,
- Zysków z działalności statutowej i gospodarczej,
- Składek i zbiórek publicznych, organizacji imprez,
- Odsetek z lokat i rachunków bankowych,
- Innych źródeł przewidzianych prawem.

Biura obsługi bezrobotnych” (klubu pracy).

Utworzenie w ramach Stowarzyszenia „**Biura obsługi bezrobotnych” (klubu pracy)**, przy współpracy z Wojewódzkim i Powiatowy Urzędem Pracy w Rzeszowie i Brzozowie, ma na celu udzielanie im pomocy w zatrudnianiu, zbieranie ofert pracy, organizowanie kursów i szkolenia bezrobotnych w zakresie zmiany zawodów, świadczenie doradztwa w zakresie wiedzy prawnej, ekonomicznej, kredytowej, podatkowej, warunków korzystania z funduszy i programów pomocowych dla bezrobotnych i wspierania małych i średnich przedsiębiorstw oraz opracowywania biznes planów, wniosków kredytowych, prowadzenia ksiąg rachunkowości itp.

Gminne Centrum Handlowo –Usługowe w Domaradzu.

Utworzenie *Gminnego Centrum Handlowo–Usługowego w Domaradzu* ma na celu stworzenie bezpiecznych, wygodnych i estetycznych warunków do ożywienia działalności gospodarczej, aktywizacji mieszkańców, rozwoju przedsiębiorczości w zakresie handlu, usług a przede wszystkim produkcji zdrowej żywności jako lokalnego markowego produktu.

Gmina w tym celu powinna wydzielić przy trasie międzynarodowej E-371 i częściowo uzbroić w niektóre składniki infrastruktury technicznej obszaru o powierzchni 3-5 ha (w planie przestrzennego zagospodarowania terenu przeznaczony pod usługi, handel), który może zaoferować do zagospodarowania na bardzo korzystnych warunkach. Stwarza to szansę do ściągnięcia na teren gminy krajowych i zagranicznych inwestorów zainteresowanych budową nowych obiektów handlowych, magazynowych, produkcyjnych i uruchomieniem produkcji z wykorzystaniem miejscowych zasobów siły roboczej i surowców.

Szczególnie istotne jest wykorzystanie nadmiaru wykształconych w różnych zawodach bezrobotnych a w szczególności:

- *branży spożywczo- gastronomicznej(36 bezrobotnych),*
- *branży obuwnicze (54 bezrobotnych),*
- *branży budowlanej (72 bezrobotnych)*
- *branży mechanicznej: ślusarz, mechanik samochodowy, spawacz, (25 bezrobotnych)*
- *branży handlowej: sprzedawca, technik ekonomista (54 bezrobotnych),*
- *branży drzewnej i meblarskiej (12 bezrobotnych),*
- *branży odzieżowej(17 bezrobotnych)*

W programie działalności Centrum obok prowadzenia produkcji, handlu i usług należy przewidzieć również budowę pawilonu handlowo - wystawienniczego, w którym będą możliwości organizacji stałych i okresowych wystaw, prezentacji i targów produktu lokalnego.

Wspaniała lokalizacja, przy trasie E – 371, stwarza szansę zorganizowania z prawdziwego zdarzenia nowoczesnej bazy handlowo- usługowej, parkingów z całym zapleczem socjalno- hotelowym, naprawczo-usługowym dla kierowców samochodów TIR, autobusów, turystów jadących w Bieszczady i podążających w kierunku granicy państwa w Barwinku.

Forma organizacyjna Centrum

Centrum funkcjonować może w dwóch formach organizacyjnych wzajemnie z sobą powiązanych.

- *W sferze handlowo- usługowej w formie zorganizowanej na wydzielonym terenie spółki (spółek) z ograniczoną odpowiedzialnością, której (których) udziałowcami będą: gmina (wniesie uzbrojony lub nieuzbrojony teren), osoby prawne, osoby fizyczne (wniosą kapitał, postawią odpowiednie obiekty, technologię, maszyny i urządzenia itp),*
- *W sferze produkcji zdrowej żywności w formie indywidualnych gospodarstw lub zorganizowanych grup producenckich, które po zdobyciu odpowiedniej pozycji na rynku mogą wejść do w/w spółki. Tą formą organizacyjną należy zainteresować przede wszystkim gospodarstwa młodych rolników.*

W tym zakresie należy wykorzystać doświadczenia przedsiębiorców Kobierzyc pod Wrocławiem, z okolic Łodzi, Szczecina, Łowicza, Radomia i innych miejscowości na terenie kraju.

Organizacją Centrum, wspieraniem i rozwojem przedsiębiorczości szczególnie powinny być zainteresowane władze gminy nie tylko ze względu na likwidację bezrobocia,

ale przede wszystkim jako źródło dochodów mieszkańców i gminy poprzez wzrost udziału podatków i opłat lokalnych w dochodach gminy, promocji gminy. W organizacji Centrum wykorzystać należy podpisaną z inicjatywy władz gminy Domaradz deklarację współpracy 10 gmin położonych wzdłuż trasy E-371.

1.2. Edukacja ekonomiczna.

Rozwój małej i średniej wielkości przedsiębiorstw na terenie gmin wiejskich, aktywizacja gospodarcza lokalnej społeczności oraz odpływ ludności wiejskiej z rolnictwa do zawodów pozarolniczych i tworzenie alternatywnych źródeł dochodów na wsi w istotny sposób uzależnione są od rozwoju **edukacji ekonomicznej** w formach dostosowanych do potrzeb zainteresowanych:

- **osób podejmujących i prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy oraz pracowników urzędu gminy,**
- **władz samorządowych gminy (wójtów, radnych, członków rad sołeckich),,**
- **mieszkańców wsi oraz właścicieli i zarządzających zakładami pracy w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej poza rolnictwem,**

Dwie pierwsze formy szkoleń powinny mieć charakter seminarium, konferencji, wyjazdów studyjnych oraz warsztatów szkoleniowych. Ponadto spotkania szkoleniowe będą dobrą okazją do systematycznej wymiany i upowszechniania informacji i dobrych doświadczeń, przykładów do naśladowania o lokalnych inicjatywach gospodarczych i społecznych. W szkoleniach tych szczególną uwagę należy zwrócić min. na następujące zagadnienia: rola gminy w rozwoju i promowaniu przedsiębiorczości lokalnej, instytucjonalne i finansowe systemy wspierania przedsiębiorczości i inwestycji, metody rozwiązywania problemów w gminie, techniki i metody komunikowania, rola liderów społecznych i gospodarczych w rozwoju gminy,

Trzecia forma szkoleń dotyczy mieszkańców wsi i właścicieli oraz zarządzających zakładami pracy o zróżnicowanym poziomie wiedzy dotyczącej gospodarki rynkowej, podejmowania i prowadzenia przedsiębiorstwa na własny rachunek. W zależności od wykształcenia, poziomu intelektualnego oraz zaawansowania w prowadzeniu działalności gospodarczej zapotrzebowanie na wiedzę z zakresu przedsiębiorczości jest zróżnicowane. Podstawowym warunkiem uzyskania dobrych efektów szkoleniowych jest precyzyjne dostosowanie tematyki i poziomu szkoleń do potrzeb i możliwości odbiorców. W przeciwnym wypadku wysiłek organizacyjny i finansowy poniesiony na edukację przyniesie mierne efekty.

Stąd organizatorzy szkoleń powinni przewidzieć co najmniej trzy grupy szkoleniowe:

Grupa pierwsza – to osoby bezrobotne oraz osoby wykazujące niemoc gospodarczą, niezadowolone ze swego statusu ekonomicznego, rolnicy i członkowie ich rodzin, którzy chcą zdobyć nowe umiejętności zawodowe, umiejętności prowadzenia własnej działalności gospodarczej, przy jednoczesnym braku wiedzy i pomysłu na zmianę swojej sytuacji ekonomicznej.

Ludziom tym potrzebna jest elementarna wiedza z ekonomii, przedsiębiorczości, funkcjonowania mechanizmów rynkowych, zasad podejmowania i prowadzenia działalności na własny rachunek.

Ponadto obok wiedzy konieczna jest pomoc, podpowiedź i doradztwo w zakresie:

- oceny własnych predyspozycji do podjęcia działalności gospodarczej,
- pomysłu na działalność,

- ocena i analiza wykonalności przedsięwzięcia,
- wymogi formalne przy opracowaniu podstawowych dokumentów wprowadzających do biznesu (rejestracja działalności, biznes plan, wniosek kredytowy, zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych, marketing itp.),
- promocja przedsiębiorczości.

Działania na rzecz przedsiębiorczości kierowane do tej grupy osób powinny być w pełni finansowane ze środków publicznych pochodzących z różnego rodzaju funduszy wspierania przedsiębiorczości i walki z bezrobociem oraz środków budżetowych i poza budżetowych gminy. Konieczność finansowania tych działań i szkoleń wynika nie tylko z braku kapitału a przede wszystkim z zbyt małej świadomości tej grupy osób aby zainwestować własne pieniądze na zdobywanie wiedzy do podjęcia działalności gospodarczej.

Druga grupa – to osoby, które planują rozpoczęcie działalności gospodarczej, rozpoczynają działalność, prowadzą już działalność gospodarczą. Szkolenia dla nich powinny obejmować następujące zagadnienia:

- formy działalności gospodarczej, przesłanki wyboru, procedury założycielskie, dokumenty rejestracyjne,
- przygotowanie biznes planu,
- finansowanie działalności gospodarczej, kredyty, fundusze pomocowe, wnioski kredytowe i inne, współpraca z bankiem i instytucjami wspierania rozwoju przedsiębiorczości,
- księgowość małej firmy,
- podstawy marketingu,

Szkolenia dla tej grupy obok wiedzy teoretycznej i praktycznej powinny obejmować również doradztwo i konsulting indywidualny.

Świadomość społeczna i poziom wiedzy z przedsiębiorczości, gospodarki rynkowej w tej grupie osób jest na tyle wysoki, że są oni w stanie częściowo pokryć koszty swej edukacji.

Trzecia grupa - to osoby prowadzące działalność gospodarczą, posiadające doświadczenie w tym zakresie oraz określony poziom wiedzy rynkowej i ekonomicznej, dotyczącej prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej. Problemem tej grupy osób jest brak kapitału na rozwój firmy oraz brak wiedzy specjalistycznej.

Najlepszą formą przekazywania wiedzy i informacji dla tej grupy osób jest doradztwo i konsulting specjalistyczny. Szkolenia dla tej grupy mogą być całkowicie lub częściowo odpłatne.

Ramowa koncepcja programowa szkoleń

W ramowej koncepcji programowej przewiduje prowadzenie w pierwszym etapie organizacyjnym następujących kursów:

- kurs w zakresie prowadzenia małej gastronomii,
- kurs organizowania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem warunków wiejskich,
- kurs organizowania i prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego, (elementy gastronomii, hotelarstwa, obsługi turystycznej),
- kurs rękodzielnictwa,
- kursy dla dziewcząt i kobiet pod nazwą „Kobieta wszechstronna”,

1.3. Gminny Związek Wzajemności Członkowskich i Grupy Branżowe Wzajemności Członkowskich utworzony w ramach Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych,

Cel i uzasadnienie

Podstawowym celem działalności towarzystw ubezpieczeń wzajemnych jest zapewnienie sobie wzajemnie określonych świadczeń na wypadek zdarzeń losowych, a nie wypracowanie zysku, jak ma to miejsce w przypadku zakładów komercyjnych działających w formie spółek akcyjnych. Podstawową cechą Związku Wzajemności Członkowskich w ramach T UW jest działalność bez zysku. Wypracowana w T UW-ie nadwyżka (tj. kwota zainkasowanej składki pomniejszona o koszty administracyjne, koszty tworzenia obowiązkowej rezerwy techniczno-ubezpieczeniowej, koszty reasekuracji i koszty wypłaconych odszkodowań) w znacznej części wraca do ubezpieczających w postaci obniżki składki ubezpieczeniowej bądź obniżki jej części lub też jest przeznaczona na cele społeczne określone przez grupę ubezpieczających (np. budowę sieci kanalizacyjnych, organizację systemu zbiórki, segregacji i zagospodarowania odpadów komunalnych, poprawę stanu dróg, cele oświatowe itp.). A zatem istnieje możliwość odzyskania części składki w przypadku osiągnięcia nadwyżki z danego ubezpieczenia, a tym samym pieniądze ubezpieczonych w T UW mieszkańców gminy zostaną zatrzymane, nie odpłyną z gminy i będą wykorzystane na terenie gminy.

Utworzenie Gminnego Związku Wzajemności Członkowskich lub Grupy Branżowej Wzajemności Członkowskich w ramach T.U.W. „T UW” pozwala na wyodrębnienie dochodów (inkasowanych składek) i kosztów (wypłaty odszkodowania i innych) a tym samym wyniku finansowego zawartych ubezpieczeń, przez co członkowie ZWC mają możliwość:

- Kontroli przebiegu ubezpieczeń w danym roku obrachunkowym oraz mają realny wpływ na ustalenia w dalszych okresach ubezpieczeniowych rzeczywistej ceny na zawierane ubezpieczenia,
- Ubezpieczenie części lub całości majątku oraz wszelkiego rodzaju ryzyka związanego z prowadzoną działalnością grupy ubezpieczeniowej,
- Bezpośredni wpływ członków związku na szacowanie szkód, na wysokość składki ubezpieczeniowej i wysokość wypłacanego odszkodowania oraz możliwość uzyskania zwrotu części składki ubezpieczeniowej,
- Obniżenie kosztów ubezpieczenia i pozyskanie dodatkowych środków finansowych na cele społeczne mieszkańców gminy,
- Stworzenie lokalnej instytucji ubezpieczeniowej, która przyjąłaby część środków finansowych odpływających z gminy i przy współdziałaniu z innymi instytucjami (np. KRUS, AR i MR) zatrzymała je na terenie gminy,
- Aktywizacja społeczno-zawodowa i integracja mieszkańców wsi, gminy oraz wspieranie inicjatyw lokalnych przez odpowiednią politykę w zakresie wysokości składek ubezpieczeniowych i innych elementów działalności Towarzystwa.

Gminny Związek Wzajemności Członkowskich i Grupy Branżowe Wzajemności Członkowskich utworzony w ramach Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych prowadzi może następujący zakres ubezpieczeń:

- **Ubezpieczenia budynków i budowli od ognia i innych zdarzeń losowych:** ognia, huraganu, pioruna, wybuch, upadku statku powietrznego, a za dodatkową opłatą również od powodzi, gradu, obsunięcia ziemi, lawiny, następstw szkód wodnokanalizacyjnych, nawalnego deszczu,

- **Ubezpieczenia mienia domowego:** od włamania, kradzieży, ognia, zalania i innych zdarzeń losowych. Zakres ubezpieczenia dotyczy odpowiedzialności cywilnej i obejmuje: urządzenia i sprzęt domowy, ubrania, meble, sprzęt elektroniczny, pieniądze i przedmioty wartościowe a także bagaż podróży,
- **Ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków:** w pracy, domu, podróży, szkole, czasie wolnym. TUV pokrywa koszty leczenia i rekompensuje utratę zdrowia.
- **Ubezpieczenia chorobowe:** świadczenia jednorazowe, powtarzające się, kombinowane,
- **Ubezpieczenia komunikacyjne:** Kierowców od odpowiedzialności cywilnej (obowiązkowe OC), pojazdów mechanicznych od kradzieży, uszkodzenia lub zniszczenia (Auto – Casco),
- **Ubezpieczenia rolnicze:** budynków mieszkalnych i gospodarskich, upraw i zasiewów, zwierząt hodowlanych, mienia ruchomego od pożarów, huraganów, gradobicia oraz innych katastrof naturalnych i zdarzeń losowych,
- **Ubezpieczenia zakładów pracy:** od zdarzeń losowych, kradzież i włamania, nieszczęśliwych wypadków w trakcie wykonywania czynności zawodowych, w drodze do i z pracy oraz w życiu prywatnym,
- **Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej deliktowej:** z tytułu prowadzenia działalności statutowej, odpowiedzialności cywilnej pracowników, odpowiedzialności cywilnej radnych z tytułu wykonywania mandatu radnego.
- **Ubezpieczenia gotówki:** od kradzieży z włamaniem do schowka, rabunku w lokalu, rabunku podczas transportu,

T.U.W. „TUV” gwarantuje zawiązanemu Związкови Ubezpieczeń Wzajemnych stały udział w rozwijaniu i poszerzaniu oferty ubezpieczeniowej oraz wszelka pomoc w zakresie doradztwa prawno-ubezpieczeniowego.

Wysokość składek dla poszczególnych rodzajów ubezpieczeń, zawiązanie Związku Ubezpieczeń Wzajemnych oraz warunki zawierania umów mogą być przedmiotem negocjacji z Biurem Regionalnym T.U.W. „TUV” w Rzeszowie, 35 002 Rzeszów pl. Ofiar Getta 4, tel / fax (0-17) 364 78, tel. (0-17) 85 20 054

1.4. Fundusz Wspierania Rozwoju Gospodarczego,

Cel i uzasadnienie.

Zadaniem Funduszu będzie udzielanie pomocy i wspieranie inicjatyw gospodarczych osób fizycznych i prawnych podejmujących lub prowadzących działalność na własny rachunek i inicjatyw społecznych na etapie rozpoczynania działalności w zakresie np.:

- opracowania koncepcyjne, biznes planu, projektu technicznego itp.
- udzielanie pożyczek, nisko oprocentowanych kredytów i dotacji na cele inwestycyjne,
- obejmowanie udziałów lub akcji w formie gotówkowej lub w postaci aportów rzeczowych (grunty, obiekty komunalne, infrastruktura),
- wspólne inwestowanie, promowanie działalności itp.

Fundusz powinien być odtwarzalny i zbudowany z wkładów kapitałowych podmiotów chcących z niego korzystać:

- Budżetu gminy,
- Budżetu państwa, województwa,

- Przedsiębiorców i ich zrzeszeń, związków, organizacji (np.: Izba Handlowo - Przemysłowa, Izba Rolnicza, Zrzeszenie Producentów....., Grupa Produkcyjno – Marketingowa....., Izba Rzemieślnicza itp.)
- Środków pozabudżetowych np.: agencji, biur pracy, fundacji, funduszy pomocowych, funduszy UE, np. Struder, Rapid, Overtura, Małopolski Program Rozwoju Wsi i Rolnictwa itp.,
Udzielenie pomocy i uruchomienie środków powinno odbywać się na wniosek zainteresowanego po przedstawieniu określonych dokumentów w oparciu o opinię Gminnego Stowarzyszenia Rozwoju Gospodarczego.

1.5. Fundusz Gwarancyjny i Poręczeń Bankowych,

Cel i uzasadnienia

Fundusz Gwarancyjny i Poręczeń Bankowych podobnie jak Inicjalny powinien być funduszem odtwarzalnym. Podstawowym zadaniem funduszu jest ułatwienie małym i średnim przedsiębiorstwom oraz aktywnym, chcącym rozpocząć działalność gospodarczą na własny rachunek, dostęp do kredytów bankowych i z Funduszu Pracy przez udzielenie poręczeń i gwarancji kredytowych. Fundusz udziela pomocy z deponowanych środków finansowych na specjalnie wydzielonym koncie (lokata terminowa) np.: w ramach Gminnego Stowarzyszenia Rozwoju Gospodarczego w banku współpracującym. Środki te nie są włączone do operacyjnego obiegu lecz są zarezerwowane wyłącznie na potrzeby funduszu. Istotnego znaczenia nabiera ścisła współpraca – kooperacja banku i funduszu, ponieważ możliwe jest rozszerzenie ilości udzielanych poręczeń poza kapitał własny funduszu przez stosowanie tzw. mnożnika kapitałowego. Jego idea polega na tym, że bank jest gotów akceptować poręczenia do kwoty kilkakrotnie przekraczającej sumę depozytu gwarancyjnego funduszy (wg ścisłych uzgodnień z bankiem). Wynika to z faktu, że udzielone gwarancje lub poręczenia nie powodują realnego wypływu pieniądza z kapitału funduszu i pozostają w dalszym ciągu na rachunku funduszu.

W tworzeniu instytucjonalnego systemu wspierania przedsiębiorczości w gminie należy wykorzystać kadre i środki finansowe:

- Wojewódzkiego Ośrodka doradztwa Rolniczego w Boguchwale i Iwoniczu Zdroju,
- Wojewódzkiego Biura Pracy w Rzeszowie i Rejonowego Biura Pracy w Brzozowie,
- Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego w Rzeszowie,
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie,
- Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA, Biuro Regionalne w Rzeszowie,
- Małopolski Program Rozwoju Wsi i Rolnictwa,
- Agrolinia,

Ponadto należy wykorzystać fundusze innych agencji, fundacji, różnych programów pomocowych a w szczególności Banku Światowego, programów przedakcesyjnych Unii Europejskiej- SAPARD i środki finansowe budżetowe i poza budżetowe różnych instytucji.

X. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI I BUDOWNICTWA

1. Gospodarka nieruchomościami i jej wpływ na rozwój społeczno – gospodarczy gminy i przedsiębiorczość.

Głównym zadaniem samorządu jest zaspokajanie potrzeb wspólnoty gminy, a rozwój przedsiębiorczości jest tylko jednym ze sposobów zaspokajania tych potrzeb.

W programie rozwoju gminy gospodarka nieruchomościami, zwłaszcza komunalnymi i państwowymi musi być w pierwszym rzędzie nakierowana na potrzeby własnych inwestycji w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej, rozwój budownictwa i przedsiębiorczości, obiektów rekreacyjnych i sportowych a także na potrzeby związane z wymogami ładu przestrzennego i ochrony środowiska oraz regulacyjnego porządkowania istniejącego zagospodarowania.

Istotnym aspektem dyspozycyjności nieruchomości jest:

- **uporządkowanie stosunków własnościowych gruntów oraz skomunalizowanie do tej pory nie skomunalizowanych gruntów i nieruchomości,**
- **ustalenie polityki gminy w sprawie nieruchomości i określenie kierunków polityki i zasad działania z punktu widzenia pobudzania i rozwoju przedsiębiorczości,**
- **określenie nowej granicy rolno – leśnej,**
- **opracowanie informacji o nieruchomościach i ich popularyzacja,**

Nieodzownym warunkiem do prowadzenia przez gminę racjonalnej polityki w zakresie gospodarki nieruchomościami, sprzyjającej rozwojowi przedsiębiorczości są:

- **wcześniejsze przygotowanie terenu (tzn.: uregulowanie spraw własnościowych, podziały geodezyjne, przygotowana oferta co do oczekiwanego sposobu zagospodarowania obszaru, określenie zasad ich nabywania i stosowanych ułatwień w ich nabyciu, uzbrojenie ich w infrastrukturę techniczną itp.), dotyczy to np.:**
 - **gruntów pod budowę infrastruktury technicznej w tym oczyszczalni ścieków,**
 - **budowę obwodnicy i przebudowę bezkolizyjnych skrzyżowań Domaradz-Sanok, Domaradz- Przemyśl przy międzynarodowej trasy E-371,**
 - **gruntów pod Gminne Centrum Handlowo - Usługowe,**
 - **gruntów pod budownictwo mieszkaniowe,**
 - **grunty pod obiekty rekreacyjno – wypoczynkowe,**
- **rzetelna informacja dotycząca istniejących bądź mogących pojawić się w przyszłości ograniczeń rozwoju danego terenu, o zakazach dotyczących lokalizacji określonych zakładów, o przewidywanych ułatwieniach dotyczących finansowania inwestycji, o wzroście obciążeń z tytułu pogarszania stanu środowiska itp.,**
- **skupienie całej informacji o wszystkich nieruchomościach położonych na terenie gminy w gestii władz gminnych lub w utworzonym Stowarzyszeniu. Umożliwi to zorganizowanie nowoczesnego stale aktualizowanego banku informacji o**

nieruchomościach, obejmującego wszystkie sektory własności, tym samym stworzy się możliwość stymulowania rynkiem nieruchomości oraz ułatwi dostęp odbiorcom informacji do atrakcyjnych terenów, obiektów i lokali,

- **uwzględnienie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowych planach przestrzennego gminy ochronę terenów z punktu rolniczego ich wykorzystania, ochrony naturalnego środowiska, ładu architektonicznego, ratowania zabytków architektury aktywizację obszarów zaniedbanych oraz wykorzystania istniejących zasobów,**
- **przewodzenie aktywnej popularyzacji i promocji wykorzystania nieruchomości jako jednego z elementów lokalnego potencjału gospodarczego,**
- **z odpowiednim wyprzedzeniem przygotowanie wycen i informacji dotyczących form udostępniania nieruchomości i podjęcie przez radę gminy stosownych uchwał.**

Aby wpływy z tytułu obrotu gruntami i nieruchomościami oraz rozwoju przedsiębiorczości stały się odczuwalnym źródłem dochodów budżetów władze gminy muszą przeznaczyć najpierw znaczne środki przede wszystkim na proces porządkowania spraw własnościowych i wykup nieruchomości, ich uzbrojenie w infrastrukturę techniczną oraz na budowę kompleksowego systemu informacji o terenie, warunkach inwestowania i na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w gminie.

Ponadto w planach rozwoju budownictwa przestrzennego zagospodarowania gminy należy uwzględnić zalecenia wynikające z ochrony wartości kulturowych i krajobrazu przedstawione w opracowaniach pt. „Studium ochrony wartości kulturowych i krajobrazu dla gminy Domaradz” i „Studium przyrodnicze dla potrzeb Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Domaradz”

XI. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ

1. Oświata.

Biorąc pod uwagę zgłoszone przez dyrektorów szkół potrzeby w zakresie rozwoju oświaty stwierdzić należy, że są one uzasadnione i bardzo ambitne, bowiem zmierzają do istotnej poprawy warunków i poziomu nauczania. Jednak ich realizacja wymaga określonych nakładów finansowych. ze względu na stan obecny budowa sal gimnastycznych i obiektów sportowych wydaje się być inwestycją najważniejszą. Ponadto pilną potrzebą jest rozbudowa zaplecza socjalnego, modernizacji kotłowni, poprawy wyposażenia w pomoce dydaktyczne oraz wykonania bieżących i kapitalnych remontów.

1.1. Potrzeby inwestycyjne

Na realizację przedstawionego programu inwestycyjnego potrzeba będzie znacznych środków finansowych. Oczywiście gmina nie będzie miała możliwości zgromadzenia z własnych dochodów tak dużej kwoty. Stąd władze gminy czynić będą usilne starania w pozyskaniu niezbędnych środków finansowych z Kuratorium Oświaty, agencji rządowych i różnych funduszy pomocowych, kredytów i środków od ludności.

Potrzeby inwestycyjne szkół gminy Domaradz na najbliższe 2-7 lat

Szkoła podstawowa	2 lata	5 lat	7 lat
Domaradz nr 1	Ogrodzenie obejścia szkolnego, remont starej części szkoły (dach, stropy, stolarka okienna, drzwiowa, podłogi)	Niwelacja terenu pod boisko piłki siatkowej	
Domaradz nr 2	nie zgłoszono żadnych potrzeb		
Domaradz nr 3	Wykonanie dachu i elewacji zewnętrznej z ociepleniem		
Golcowa nr1	Budowa sali gimnastycznej	Wykonanie elewacji z dociepleniem na całym obiekcie, urządzenie trawiastego boiska sportowego	
Golcowa nr2	Wykonanie dachu na budowanym segmencie szkoły (dwukondygnacyjny), wykonanie instalacji wewnętrznych i montaż stolarki w nowym obiekcie szkolnym	Roboty wykończeniowe wewnętrzne, modernizacja kotłowni, budowa oczyszczalni ścieków	Wykonanie elewacji z dociepleniem, wyposażenie szkoły w sprzęt, urządzenie boisk sportowych
Barzycz			Budowa pełnowymiarowej sali gimnastycznej

1.2. Potrzeby remontowe.

Mimo, że w latach 1995 -1997 władze gminy mocno przyspieszyły wykonywanie prac remontowo - inwestycyjnych, we wszystkich szkołach jest bardzo dużo do zrobienia.

Jednak możliwości ich wykonania w pełnym zakresie wydają się być ograniczone, ze względu na ograniczone zasoby finansowe gminy oraz bardzo ambitny plan inwestycyjny w zakresie oświaty. Stąd wydaje się za celowe planowanie wykonania najpilniejszych prac zabezpieczających lub modernizacyjnych związanych z znaczącym obniżeniem kosztów utrzymania szkoły oraz rozważenie wykonania niektórych prac modernizacyjno - remontowych w powiązaniu z zamierzeniami inwestycyjnymi w tych szkołach.

Przyjmując taką strategię działania należy liczyć się z potrzebą wykonania gruntownej analizy stanu technicznego budynków i obiektów szkolnych przede wszystkim z punktu widzenia spełnienia wymogów sanitarnych i bezpieczeństwa. Ponadto decyzje te mogą być nieakceptowane przez miejscową społeczność, szczególnie w sytuacjach, gdy któraś ze szkół w najbliższych 2 - 5 latach nie objęta zostanie programem inwestycyjno - remontowo - modernizacyjnym.

Potrzeby remontowe szkół

Szkoła podstawowa	2 lata	5 lat	7 lat
Domaradz nr 1	Malowanie dachu na nowej części szkoły, zabezpieczenie ścian w szatni, rozbiórka pieców grzewczych i malowanie szkoły		Remont urządzeń technicznych i grzewczych
Domaradz nr 2	Remont kuchni i piwnic szkoły	Wymiana instalacji wodno – kanalizacyjnej wymiana podłóg	
Domaradz nr 3	Wymiana ogrodzenia wokół szkoły		
Golcowa 1	Malowanie dachu	Wymiana instalacji elektrycznej, tynków i stolarki w starej części budynku, podcinka wewnątrz budynku i wymiana podłóg	
Golcowa 2	Przebudowa dwóch pieców grzewczych, zamontowanie umywalk w salach lekcyjnych, modernizacja instalacji elektrycznej	Malowanie dachu szkolnym, urządzenie placu zabaw malowanie sal lekcyjnych, korytarzy i toalet, wymiana wykładziny PCV w klasach i na korytarzach	
Barycz	Wymiana drzwi i malowanie wszystkich pomieszczeń szkolnych	Wymiana wykładzin podłogowych	Wymiana instalacji c. o. w budynku szkolnym i mieszkalnym wymiana stolarki okiennej, odnowienie elewacji

1.4. Potrzeby zakupu niezbędnego wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne, sprzęt sportowy i gospodarczy.

Większość szkół ma zamiar uzupełnienia lub wymiany podstawowego wyposażenia szkoły, niezbędnego do prawidłowego realizowania procesu dydaktycznego.

Na uwagę zasługuje chęć zakupu głównie komputerów i środków audiowizualnych, encyklopedii, lektur, map, eksponatów i innych pomocy dydaktycznych i sprzętu sportowego. Nieliczne szkoły planują wymianę mebli szkolnych dostosowując ich wielkości do wieku dzieci. Jest to szczególnie ważne ze względu na licznie występujące u dzieci wady podstawy. Niemniej jednak przy ograniczonych środkach finansowych przeznaczonych na utrzymanie szkół i bardzo ambitne potrzeby inwestycyjne, wygospodarowanie odpowiedniej ilości pieniędzy na zakupy pomocy dydaktycznych i sprzętu sportowego będzie bardzo trudne i zobowiązywało będzie dyrektorów szkół do głębokiej analizy potrzeb i oceny możliwości finansowych.

Niezbędne zakupy wyposażenia dla szkół gminy Domaradz

Szkoła podstawowa	sportowego	Pomocy dydaktycznych	Sprzętu gospodarczego	Inne
Domaradz nr 1	Sprzęt lekkoatletyczny, ubrania sportowe, piłki, materace	Radia, magnetofony, kserokopiarki, kasety video, magnetowidy, mapy, plansze, instrumenty muzyczne, zestawy lektur	Odkurzacz, kocioł na zupy, patelnie elektryczne, zmywarka do naczyń, krajalnice, drobny sprzęt	Aktualne książki metodyczne – słowniki i encyklopedie
Domaradz nr 2	Materace, ławeczki, kozioł, piłki,	Radia, magnetofony, instrumenty muzyczne, książki do biblioteki, tablice, kasety video	Wyposażenie kuchni	
Domaradz nr 3	Sprzęt do mini koszykówki, materace, piłki, kozioł, odskocznia, ringo, stół do tenisa,	Mapy, plansze do nauczania początkowego, instrumenty muzyczne, zestawy lektur do 1 –3 klasy, ksero, zestawy tablic ortograficznych i matematycznych, gry dydaktyczne	Odkurzacz	
Golcowa 1	Drabinki, równoważnia, piłki, wyposażenie sali gimnastycznej,	Sprzęt komputerowy, zestawy lektur szkolnych, leksykony, słowniki	Wyposażenie kuchni szkolnej, chłodnia, lodówka, zmywarka, naczynia	
Golcowa 2	Piłki do gier zespołowych, sprzęt do gimnastyki korekcyjnej, stroje sportowe, materace, sprzęt	Magnetowid, zestawy lektur dla klas 1-6, książki i kasety video, zestawy nagrań dla poszczególnych etapów kształcenia do muzyki, zestawy figur		

	lekkoatletyczny	geometrycznych do nauczania matematyki 4-6, zestawy map, encyklopedie, słowniki, pomoce do nauki j. angielskiego		
Barycz	Piłki, siatki na bramki, siatka do siatkówki, obręcze gimnastyczne,	8 komputerów, słowniki, encyklopedie, lektury, wyposażenia klasopracowni w pomoce naukowe, radiomagnetofon i video	Gazowy podgrzewacz wody do kuchni,	Meblościanki biurowe, krzesła do pokoju nauczycielskiego i gabinetu dyrektora, wyposażenie w meble poszczególnych klas

Należy stwierdzić, że władze gminy zdają sobie sprawę z przejęcia odpowiedzialności za oświatę podstawową i doceniają problemy rozbudowy, modernizacji szkół oraz poprawy warunków nauczania. Po przejściu zarządzania oświatą przez samorząd gminny, można mówić o właściwym ustaleniu zasad współpracy między organem nadzorującym i prowadzącym szkoły. Udało się bowiem doprowadzić do takiej współpracy, że wspólną sprawą kuratorium oświaty, zarządu gminy i dyrektorów szkół jest stan techniczny bazy szkolnej i poziom dydaktyczno-wychowawczy. Przyjęto również zasadę pełnej autonomii szkoły, gdyż dyrektor z radą pedagogiczną i radą rodziców decyduje o wszystkich sprawach szkoły.

Zarząd gminy przede wszystkim zabezpieczyć ma środki finansowe na modernizację i rozwój bazy oświatowej, świadczyć fachową pomoc w sprawach inwestycyjnych, zaopatrzeniowych, prowadzić sprawy administracyjne oraz sprawować ogólny nadzór administracyjny, organizacyjny i finansowy nad działalnością szkół.

Od dyrektorów szkół wymagać się będzie prawidłowego wykorzystywania przyznanych z subwencji i budżetu gminy środków finansowych i stworzenia jak najlepszych warunków edukacji.

Reasumując trzeba nadmienić, że zmiana wyposażenia w szkołach jest konieczna, ze względu na wprowadzenie zestandaryzowanych testów kompetencyjnych i tym samym potrzebę zapewnienia dzieciom odpowiedniego poziomu wykształcenia.

1.5. Główne kierunki pracy wychowawczej, opiekuńczej i dydaktycznej wynikające z reformy systemu oświaty.

Przedstawione wyżej potrzeby i kierunki rozwoju bazy materialnej szkół i ich wyposażenia w pomoce dydaktyczne, sale gimnastyczne, sprzęt i obiekty sportowe w gminie Domaradz wskazują na zakres prac jakie należy wykonać aby radykalnie poprawić warunki nauczania. Obok tych prac należy także przywrócić i rozwijać funkcje wychowawcze, opiekuńcze i dydaktyczne szkół. Dotyczy to przede wszystkim:

- zwiększenia liczby zajęć pozalekcyjnych i kół przedmiotowych, konkursów, olimpiad, kółek zainteresowań z informatyki, plastyki, kółka teatralne modelarstwo, muzyka, języki obce itp.,

- rozwoju sportu, rekreacji i wypoczynku, organizacja i uaktywnienie SKS,
- organizacja dożywiania dzieci i młodzieży,
- organizowanie corocznych badań wad podstaw u dzieci i rozwój gimnastyki korekcyjnej z wykorzystaniem sprzętu rehabilitacyjnego, który znajduje się w szkole podstawowej nr 1 w Golcowej.
- rozwój opieki pedagogicznej i wychowawczej w celu likwidacji zagrożeń wychowawczych tj. narkomanii, palenia papierosów, picia alkoholu, chuligaństwa, itp.,
- opieka nad dziećmi specjalnej troski,
- zapewnienie fachowej pomocy psychologa,
- objęcie dzieci opieką stomatologiczną,
- likwidacja wad wymowy poprzez organizację ćwiczeń z logopedii,

Wskazane kierunki działania wymagają dużego zaangażowania kadry nauczycielskiej i pedagogów szkolnych we wszystkich szkołach nie tylko w zakresie organizacyjnym ale przede wszystkim przygotowania atrakcyjnych form pracy celem przyciągnięcia młodzieży do szkół w godzinach pozalekcyjnych. Wymaga to również przyznania szkołom dodatkowych środków finansowych na organizację pracowni, stołówek, świetlic i zakup do nich wyposażenia oraz opłatę pracy instruktorów i nauczycieli.

Biorąc pod uwagę zarówno ważność omawianych spraw, możliwości dofinansowania tej działalności a także skuteczność prac wychowawczo - opiekuńczych za celowe wydaje się przydzielania w rocznych planach finansowych gminy środków finansowych na zorganizowanie we wszystkich szkołach w których wystąpią potrzeby i warunki uaktywnienia tych funkcji szkoły.

Jako minimalne zadania strategiczne w tym zakresie należy przyjąć zabezpieczenie środków finansowych na pokrycie kosztów:

- zorganizowania nauki co najmniej jednego języka obcego od IV klasy i niższych klas,
- organizowanie zespołów wyrównawczych dla eliminacji deficytów rozwojowych, doskonalenia techniki czytania, liczenia, uzupełnianie wiedzy z wybranych przedmiotów, rozwój czynności manualnych, poprawy wymowy itp.
- 2 godziny tygodniowo na 1 kółko przedmiotowe lub koło zainteresowania,
- 4 godziny tygodniowo na rozwój zajęć sportowych - SKS w szkołach,
- zorganizowania kółek komputerowych i wyposażenie w każdej szkole pracowni komputerowej,
- corocznego badania wad podstaw u wszystkich dzieci rozpoczynających naukę w szkole i zorganizowanie dla nich gimnastyki korekcyjnej,
- zorganizowania w każdej szkole świetlicy, stołówki lub bufetu szkolnego z gorącym mlekiem i drugim śniadaniem a najlepiej z obiadem,

Rada i Zarząd Gminy będą popierać taką organizację nauczania, aby dzieci we wszystkich szkołach otrzymywały wykształcenie na najwyższym poziomie. Chodzi również o nauczanie wykraczające poza minimum programowe, rozwój zainteresowań w kółkach przedmiotowych i koła zainteresowań. Miarą wysokiego poziomu nauczania będzie liczba dzieci biorących udział i zajmujących wysokie miejsca w olimpiadach przedmiotowych wszystkich szczebli organizacyjnych oraz liczba młodzieży przyjętych do szkół ponadgimnazjalnych. Wspierany będzie rozwój intelektualny i fizyczny dzieci oraz kształtowanie odpowiednich postaw moralnych, etycznych i wychowawczych poprzez rozwój czytelnictwa, udział dzieci i młodzieży w zespołach artystycznych, chórach, kółkach recytatorskich, zespołach i klubach sportowych.

Nie będzie również obojętne, jak prowadzone są sprawy gospodarcze w szkołach. Wygląd zewnętrzny i wewnętrzny szkół nie zawsze zależy od pieniędzy ale w wielu przypadkach od inwencji, gospodarności, zaangażowania i „zmysłu” estetycznego dyrektora.

Poprzez angażowanie uczniów i kadry nauczycielskiej do dbałości o estetyczny wygląd szkoły i jej otoczenia, sołectwa można również uczyć i wychowywać dzieci i młodzież. Ścisłą współpracą z radą rodziców i radą sołecką można wiele spraw rozwiązać, zintegrować, uczynić szkołę otwartą na potrzeby miejscowego środowiska a szczególnie młodzieży pozaszkolnej, organizując np. zawody sportowe, imprezy kulturalne itp.

Szkoła nie może pełnić funkcji „urzędu”, w którym załatwia się jakieś sprawy, ale musi to być miejsce tętniące życiem cały dzień, w którym uczy się, rozwija umiejętności i zainteresowania, wychowuje i rozwiązuje problemy wychowawcze oraz rozwija się i kształtuje postawy etyczno- moralne młodzieży. Szkoły powinny być wizytówką sołectwa. Aby to osiągnąć dyrektor i kadra nauczycielska muszą się cieszyć wielkim autorytetem i zaufaniem u dzieci i rodziców, być widocznym i aktywnym w środowisku. Spełnienia tej roli w pełni umożliwi wdrażana reforma oświaty

1.6. Sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych w zreformowanym systemie oświaty.

Przedstawione zamierzenia inwestycyjne i główne kierunki pracy dydaktyczno – wychowawczej i problemy oświaty nabierają szczególnego znaczenia w świetle wprowadzanej od 1 września 1999 roku reformy szkolnictwa. W związku z tym w realizacji tych zadań należy przewidzieć możliwość szybkiego dostosowania warunków nauczania do potrzeby organizowania gimnazjum w niektórych szkołach oraz zmiany organizacji i programów nauczania. Wymaga to opracowania specjalnego programu organizacji i finansowania oświaty, dostosowania szkół, kadry nauczycielskiej do wymogów reformy.

W zreformowanym systemie oświaty funkcjonować będzie 6-letnia szkoła podstawowa, 3- letnie gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalne. Gimnazjum będzie odrębną szkołą w sensie prawnym i organizacyjnym. Posiadać będzie odrębną dyrekcję i kadre dydaktyczną. Nie oznacza to, że nie może ono mieścić się w budynku wspólnie z inną szkołą, chociaż najbardziej pożądanym będzie, aby każda ze szkół zajmowała oddzielny budynek i teren na urządzenie obiektów sportowych. Nauka w szkole podstawowej i gimnazjum będzie obowiązkowa dla wszystkich dzieci. Prowadzenie tych szkół będzie należało do zadań własnych gminy.

W założeniach reformy szkolnictwa przewiduje się, że w pierwszym roku funkcjonowania zreformowanego systemu szkolnictwa w szkołach podstawowych uczyć się będą uczniowie klas od I – VI oraz klasa VIII. Uczniowie, którzy w czerwcu 1999 r. ukończą klasę VI, 1 września rozpoczną naukę w klasie I gimnazjum. Dzień 1 września 2001r. jest to data, od której w gimnazjum rozpoczyna naukę klasa III, tym samym gimnazjum osiąga pełny stan organizacyjny.

Planowaną sieć szkół podstawowych i gimnazjum w gminie Domaradz w latach 1999 – 2004 przedstawia tabela.

Planowana sieć szkół podstawowych w gminie Domaradz w latach 1999 - 2004

Szkoły podstawowe						
Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Liczba uczniów w szkołach podstawowych	728	662	651	652	643	592
Liczba szkół podstawowych w gminie	5	5	5	5	5	5
Liczba klas w szkołach	35	30	30	30	30	30

Sieć szkół gimnazjalnych w gminie Domaradz w latach 1999-2004

Wyszczególnienie	Gimnazja					
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Liczba dzieci w wieku 13 - 15 lat w szkołach gimnazjalnych gminy	117	212	331	313	319	307
Liczba szkół gimnazjalnych w gminie w tym budynkach szkół podstawowych	2	2	2	2	2	2
Liczba oddziałów w szkołach	4	6	10	10	10	10
Szacunkowa liczba dzieci wymagająca dowożenia	17	33	57	58	63	61

W związku z koniecznością dowozu dużej liczby dzieci i potrzebą zapewnienia im bezpieczeństwa w czasie dojazdu do szkół, niezbędne jest zakupienie autobusu. Środki na autobus przez. Rozkład jazdy

Ważnym problemem natury organizacyjnej, a wymagającym pilnego rozwiązania jest określenie minimum programowego, obór odpowiednio wykwalifikowanej kadry nauczycielskiej, obór podręczników i zakup książek dla gimnazjalnych bibliotek. Obecnie na biblioteki są przeznaczone pomieszczenia, a także zapewniona kadra, jednak księgozbiory jeszcze nie istnieją.

1.7. Potrzeby kadrowe i doksztalcania kadry nauczycielskie dla potrzeb zreformowanej oświaty w gminie.

2. Kultura.

Działalność kulturalna na terenie gminy Domaradz jest prowadzona i rozwijana w oparciu o bazę materialną i kadrową Gminnego Ośrodka Kultury wraz z jego filiami w poszczególnych miejscowościach oraz działalności zespołów ludowych, aktywność społeczną i zainteresowania lokalnej społeczności, organizacja wolnego czasu mieszkańców gminy.

Głównymi celami działalności w zakresie kultury powinny być:

- *promocja osiągnięć kulturalnych gminy na zewnątrz przez: organizowanie imprez ponadgminnych tj. Dziecięcy Festiwal Wokalny „Nutka”, którego laureaci reprezentują gminę w imprezie BDK w Brzozowie „Mikołajkowe debiuty”, Turniej Gmin itd., jak i tworzenie nowych np. Przeglądu Instrumentów Dętych jako imprezy charakterystycznej dla gminy Domaradz,*
- *zadbanie o kontynuowanie imprez cieszących się dużą popularnością wśród mieszkańców tj. widowiska teatralne, obrzęd ludowy „Wieczór w prządkach”, „Misteria Męki Pańskiej”,*
- *rozpowszechnianie wydawnictw dotyczących walorów kulturalnych i krajobrazowych, wspieranie zespołów oraz uzdolnionych osób reprezentujących gminę,*
- *zwiększenie aktywności społeczności lokalnej i jej integracja przez wydawanie lokalnej gazety, na której formę i treść decydujący wpływ mieliby mieszkańcy gminy,*
- *kultywowanie narodowych i miejscowych tradycji oraz propagowanie ich wśród młodzieży,*

- *rozwijanie działalności zespołów muzycznych, tanecznych, teatralnych, kapel ludowych itp.*
- *zwiększenie poczucia więzi z miejscem zamieszkania,*
- *organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych, w celu zwiększenia atrakcyjności miejsca zamieszkania i zapobiegania odpływowi młodych.*

Duże znaczenie ma zwiększenie poziomu aktywnego uczestnictwa mieszkańców gminy w organizowanych przez GOK imprezach, tak sportowych jak i kulturalnych. Konieczne jest wspieranie istniejących i organizowanie nowych imprez plenerowych, festynów powiązanych z różnego typu przeglądami zespołów instrumentalnych, tanecznych, wokalnych zarówno ludowych jak i młodzieżowych. Imprezom tym towarzyszyć mogą zawody sportowe.

Bardzo dobrą formą aktywizacji mieszkańców jest wydawanie lokalnej gazety zawierającej: informacje dotyczące działań władz gmin, planowanych imprezach kulturalnych i sportowych, a także opinie mieszkańców na ich temat. Wydawane czasopismo jest bardzo ważnym instrumentem rozwoju lokalnej demokracji, miejscem ścierania się i krystalizowania opinii i poglądów, które należy wykorzystać w kształtowaniu kierunków rozwoju gminy, ochrony dziedzictwa dorobku kulturalnego, gospodarczego i przyrodniczego wsi. Gazeta jako przejaw samorządności lokalnej przyczynia się do budowania pozytywnego wizerunku gminy.

XII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE OPEKI SPOŁECZNEJ I OCHRONY ZDROWIA

1. Opieka społeczna.

Ze względu na znaczny poziom ubóstwa wśród mieszkańców gminy Domaradz konieczna jest poprawa funkcjonowania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Na działalność GOPS przeznaczono jedno pomieszczenie w budynku Urzędu Gminy. Na uwagę zasługuje także fakt, iż prawie ¼ całego budżetu GOPS stanowią świadczenia przyznawane z powodu braku możliwości zatrudnienia, a w związku z czym głównym powodem ich udzielania w roku 1998 było obniżanie się poziomu dochodów ludności.

Oceniając warunki lokalowe należy stwierdzić, iż istnieje konieczność zwiększenia liczby pomieszczeń. Potrzeba ta wynika ze szczególnego charakteru pracy socjalnej, która wymaga zapewnienia dyskrecji osobom zwracającym się o pomoc.

Biorąc pod uwagę skalę ubóstwa, ukształtowanie terenu i trudności komunikacyjne w opinii pracowników GOPS należy zwiększyć liczbę etatów. Pozwoli to na rozszerzenie zakresu działalności socjalnej przez lepsze zdiagnozowanie potrzeb środowiska oraz objęcie potrzebujących bardziej kompleksową formą wsparcia i pomocy.

Pomoc społeczna powinna być powiązana z walką z bezrobociem w gminie. W tym celu konieczna jest współpraca z mającym powstać **Gminnym Stowarzyszeniem Rozwoju Gospodarczego**. Zadaniem GOPS będzie weryfikacja możliwości podjęcia pracy przez osoby zwracające się o pomoc i kierowanie tych osób na szkolenia i kursy. W tym celu należy wykorzystać posiadaną przez pracowników socjalnych dobrą znajomość środowiska. Konieczna jest walka z marazmem przez pobudzenie aktywności gospodarczej mieszkańców gminy. Powinien to być jeden z podstawowych kierunków działalności ośrodka. Drugim z kierunków pozostanie pomoc osobom niepełnosprawnym, upośledzonym, starszym, przeciwdziałanie i zwalczanie patologii itp.

2. Ochrona zdrowia

W związku z wdrażaniem nowego systemu funkcjonowania ochrony zdrowotnej w gminie w pierwszych latach jej wdrażania należy zwrócić uwagę na sprawy organizacyjne i z tym związany zakres i jakość świadczonych usług, bowiem od tego jak nowy system zostanie wdrożony w życie zależy będzie jego dalsze funkcjonowanie.

Stąd całość działań w tym zakresie powinna być podporządkowana hasłu: „*Nasze zdrowie w naszych rękach*”. Celem tych działań powinna być poprawa ogólnego stanu zdrowia mieszkańców poprzez:

- *Kształtowanie postaw prozdrowotnych,*
- *Promocja zdrowego stylu życia,*
- *Budowanie poczucia odpowiedzialności za swoje zdrowie,*

Działania ukierunkowane na poprawę stanu zdrowotności będą prowadzone równoległe w postaci następujących programów:

1. *Profilaktyka chorób cywilizacyjnych – „Nie - dla papierosa”, „Nie - dla narkotyków”, „Nie - dla alkoholu”, „Tak - dla sportu i rekreacji”*
2. *Alkohol i kultura jego picia*
3. *Dbając o zęby – dbasz o zdrowie,*
4. *Zapobieganie zakażeniu wirusem HIV (AIDS),*
5. *Niepełnosprawni wśród nas,*

Uczestnikami programu powinni być:

- Szkoły podstawowe i gimnazja,
- Samodzielny Ośrodek Opieki Zdrowotnej.
- Gminy Ośrodek Pomocy społecznej,
- Rada, Zarząd i Urząd Gminy,
- Kościół rzymskokatolicki,
- Organizacje społeczne np. Koła Gospodyń Wiejskich,

Formy działania:

- Edukacyjne (dla dzieci, młodzieży i dorosłych), kursy, pokazy, akcje szkoleniowo-informacyjne, konkursy,
- Wydawnictwa, ulotki, publikacje, filmy,
- Organizacji grup terapeutycznych i zajęć, imprez dla grup i innych zainteresowanych osób,
- Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych,

XIII. PROJEKTY REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH W ZAKRESIE AGROTURYSTYKI, SPORTU I REKREACJI

Gmina Domaradz posiada dwa główne atuty związane z możliwością rozwoju turystyki, są to: położenie przy międzynarodowej trasie komunikacyjnej oraz atrakcyjne ukształtowanie terenu, duże obszary leśne i czyste środowisko, obszary chronionego krajobrazu. Daje to podstawy do rozwoju infrastruktury turystycznej związanej zarówno z samochodowym ruchem tranzytowym jak i coraz popularniejszej agroturystyki. W związku z tym głównym zadaniem jest kreowanie wizerunku gminy jako obszaru czystego ekologicznie i dającego możliwość aktywnego, zdrowego wypoczynku oraz promocja tych walorów w możliwie najszerszym zakresie.

1. Agroturystyka i turystyka pobytowa.

Agroturystyka i turystyka wiejska jest odpowiedzią na potrzebę spokoju, ciszy, obcowania z przyrodą ludzi zmęczonych życiem i pracą w mieście. Otwiera to duże możliwości zainteresowania mieszkańców miast gminą Domaradz. Bazując na tradycji związanej z życiem wsi, kulturą ludową, na wartościach gospodarstwa rolnego, można wykorzystać warunki mieszkaniowe, nadwyżki siły roboczej i produkty rolnicze. Atrakcyjnymi dla turystów mogą okazać się zarówno kwatery w nowoczesnych domach jak i stare domy drewniane usytuowane często w trudno dostępnych, atrakcyjnych krajobrazowo terenach, w pobliżu lasów, czy potoków.

Dla uzyskania efektów w zakresie **turystyki, rekreacji i wypoczynku** niezbędnym będzie podejmowanie działań polegających głównie na:

- *szerokiej informacji i promocji gminy (udział w targach turystycznych, wydawnictwa promocyjne, foldery itp.),*
- *przeprowadzenie kompleksowych badań wśród mieszkańców gminy co do możliwości udostępniania pokoi, gospodarstw dla turystów, analizy warunków, możliwości i zakresu świadczenia usług i określenia standardu tych usług, posiadanej wiedzy i umiejętności w tym zakresie, określenia potrzeb inwestycyjnych i harmonogramów ich realizacji, itp.*
- *rozwój świadomości i szkolenie zainteresowanych mieszkańców w zakresie prowadzenia punktów małej gastronomii, organizowania, prowadzenia i zarządzania gospodarstwem agroturystycznym i turystyką wiejską (elementy hotelarstwa, gastronomii, obsługi turystycznej),*
- *rozbudowanie i podnoszenie standardu infrastruktury technicznej terenów wypoczynkowych i rekreacyjnych, wytyczenie i oznakowanie tras rowerowych, spacerowych i narciarstwa biegowego o stopniach trudności dostosowanych zarówno dla rodzin z dziećmi lubiących aktywnie i zdrowo spędzać czas wolny jak i amatorów kolarstwa górskiego, budowa stadniny koni i wytyczenie tras jeździeckich, budowa boisk sportowych, budowa stawów rybnych do hodowli pstrąga i innych ryb na potokach i terenach źródłiskowych,*
- *budowa wyciągów narciarskich na dwóch stokach po stronie północnej przy drodze Domaradz -Przemysł*
- *budowa zbiorników wodnych, pól namiotowych, campingów, parkingów, małej gastronomii z przeznaczeniem na cele rekreacyjne na rzece Stobnica oraz na potoku bez nazwy w okolicach spędu – skupu zwierząt i za osiedlem „Miasteczko”w Domaradzu oraz przy dużym kompleksie leśnym w Glocowej, a także popieranie starań budowy zalewu na rzece San w gminie Nozdrzec,*

- *pozyskanie inwestorów strategicznych, chętnych do inwestowania w turystykę i wypoczynek,*
- *podnoszenie jakości świadczonych usług,*

2. Turystyka tranzytowa.

Położenie Domaradza przy międzynarodowej trasie komunikacyjnej daje możliwość stworzenia bazy wypoczynkowej dla kierowców samochodów TIR jak i aut osobowych. Wprowadzenie zakazu ruchu aut ciężarowych w soboty i niedziele oraz obowiązek okresowego odpoczynku kierowców stwarza warunki do budowy tego typu obiektu, a dodatkowym atutem jest bliskość przejścia granicznego Polska - Słowacja w Barwinku.

Podstawowymi zadaniami gminy w tym zakresie będą:

- *budowa w sąsiedztwie skrzyżowania Domaradz - Przemysł parkingu dla samochodów ciężarowych wraz ze stacją paliw, zapleczem sanitarnym i gastronomicznym,*
- *modernizacja budynku GS „SCH” – utworzenie hotelu, restauracji.*

Przedstawione wyżej propozycje w pierwszej kolejności wymagają szczegółowego rozpracowania programowo-koncepcyjnego i finansowego z równoczesnym rozpoznaniem i uporządkowaniem spraw własnościowych terenów. W tym celu należy nawiązać ścisłą współpracę między innymi z *Regionalną Agencją Promocji Turystyki w Rzeszowie* w zakresie ogólnej koncepcji rozwoju turystyki. Bardzo cenna i pomocna będzie współpraca z: *Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Iwoniczu* oraz *Stowarzyszeniem Galicyjskich Gospodarstw Gościennych*. Organizacje te posiadają bogate doświadczenia w zakresie organizacji gospodarstw agroturystycznych. W realizacji powyższych celów pomogłoby także powołanie lokalnych organów odpowiedzialnych za organizację turystyki i promocje gminy, np. proponowane powołanie w ramach instytucjonalnego systemu wspierania przedsiębiorczości: **Gminne Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego i działające w jego ramach Gminny Klub Gościennych Gospodarstw Agroturystycznych.**

Mając przygotowane dla poszczególnych obiektów propozycje należy rozpocząć pozyskanie funduszy pomocowych oraz inwestorów strategicznych, chętnych do inwestowania w turystykę i wypoczynek. W szczególności można wykorzystać preferencyjne linie kredytowe Agencji Restrukturyzacji i modernizacji Rolnictwa.

3. Sport i rekreacja

Biorąc pod uwagę dużą i wciąż rosnącą popularność agroturystyki, kolarstwa górskiego oraz położenie i ukształtowanie terenu gminy Domaradz i gmin sąsiednich należy wykorzystać sprzyjające czynniki i stworzyć warunki do uprawiania sportu, turystyki i rekreacji. Opierając się o deklaracje współpracy zawartą między 10 gminami leżącymi przy trasie Boguchwała Barwinek, tj. gminami Boguchwała, Czudec, Niebylec, Domaradz Jasienica Rosielna, Korczyzna, Haczów, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Dukla, której jednym z celów jest rozwój turystyki rowerowej i narciarstwa należy zorganizować cykl amatorskich zawodów kolarstwa górskiego i zawodów narciarskich. Zawody odbywałyby się kolejno w poszczególnych gminach i byłyby doskonałą okazją do prezentacji dorobku gmin. Zawody powinny mieć formę pikników plenerowych dla całej rodziny połączonych z czynnym wypoczynkiem, a także przeglądamy kapel, zespołów i artystów działających nadanym terenie. Bardzo ważną sprawą jest promocja tej idei w lokalnych mediach oraz

zainteresowanie nią sponsorów i władz wojewódzkich. Akcja promocyjna powinna objąć przede wszystkim duże miasta województwa Podkarpackiego.

Ze względu na duże zapotrzebowanie społeczności lokalnej należy stworzyć warunki do uprawiania sportu przez wybudowanie boisk sportowych, organizację turniejów gier drużynowych zespołów wiejskich, promowanie zdrowego stylu życia.

XIV. CELE STRATEGICZNE W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA GMINĄ I WRAŻANIA STRTEGII ROZWOJU GMINY.

1. Zarządzanie gminą i wdrażaniem strategii

Opracowana strategia rozwoju gminy nigdy nie zostanie zrealizowana, jeżeli samorząd, władze gminy, mieszkańcy nie zaakceptują jej i nie uznają że wdrożenie jej w życie jest szansą rozwoju gminy. Sukces w jej realizacji polegał będzie na umiejętnym aktywizowaniu wokół niej lokalnych sił społecznych i poszczególnych jednostek. Im więcej osób zaangażuje się w proces aktualizacji a przede wszystkim realizacji strategii, tym lepiej. Bez aktywnego udziału obywateli w decyzjach dotyczących spraw lokalnych żaden, nawet najlepszy plan rozwoju gminy nie zostanie zrealizowany. Aby mieszkaniowiec gminy uczestniczył aktywnie w pobudzaniu jej rozwoju, potrzebuje on nie tylko wiedzy, do czego dąży, ale i informacji, co się wokół niego dzieje. Znając fakty, mając dostęp do informacji, może on świadomie podejmować pewne decyzje i obiektywnie oceniać decyzje władz gminy. Zarówno urząd gminy, jak i samorząd strategii nie zrealizują jeżeli nie podda się jej procesowi uspołecznienia, tzn. zainteresowania nią i wciągnięcia do jej realizacji jak największej grupy osób aktywnych w gminie.

Realizacja strategii, której celem nadrzędnym jest ożywienie gospodarcze gminy z zachowaniem walorów naturalnego środowiska i tradycji kulturowych wymaga również zmiany pracy samego urzędu gminy.

Urząd gminy musi poza funkcją administracyjną i finansową w zakresie poprawy warunków życia i prowadzenia zadań własnych mocno rozwinąć funkcje:

- **inspiracyjną,**
- **wspomagającą,**
- **koordynującą,**
- **organizatorską,**
- **decyzyjną,**
- **informacyjną i promocyjną.**

We wszystkich tych funkcjach władza gminy występuje jako reprezentant społeczności lokalnej i ma na względzie dobro tej społeczności. Jest gospodarzem działającym w trosce o stan i przyszłość obszaru przynależnego jej w ramach podziału terytorialnego kraju.

Zarząd gminy powinien być menadżerem „zarządzającym kilkoma tysiącami rozproszonych przedsiębiorstw”, którym za ich pieniądze-podatki ma nie tylko poprawiać warunki życia, ale także, a może przede wszystkim stworzyć szansę rozwoju i powiększania dochodów.

Władze gminy powinny pomagać zarówno istniejącym już firmom, jak i osobom pragnącym dopiero rozpocząć działalność na własny rachunek. Za szczególnie skuteczny sposób przełamania barier rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości należy uznać poprawę stanu infrastruktury technicznej, społecznej, podniesienie kwalifikacji i organizowanie systemu informacji biznesowych. Strategia wskazuje na priorytetowe przedsięwzięcia w tym zakresie. Na podstawie przyjętej strategii, Rada i Zarząd Gminy powinny wybrać i ustali kolejność realizacji przyszłych celów rozwoju gospodarczego.

Pamiętać przy tym należy, że ożywienie gospodarcze gminy nie może oznaczać degradacji zasobów naturalnych i nowe kierunki rozwoju gospodarczego powinny zachować równowagę między nowoczesnością a potrzebami ochrony naturalnych zasobów środowiska i tego, co wiąże się z tradycją i kulturą na obszarach wiejskich.

Wybierając cele strategiczne nastawione na dłuższy horyzont czasowy powinno się uświadomić lokalnej społeczności, że przyszły rozwój na ogół odbywać się musi kosztem zaspokajania bieżących potrzeb. Tworzenie podstaw długotrwałego rozwoju często koliduje z bieżącymi korzyściami, do których samorządy przywiązują zbyt dużą wagę. Strategia zmusza niejako do kompromisu między działaniami doraźnymi i działaniami długofalowymi.

Posiadania strategii rozwoju gminy jest niezwykle ważnym elementem przy staraniu się o wszelkie środki z zewnątrz. Uzyskanie kredytu, bezzwrotnej dotacji z różnego typu fundacji, agencji i funduszy jest znacznie łatwiejsze, jeżeli posiada się dobrze uzasadniony i przemyślany plan działań, a szanse wzrastają jeżeli jest on zintegrowany z planami innych gmin lub województwa. W tym celu wykorzystać należy działający Związek Gmin Brzozowskich oraz zawarte porozumienie między 10 gminami położonymi wzdłuż drogi krajowej nr 9. Planowanie nastawione na dłuższy horyzont czasowy jest niezwykle ważnym elementem starania się o wszelkie środki pomocowe z zewnątrz, w tym w niedalekiej perspektywie także z Unii Europejskiej.

Wdrażając strategii w życie obok już wcześniej wymienionych zagadnień należy uznać:

- **potrzebę podtrzymania i rozwoju inicjatyw lokalnych pamiętając, że najważniejszym zasobem lokalnym gminy są jej mieszkańcy, utrzymujący tradycje, zaangażowanie społeczne i kształtujący swoje warunki życia w oparciu o solidną pracę i kwalifikacje zawodowe. Lokalne inicjatywy, włączone w program rozwoju gminy, uzyskać powinny materialne i organizacyjne wsparcie ze strony tego programu,**
- **potrzebę współdziałania** – czyli zapewnienia mieszkańcom, organizacjom gospodarczym i społecznym wpływ na kształt programu rozwoju gminy oraz możliwości aktywnego włączenia się w proces jego realizacji,
- **potrzebę wyboru zadań** – przy ograniczonych zasobach skuteczne i efektywne działanie może mieć miejsce tylko wtedy, gdy nastąpi koncentracja na realizacji celów najważniejszych, to jest takich, które tworzą nowe możliwości rozwojowe, stanowią wezwanie, wywołują reakcje w postaci przyrostu przedsięwzięć i jednocześnie są możliwe do osiągnięcia w określonym przedziale czasowym.

Wyżej wymienione problemy związane z usprawnieniem zarządzania w gminie potwierdzone zostały w wypowiedziach respondentów, wśród których **ponad 60 % w pierwszej kolejności oczekuje zwiększenia udziału w zarządzaniu gminą i wsią oraz zwiększenia jawności i spójności w działaniu władz gminy.** A **40-50%** respondentów w pierwszej kolejności oczekuje **zwiększenia uprawnień rad sołeckich, uaktywnienia działań na rzecz rozwoju gminy, zwiększenia kontaktów społecznych oraz więzi z miejscem zamieszkania.** Istotnym elementem poprawy zarządzania będzie kształcenie działaczy i liderów wiejskich.

2. Pozyskiwanie środków budżetowych na finansowanie inwestycji i zadań własnych gminy.

W celu pozyskania jak najwyższych dochodów Rada Gminy i Wójt Gminy w opinii respondentów w sprawach ustalania wymiaru i egzekwowania wpłat podatków i opłat gminnych powinni stosować niżej podane zasady:

- **Rada Gminy powinna uchylać umiarkowanie wysokie stawki podatków i opłat gminnych (56% respondentów),**

- **Pracownicy gminy powinni systematycznie sprawdzać i weryfikować składane deklaracje podatkowe oraz egzekwować należności wraz z odsetkami (18 % respondentów),**

Duża liczba respondentów (42 %) uważa, że Rada Gminy powinna uchwalać najniższe stawki podatków i opłat, a 7 % respondentów uważa, że Wójt Gminy powinien bezwzględnie i niezależnie od sytuacji ekonomicznej podatnika egzekwować należne podatki i opłaty. Natomiast 2 % respondentów jest zdania, że Rada Gminy powinna uchwalać najwyższe stawki podatków i opłat..

2.1. Stosowanie ulg i zwolnień z płacenia podatków i opłat gminnych

W opinii respondentów stosowanie ulg i zwolnień z płacenia podatków i opłat jest bardzo ważnym elementem polityki finansowej gminy. Ulgi podatkowe powinny być stosowane w konkretnej sytuacji podatnika i w wyraźnie określonym celu. Świadczy o tym nadana przez respondentów ranga poszczególnym problemom.

Zdaniem 44% respondentów, ulgi i zwolnienia podatkowe powinny być stosowane tylko w sytuacjach losowych,

W opinii 38 % respondentów ulgi i zwolnienia podatkowe powinny być stosowane zarówno dla osób fizycznych jak i prawnych podejmujących działalność gospodarczą na terenie gminy i / lub / zatrudniających nowych pracowników – mieszkańców gminy.

Przy udzielaniu ulg i zwolnień z płacenia podatków 50 % respondentów jest zdania ze sprawy te należy określić w opracowanych przez Zarząd Gminy i uchwalonych przez Radę Gminy regulaminie. Natomiast 50 % respondentów prawo stosowania ulg i zwolnień podatkowych przyznaje Wójtowi Gminy, uważając, że po złożeniu przez osobę zainteresowaną podania i przeanalizowaniu jego sytuacji materialnej Wójt Gminy według uznania może zastosować ulgi podatkowe. Świadczy to o tym, że respondenci wysokim zaufaniem darzą zarówno Radę Gminy jak i Wójta.

2.2. Zasady podziału środków finansowych na zadania inwestycyjne i wsie.

Przy podziale środków finansowych na realizację inwestycji i zadań własnych gminy respondenci potwierdzili słuszność dotychczas stosowanej zasady podziału środków budżetowych na dwie zasadnicze części to jest tzw.:

- **Budżet centralny gminy,**
- **Budżet terenowy gminy,**

Z ogólnej puli dochodów gminy na tzw. **terenowy budżet gminy** w opinii **41 %** respondentów Rada Gminy powinna wydzielić **30 %** dochodów, w opinii **22 %** respondentów 20 % dochodu, a 37 % respondentów nie ma zdania w tym zakresie.

Wydzielone środki finansowe powinny być do dyspozycji Rad Sołeckich i przeznaczone na sfinansowanie bieżących zadań wsi według niżej podanej zasady.:

- **66 %** respondentów jest zdania, że kwota na poszczególne sołectwa powinna być dzielona na podstawie liczby mieszkańców tj. **wskaźnikiem przeliczeniowym na 1 mieszkańca.**

- **16 %** respondentów uważa, że przydzielone na poszczególne sołectwa środki powinny być dzielone **proporcjonalnie do wysokości wpłat do budżetu gminy,**
- **12 %** respondentów uważa, że przydzielona kwota na poszczególne sołectwa powinna być dzielona **według uznania Rady Gminy,**

Na tzw. **centralny budżet gminy** powinno przeznaczać się minimum **70 - 80 % dochodów** gminy. Kwota ta zdaniem **62 %** respondentów powinna być przeznaczana na sfinansowanie **dwóch** najważniejszych zadań inwestycyjnych w gminie. Koncentrując środki finansowe na dwóch priorytetowych inwestycjach należy przyjąć zasadę, że ciągu jednej kadencji Rady Gminy i Wójta w każdym sołectwie zrealizowana będzie co najmniej jedna inwestycja z budżetu centralnego gminy.

O kolejności realizacji inwestycji w danej miejscowości powinna decydować:

- **ranga i znaczenie danej inwestycji dla gminy lub Związku gmin,**
- **możliwość eliminacji barier ograniczających rozwój społeczno- gospodarczy gminy,**
- **zakres i stopień zaspakajanych potrzeb mieszkańców,**

Przyjmując powyższe zasady koncentracji środków finansowych i ograniczając liczbę realizowanych inwestycji w tym samym czasie można jednej strony skrócić się maksymalnie czas ich realizacji, a z drugiej strony uzyskać czas na dobre przygotowanie nowych inwestycji. Jest to szczególnie ważne w sytuacji gdy w gminie brakuje środków finansowych i występuje duże ich rozproszenie na różne zadania inwestycyjne nie zawsze dobrze przygotowane do realizacji.

2.3. Zasady podziału nadwyżki budżetowej.

W opinii respondentów podział środków finansowych z nadwyżki budżetowej na różne cele ma duże znaczenie w funkcjonowaniu gminy i może istotnie uzupełnić brakujące środki na poszczególnych zadaniach.

Zdecydowana większość, tj. **36 %** respondentów jest zdania, że nadwyżka budżetowa powinna być przeznaczona **na sfinansowanie wszystkich niżej wymienionych zadań,**

- **18 %** respondentów uważa, że nadwyżka budżetowa powinna być przeznaczona na **zasilenie funduszu inwestycyjnego gminy,**
- **15%** respondentów jest zadania, że środki z nadwyżki budżetowej powinny zasilić fundusze **na rozwój kultury, sportu, rekreacji i rozwój zainteresowań młodzieży,**
- **13 %** respondentów uważa, że nadwyżka budżetowa powinna być przeznaczona na **promocję i wspieranie przedsiębiorczości w gminie,**
- **8, 2%** respondentów uważa, że nadwyżka budżetowa powinna być przeznaczona na **pomoc dla ludzi specjalnej troski,**
- **7 %** respondentów uważa, że nadwyżka budżetowa powinna być przeznaczona na **pokrycie brakujących środków dla Rad Sołeckich,**
- **3 %** respondentów jest zadania, że nadwyżka budżetowa powinna stanowić **rezerwę budżetową na nieprzewidziane sytuacje losowe,**

3. Działalność promocyjna gminy.

Celem działalności promocyjnej gminy jest pozyskanie inwestorów, przedsiębiorców i turystów poprzez stwarzanie zainteresowania gminą oraz firmami prowadzącymi na jej terenie działalność gospodarczą.

Samorząd gminy jak gospodarz terenu ma obowiązek pełnienia funkcji promotora rozwoju gospodarczego. W zakresie promocji powinien współdziałać z urzędem wojewódzkim, z instytucjami z otoczenia biznesu zajmujących się promocją gospodarczą.

Przedmiotem promocji są:

- **wizerunek gminy i jej otoczenia,**
- **walory i zasoby gminy stanowiące jej atuty rozwojowe (przyrodnicze, kulturowe, turystyczne, społeczne i gospodarcze),**
- **tereny i nieruchomości do zagospodarowania i wykorzystania,**
- **wskazania i udogodnienia lokalizacyjne inwestycji,**
- **rozpoznanie lokalnego rynku,**
- **ulgi i ochrona w okresie rozwojowym,**

Podstawą działalności promocyjnej jest odpowiedni system informacji o gminie. Materiały promocyjne dla inwestorów, przedsiębiorców, turystów powinny być przygotowane w sposób profesjonalny i odpowiednio prezentowane.

Do podstawowych działań i materiałów promocyjnych należy zaliczyć:

- **tworzenie ośrodków lokalnej sieci informacyjnej, udostępniającej wiedzę o potrzebach i możliwościach gminy,**
- **organizowanie spotkań, związków formalnych i nieformalnych przedstawicieli różnych firm i organizacji wspólnie dążących do tworzenia nowych przedsięwzięć na danym terenie,**
- **podejmowanie różnych inicjatyw w zakresie poszukiwania kapitału wzmacniającego procesy inwestycyjne i potencjał gospodarczy gminy,**
- **foldery o gminie,**
- **informatory gospodarcze dla inwestorów i przedsiębiorców,**
- **katalogi ofert o nieruchomościach do zagospodarowania i wykorzystania,**
- **katalogi ofert lokalnych firm z propozycją współpracy i kooperacji,**
- **informacje na stronach internetu.**

Instrumentami promocji gospodarczej, którymi może posługiwać się gmina są przede wszystkim:

- **media (lokalna rozgłośnia radiowa, telewizja, prasa),**
- **targi i wystawy gospodarcze,**
- **imprezy rozrywkowo - promocyjne,**
- **oraz różnego rodzaju spotkania z przedsiębiorcami, politykami, władzami, organizacjami.**